

SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BILDIRI

BIL BILDIN

MUHASEBE İŞLETME KAMU

MUHASEBE İŞLETME KAMU

MUHASEBE İŞLETME KAMU

MUHASEBE İŞLETME KAMU

MUHASEBE İŞLETME KAMU

MUHASEBE İŞLETME KAMU

MARKOLOJİ ARKEOLOJİ ASTAOLİLİK VALILIK VALIL WHASEBE ISLETME KAME

WHASEBE ISLETME KAME

BILIMLERI FELSEFE FİNANS GAZETECINA

BILIMLERI ANTROPOLOJİ ARKEOLOJİ ARKEOLOJİ ASTROPOLOJI ASTROPOLOJI AST BILD.

MUMASEBE ISLETME KAMU YÖNETİMİ ÖLELİMİLİN MUMADENILIN VE SIGORTACILIK BATILIN BATANA DEN OLOJİSİ YER BİLİNLER KAMU YÖNETİMİ ÖZEL EĞI TİM ADA TAMHADA ÇELİŞİM DƏİNDOLOJİ SE KOLOJI SE KOLOJI S

PROCEEDINGS BOOK SOCIAL AND HUMAN SCIENCES

28 Aralık ISTANBUL TEKNIK ÜNIVERSİTESİ 2024 | İSTANBUL

"Bu proje T.C. İçişleri Bakanlığı Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü tarafından desteklenmektedir."

10. ULUSLARARASI ÖĞRENCİ SEMPOZYUMU BİLDİRİLER KİTABI - 6 10th INTERNATIONAL STUDENT SYMPOSIUM PROCEEDINGS BOOK – 6

SOCIAL and HUMAN SCIENCES SOSYAL ve BEŞERİ BİLİMLER

Tasarım / Graphic Design Cüret Karakaş UDEF

ISBN: 978-625-7480-43-7

Yayım Tarihi / Publication Date İstanbul, 2025

Yayınevi Bilgileri / Publisher

ULUSLARARASI ÖĞRENCİ DERNEKLERİ FEDERASYONU (UDEF) FEDERATION OF INTERNATIONAL STUDENT ASSOCIATIONS

Adres: Ayvansaray Mah. Kariye Türbesi Sok. No: 24 Fatih-İstanbul Telefon: +90 (212) 255 88 65 | Fax: +90 (212) 255 88 62 | E-posta: info@udef.org.tr

Düzenleyen Kurumlar / Organized by

Uluslararası Öğrenci Dernekleri Federasyonu (UDEF) | İstanbul Teknik Üniversitesi (İTÜ) | Uluslararası Balkan Üniversitesi (IBU)

Destekleyen Kurumlar / Sponsoring Institutions

Bâb-ı Âlem Uluslararası Öğrenci Derneği | Sefire-i Alem Uluslararası Öğrenci Derneği Mihrimah Uluslararası Öğrenci Derneği | TUMED | Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü Yurt Dışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı | Esenler Belediyesi

Düzenleme Kurulu / Organizing Board

Dr. Selman Duran (Düzenleme Kurulu Başkanı) UDEF | Dr. Salman Narlı UDEF | Abdul Raheem Akbari UDEF | Azamat Arpachiev UDEF | Cüret Karakaş UDEF | Imam Hissein Alio UDEF | Feyat Eren UDEF | Harun Söylemez UDEF | Barış Osman UDEF | İhsanullah Joya UDEF

Organizasyon Komitesi / Organizing Committee

Ercan Akcan Bab-ı Alem UÖD | Derya Şama Sefire-i Alem UÖD | Vildan Demir Mihrimah UÖD Mustafa Kesici Bab-1 Alem UÖD | Yusuf Mugoya Bâb-1 Âlem UÖD Mücahit Durmuş Bab-ı Alem UÖD | Tayfun Karagülle Bab-ı Alem UÖD | Hilal Yetimova UDEF | Gürsel Furkan Meme UDEF

Bilim Kurulu / Scientific Committee

Prof. Dr. Abdenour Nadji Badji Mokhtar Annaba University | Prof. Dr. Ahmet Alibasic University of Sarejevo | Prof. Dr. Ahmet Gülmez Sakarya Üniversitesi | Prof. Dr. Cevat Özyurt Manas Üniversitesi | Prof. Dr. Ertan Özensel Manas Üniversitesi, Selçuk Üniversitesi | Prof. Dr. Faruk Taşcı İstanbul Üniversitesi | Prof. Dr. Hakkı Yazıcı Afyon Kocatepe Üniversitesi | Prof. Dr. Hawa Kasule Markere University | Doç. Dr. Mehmet Ali Aydemir Muş Alparslan Üniversitesi | Prof. Dr. Mehmet Cevik İzmir Katip Celebi Üniversitesi | Prof. Dr. Mesut Idriz University of Sharjah | Prof. Dr. Muhidin Mulalic International University of Sarajevo | Prof. Dr. Murat Cemrek Necmettin Erbakan Üniversitesi | **Prof. Dr. Musa Alcı** Ege Üniversitesi | **Prof. Dr. Yakup Poyraz** Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi | Prof. Dr. Yusuf Adıgüzel Sakarya Üniversitesi | Assoc. Prof. Dr. Delcho Leshkovski Uluslararası Balkan Üniversitesi | Assoc. Prof. Dr. Makame Omar Makame State University of Zanzibar | Assoc. Prof. Dr. Samarbek Syrgabaev Bishkek Humanitarian University | Doç. Dr. Ahmet Ayhan Koyuncu Afyon Kocatepe Üniversitesi | Doç. Dr. Furkan Beşel Sakarya Üniversitesi | Doç. Dr. Hayri Baytan Özmen Usak Üniversitesi | Doç. Dr. İbrahim Nacak Selçuk Üniversitesi | Doç. Dr. Md. Nazmul Islam Rajshahi Üniversitesi | Doç. Dr. Mesut Koçak Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi | Doç. Dr. Mohammad Naser Amin Kabul Polytechnic University | Doç. Dr. Mohammad Rafi Rati Kabul Polytechnic University | Doç. Dr. Nurul Huda Sakib Jahangirnagar University | Doç. Dr. Nurullah Altıntaş Sakarya Üniversitesi | Doç. Dr. Safiullah Omary National Institute of Applied Sciences (INSA) | Doc. Dr. Selçuk Atay Karabük Üniversitesi | Doc. Dr. Sifatullah Bahij Kabul Polytechnic University | Doç. Dr. Taha Eğri Kırklareli Üniversitesi | Doç. Dr. Zafer Çelik Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi | **Asst. Prof. Dr. Ahmet Lökçe** Uluslararası Balkan Üniversitesi | Asst. Prof. Dr. Marija Miloshevska Janakieska Uluslararası Balkan Üniversitesi | Dr. Öğr. Üyesi Abuzer Gündüz Sakarya Üniversitesi | Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Köroğlu İstanbul Üniversitesi | Dr. Öğr. Üyesi Ali Osman Karaoğlu Yalova Üniversitesi | Dr. Öğr. Üyesi Anar Jafarova Hazar Üniversitesi | **Dr. Ögr. Üyesi Burak Cıkıryel** Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi **Dr. Ögr. Üyesi** Daşdemir Mahmandarov Azerbaycan İlahiyat Enstitüsü | Dr. Öğr. Üyesi Hasan Ramazan Yılmaz İbn Haldun Üniversitesi | **Dr. Öğr. Üyesi İnayetulla Azimov** İstanbul Aydın Üniversitesi | **Dr. Öğr.** Üyesi Kamran Abdullayeva Karadeniz Teknik Üniversitesi | Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Ali Bolat İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi | Dr. Öğr. Üyesi Mesut Barış İstanbul Gelişim Üniversitesi | Dr. Öğr. Üyesi Mustafa Ayyıldız Gümüşhane Üniversitesi | Dr. Öğr. Üyesi Ömer Akgül Sağlık Bilimleri Üniversitesi | Dr. Öğr. Üyesi Rahmat Ullah İstanbul Gelişim Üniversitesi | Dr. Öğr. Üyesi Samire Hasanova Aydın Yakın Doğu Üniversitesi | Dr. Öğr. Üyesi Selman Duran Medipol Üniversitesi | Dr. Öğr. Üyesi Sultan Mahmud Ranan Rajshahi University | Dr. Öğr. Üyesi Youssoufa Soumanan Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi | Dr. Mehmet Baydemir | Dr. Rajab Idd Muyingon Kabale University

İÇİNDEKİLER

Radwa Salem   Funerary Monuments as Indicators of Political Change in Classical Athens
İbrahim Kaşgar   Uygur Türklerinde Milliyetçilik Düşüncesi
Nandudu Mariam   The Difference Between International Students And Refugees: Understanding The Critical Differences
Afaf Lahjoujı   Innovative Approaches to Sustainable Development: The Role of Monetary Waqfs in Achieving the SDGs
Alfina Rahmatia, Arief Dwi Saputra   Exploring Gen Z Consumer Behaviour Factors in Indonesia: Take It or Leave It
Ali Fahd   Religious Doctrine or Socio-Political Grievance? A Critical Analysis of Terrorism in the Context of Islam
Hafiz Muhammad Shoaib   Zionism Under Siege: The Haredi Community's Impact on Israel's National Identity
Madany Diarra   Mali Cumhuriyeti'nde Dernekler ve Toplum Üzerindeki Etkileri
Arief Dwi Saputra, Alfina Rahmatia   How Can Blue Ocean Strategy Become a Tool to Overcome Business Crisis? Studies on Small and Medium Enterprises
Enas B. F. Obaid, Rana S. A. Almuhisen   Türkiye'deki Filistinli Öğrenciler Üzerinde Savaşın Etkileri: Psikolojik ve Sosyolojik Bir İnceleme
Riska Dwinda Elsyah   The Impacts of Perceived Risk in Using Online Payment Services in Indonesia
Ossama Sayed Ramadan Abd El Kader, Aya Abdelhafez Mahmoud Abdelhafz   The role of the Palestine war in accelerating the Third World War

Funerary Monuments as Indicators of Political Change in Classical Athens

Radwa Salem¹

Abstract

Death rituals do not only have a religious significance, but they also have political dimensions that made them an influential ideological tool. They encompassed a whole set or rites that begin with the release of the soul and end with post-funerary visits. This article only studies the rite that succeeds the deposition of the deceased, that is the placing of the tomb stones as it is the only phase of death rituals that was meant to last and to be seen not only by the performers of rituals and their contemporaries, but also by those who come in later ages, hence great care was paid to the tomb stones by ritual performers. To that end, studying the funerary monuments can provide us with valuable information about ideological changes in different societies. My argument is built upon Classical Athenian funerary architecture since it witnessed different changes before and during the Classical period which reflect the change of the Athenian ideology and the exchangeable roles of political ideology and death rituals, as rituals create ideology but also are created by it. I approach the topic by recording the patterns of change in funerary architecture that mirrors the change of the Athenian political ideology. During the fifth century BCE death rituals were characterized by a simple mortuary treatment to the dead, while by the end of the fifth century and the beginning of the fourth, there was a clear shift to a display of wealth and social status in the mortuary treatment as elite groups began reclaiming their symbols of power, marking the potential decline of democracy in favor of growing elite influence.

Key words: Funerary archaeology, Athens, Greek archaeology, Death Rituals.

Discipline: Classical Archaeology.

Introduction

The broader development of archaeological theory in the 1960's and 1970's approached death ritual by focusing on the political and social dimensions of the mortuary evidence. This development in theory fundamentally influenced Classical Archaeologists such as Ian Morris on his highly influential study of Greek burials. There are two key publications illustrating Morris' approach to the topic; the first is his book 'Burial and Ancient Society: The Rise of the Greek City-State' that was published in 1989. In this book, Morris argued that burials could be studied by 'religious, economic, social or artistic' approaches; he, however, adopted a socio-political approach and used Greek burials as evidence to study the political change in Greece and the transition from aristocracy to democracy (Morris, 1989). Morris provided a background on the burial customs in Iron Age Greece (c. 1050 to 800 BCE) and then intensively studied the Archaic burials in order to point out the elements of change in burial customs (Morris, 1989). Using mortuary variability as his tool of analysis, Morris concluded that the range of social personae expressed

¹ Assistant lecturer, Ain Shams University, Cairo; PhD candidate, Selçuk University, Konya.

in burials by the end of the sixth century BCE is far smaller than it used to be in the Iron Age. According to Morris, this reflected how Greek society was moving from hierarchal society to a more egalitarian one (Morris, 1989). Furthermore, in his second influential book 'Death-Ritual and Social Structure in Classical Antiquity' Morris used the mortuary evidence to record the history of social change in past societies. He argued that burials reflect social aspects of the deceased; hence using burials as a tool of analysis is a better approach to the social change of societies than the literary and iconographical ones (Morris, 1992). Morris considers different phases of the mortuary treatment of the dead and the social reasons behind the mortuary variability. Morris' approach valuably added social and political dimensions to the topic, however I think death ritual cannot be studied without analysing the religious context. Death rituals occupied an important position in the ancient Greek society. The significance of these rituals could be indicated by the way Plato included them as part of his definition to what is good. Accrediting the words to Hippias, Plato stated that 'I say, then, that for every man and everywhere it is most beautiful to be rich and healthy, and honoured by the Greeks, to reach old age, and, after providing a beautiful funeral for his deceased parents, to be beautifully and splendidly buried by his own offspring' (Plato, Hippias. Maj. 291D-E). Plato's statement reflects how having a proper mortuary treatment was as important as having a proper life. Moreover, it emphasizes the significance of family bonds in the ancient Greek society. As Plato states that the person should beautifully bury his parents and be beautifully buried himself by his own offspring. This significance is reflected in the way Athenians who did not have any children used to adopt a child to make sure that they receive proper burial rites. Moreover, performing such rites was not only a result of a father-son relationship, but also a proof of such relationship as we could see from the oration of Isaeus: 'I, the adopted son, with the aid of my wife, the daughter of Philonides here, tended Menecles while he lived and gave his name to my little son, in order that his family might not lack a representative. On his death, I buried him in a manner befitting both him and myself, and I erected a fine monument to him and celebrated the commemorative ceremony on the ninth day and performed all the other rites at the tomb in the best manner possible, so that I won the praise of all the members of my deme.' (Isaeus, On the Estate of Menekles 2.36-7). So, here it is obvious how death rituals were used as social media to gain honour on the one hand, and an obligation created by the culture of that society on the other. Going back to Plato's definition of goodness, the other point he made was that a person should be 'splendidly' buried. Morris in his book, Death-ritual and Social Structure in Classical Antiquity, argued that the word used by Hippias to describe the burials, $\mu \epsilon \gamma \alpha \lambda \sigma \pi \rho \epsilon \pi \tilde{\omega} \zeta$, is commonly translated as magnificent or splendidly. Hence, archaeologists tend to understand a splendid burial as a lavish monument and expensive grave goods (Morris, 1992). Nevertheless, according to Morris, the word means 'what is appropriate for a great man' (Morris, 1992:103) not 'splendidly'. I think I agree with Morris's suggestion, as the word was translated 'what is appropriate for a great man' in Herodotus 5.18; 6.122. Moreover, Morris proved that lavish mortuary treatment was not the only way great men were treated in Athens during the period of Plato (ca. 427-347 BCE) (Morris, 1992). I think there are two points to be considered here; the first is that Plato's argument was concerned with what is good 'to a great man' not to the ordinary man, and the second is Plato's own social background as a rich citizen. If we consider that lavishness reflects wealth, but Plato's definition of what is good for 'great men' embraced wealth, health and honour, then a funeral should reflect 'greatness' rather than mere lavishness. A similar sense of greatness can be seen on the way the city of Athens bestowed honour on the war dead and some foreigner individuals, not by wealth but rather through exceptional treatment. While the different aspects of 'what is appropriate for a great

man' in mortuary treatment could be found in funerals, grave goods and funerary monuments, in this article, I would be concerned with grave markers since funerals were proved hard to trace in the archaeological record, and grave goods were not always present. I approach the topic by recording the exceptional mortuary treatment by which the living (e.g. elite groups and state) manipulated the war dead for their own interest. On the other hand, I approach death in the private sphere by considering the changing patterns of funerary architecture in Classical Athens.

Death in the Private Sphere

Before discussing the Athenian grave markers, it is necessary to know where these markers stood one day and the significance of the burial place according to the Athenians. The Athenians demonstrated a major concern for burying their dead in their homeland (Kurtz & Boardman, 1971). Thus, burials used to take place inside the city of Athens, nevertheless, by the early sixth century BCE this was forbidden, and burials were banned inside the city (Garland, 1995). Consequently, tombs lined the roads outside the city instead. As the memory of the deceased was crucial to the Greeks, burials along the roads were the most convenient way to keep the dead as part of the living community and follow the laws at the same time. The most important roads were the three roads in the Kerameikos (Κεραμεικός): the first road leads to the busy harbour of Piraeus; the second to Eleusis; and the third to the hill of Kolonos (Karo, 1943; Sourvinou-Inwood, 1995). In order to demonstrate the change in the funerary monuments by the early fifth century BC, it is necessary to briefly refer to them during the sixth century BC. During the late Archaic period, round mounds were popular, rectangular mounds were known as well but less common. Another type of burial monument were the built tombs that were similar to the domestic architecture, thus could symbolize the house of the deceased. Grave markers during the sixth century BCEwere characterised by expensive and impressive stelae, statues of the kouroi and korae, and sphinxes topped shafts (Morris, 1992; Donnison, 2009). So, a typical grave marker consisted of a base and a shaft topped by a statue. In the last quarter of the same century however, grave markers started to reflect a tendency to simplicity as they consisted of a base and a shaft that ends with a carved top instead of the separate statue (Richter, 1961; Kurtz, 1997). This tendency to simplicity could be explained by the different reforms that limited the lavishness in death rituals (Dem. 43.62, Plut. Sol. 21). Nevertheless, about 45 statue monuments were found in the period from 510:480 BCE, probably belonged to the minority elite groups (Stears, 2000). Moreover, the inscriptions on the grave markers became short, indicating the name of the deceased and his family (Kurtz, & Boardman, 1971). Furthermore, the topics depicted on the Archaic grave markers were male-dominated. As they represented warriors, athletes, and elderly; women were represented as well but not in a female context (visiting the dead, weaving, looking in the mirror, etc.) as the case in the Classical period. By the early fifth century BCE, there was a tendency to simple funerary monuments and lavishness was abandoned. George Karo described the striking change in the Athenian funerary monuments as a 'surprising lack of interest which the Athenians showed to their tombs during the very period when Attic wealth and power, and Attic art, reached their highest peak' (Karo, 1943:22). Karo's statement overlooked the political significance of the mortuary evidence. As for tomb types, we find that earth mounds continued from the Archaic to the Classical period. The mounds covered one or more graves of the same family. The mound of Eukoline, for example, covered five graves and was topped by a grave marker with the inscribed names of the persons

buried beneath the mound that were added during different periods (Kurtz & Boardman, 1971). Built tombs continued as well, but with restrictions to space and lavishness. From 480 BCE and until 425 BCE, tombs disappeared from the Kerameikos. Some graves from this period were found under the mound G that dates to ca.560 BCE. This could be a way by which aristocrats distinguished themselves from other classes (Morris, 1992; Stears, 2000; Donnison, 2009), or perhaps they were having legitimacy from their ancestors as in the case of Grave Circle A in Mycenae (Gallou 2005). In the third quarter of the fifth century BCE, monumental tombs remerged again when an upper ground structure appeared in Athens. This structure, known as peribolos, was a funerary plot created by three walls making a rectangular without a fourth wall (Garland, 1982). These structures became more common in the fourth century BCE and transferred the Kerameikos to its current image (Banou & Bournias, 2014). The periboloi were very expensive monuments that costed at least 2,500 drachmas (Garland, 1982). Significantly, some of these burial enclosures were erected over Geometric burial grounds as Garland noted in his survey of the Classical periboloi (Garland, 1982). Probably, the descendants of the elite groups who were once banned by law to erect lavish monuments for two generations (480:425 BCE) decided to include their families in their new lavish burials. The function of these new structures was probably the display of power and social status. However, as compared to the Archaic individual display of status, the Classical monuments emphasized the relationships of the family members. This is witnessed in the collective nature of the periboloi, as they usually enclosed more than three graves, and the new crowded funerary scenes (Stears 1995; Closterman, 2007). It is worth noting that children were usually buried with adults without the need of a separate burial. Moreover, when burial inside the city walls was banned in the sixth century BCE, children were exempted from the law, likely because they did not challenge the ideological system in the same way that adults with collective identities did. Nevertheless, by the early Classical period we find children being buried in the cemeteries and not in habitation. Moreover, infants had their own fu nerary rites and grave goods. This could reflect how the Athenian ideology changed, and children were considered part of the society, as citizens to become (Houby-Nielsen, 2000). By the early Classical period, grave markers were still simple and had no reliefs as restricted by law. By contrast, around 425 BC, lavishness in grave markers started to reappear once again. Therefore, Demetrius of Phaleron tried to control this return to lavishness by making a new funerary law in 308/7 BCE (Kurtz & Boardman, 1971). The need of three regulations during this short period of time demonstrates how hard it was to restrict the different aspects of lavishness of the Greek mortuary treatment to create and maintain the new ideology. Concerning the iconographic representation on the funerary stele, there was continuity to the scenes of reunion, dexiosis, that was common in Geometric and Archaic vase painting. However, during the Classical period, the dexiosis appeared on the grave markers. A stele (ca. 450-430 BCE) shows the scene of dexiosis with a crowded background that could be related to the grave collectively of the periboloi. A stele (ca. 410 BCE) shows a woman called Ampharete setting inside a Naos and holding a baby in her left arm. Above her head the artist wrote an inscription: 'I hold this beloved child of my daughter which I used to hold on my knees when we lived to behold the sun's rays; now, dead myself, I hold its corpse' (Karo, 1943). This reflects the notion of the reunion in the world of Hades (Garland, 1985). This could explain the multiple burial practice before the Classical period, and the emergence of the family burial plots during the Classical period (Garland, 1985). Another Classical funerary topic is the totenmahl, a term used to describe the series of reliefs depicting the dead having a feast in the world of Hades. These scenes reflect the Greek belief that the dead feast in the world of Hades as they did in the world of the living. This contradicts

with the Homeric idea about the dead who no longer eat or drink, hence it mirrors a change in belief (Garland, 1985). This is supported by Socrates's statement that the pious Orphic followers are rewarded by 'an everlasting drunk' (Plato, Republic 2.363d) in the world of Hades (Garland, 1985). To sum up, between 480 and 425 BCE, there was a tendency toward simplicity in tomb monuments, followed by a return to lavishness from 425 BCE to 309 BCE. This shift in mortuary treatment occurred around the same time, and several factors contributed to this change. Initially, reforms and funerary regulations restricted lavishness, but these restrictions weakened over time (Stears, 2000). Additionally, the extensive work on the Acropolis and the rebuilding of Athens diverted sculptors' attention from private monuments, as they were primarily occupied with state-sponsored projects. Once this work was completed, sculptors returned to serving citizens and private commissions (Banou & Bournias, 2014). Furthermore, the introduction of the Periclean law of citizenship, which granted all citizens equal status, allowed foreigners to erect more impressive monuments, prompting Athenians to follow suit. Lastly, elite groups, whose power had been diminished under the democratic regime, sought to restore their status, leading to the creation of periboloi—enclosures that marked family tombs and displayed their elevated social standing (Morris, 1992).

Death in the public sphere

The war dead enjoyed a special mortuary treatment for the sacrifice they made for the city of Athens. This special treatment was 'an ancestral custom' as demonstrated by Thucydides who provides some well described rituals performed for the war dead of the first year of the Peloponnesian wars. The Athenians: Solemnized a public funeral of the first slain in this war in this manner. Having set up a tent, they put into it the bones of the dead three days before the funeral; and everyone bringeth whatsoever he thinks good to his own. When the day comes of carrying them to their burial, certain cypress coffins are carried along in carts, for every tribe one, in which are the bones of the men of every tribe by themselves. There is likewise borne an empty hearse covered over for such as appear not nor were found amongst the rest when they were taken up. The funeral is accompanied by any that will, whether citizen or stranger; and the women of their kindred are also by at the burial lamenting and mourning. Then they put them into a public monument which standeth in the fairest suburbs of the city, in which place they have ever interred all that died in the wars except those that were slain in the field of Marathon, who, because their virtue was thought extraordinary, were therefore buried thereright. And when the earth is thrown over them, someone thought to exceed the rest in wisdom and dignity, chosen by the city, maketh an oration wherein he giveth them such praises as are fit; which done, the company depart. A number of differences in the treatment between the war dead and the ordinary dead could be pointed out from Thucydides' passage. Firstly, the Prothesis lasted for three days overstepping the laws of Solon. Secondly, the corpses were carried in wagons instead of being carried by pall-bearers. Thirdly, the female attendance restrictions were not applicable in that case, and all women could attend. Significantly, Garland noted that the exceptional treatment of the war dead was not only in matter of exceptional rituals, but rather the fact that the state of Athens itself claimed the role of the family by performing death rituals on their behalf (Garland, 1985). Moreover, the dead were buried along the road from Dipylon to the Academy; 'the loveliest suburb of Athens' as described by Thucydides, (Thucydides, History of the Peloponnesian War, 2.34.; Garland, 1985). This was called the people's grave, demosion

sema. The communal treatment of the war dead was a new custom established by Pericles around 470 BCE. Another way the city specially treated the war dead were the funerary oration, epitaphios logos. The history of its origin is debated. The first epitaph recorded is the one given by Pericles for the Athenian soldiers who fell in battle in 470 BCE (Garland, 1985). Furthermore, the epitaphs were given each year as a part of an annual ceremony that was re-celebrating the war dead and emphasizing on the virtues of those who died for the glory of Athens. The annual ceremony was the way by which the city commemorated the war dead for years to come and not just among the contemporary living who participated in their public funerals. The epitaphs were known during the Archaic period but were short and served to deliver general information about the deceased. During the Classical period on the other hand, epitaphs became longer and delivered eschatological messages and emphasized the Athenian virtues. Moreover, they emphasized the Athenians origin from the Athenian soil. Probably a manipulative tool used by the state to motivate the Athenian citizens by giving them a sense of superiority during the Peloponnesian wars. Morris argued that the lavishness in the public funerals that happened in the last quarter of the fifth century BCE was a consequence of the lavishness in the private mortuary treatment that happened at the same time (Morris, 1992). Apparently, the city-state's special treatment of the dead was not enough to some elite groups anymore, thus by the beginning of the fourth century BCE they started regaining their symbols of power from the city-state by using their dead as political media. The elite wanted to add more glory to their war dead and make them more special than their fellow citizens, this demonstrates a clear change of the Athenian ideology from democracy to aristocracy. An example of such attitude is the case of Dexileos, the soldier who died in the war with Corinth in 394 BCE. According to the customs started by Pericles, *Dexileos* was buried on the Dromos along with his fellows. Nevertheless, his family built a cenotaph for him in order to commemorate him in a special way. This cenotaph was a burial lot topped with the high relief of *Dexileos* riding his horse and conquering his enemy. Right below the relief, as inscription that reads: 'Dexileos son of Lysanias from Thorikos, was born under the archonship of Teisandros and died under that of Euboulides in Corinth, one of the five knights' (Karo, 1943). Nevertheless, Garland argued that the stele of Dexileos was erected by the city of Athens who possibly honoured the dead by carved monuments (Garland, 1985; Whitley, 2001). I disagree with Garland because the burial plot was a private one made by his family and had his siblings' grave markers beside his own. It is worth noting that another way the state of Athens was involved in burials is the spot preserved for the Diplomats on the sacred way. There was found a plain marble stele in situ marking the grave of a Pythagoras from Selymbria, Thrace, who probably died during his visit to Athens around 460-450 BCE and was honoured by receiving an official burial in the land of Athens (Karo, 1943). Moreover, two other Pythagoras from Corcyra were buried there around 375 BCE which reflects continuity in the role of the state in burying the diplomates.

Conclusion

I hope I have shown how significant funerary monuments were to the political ideology of Athens. When Athens started heading towards democracy, new laws were made in order to restrict lavish treatment of the dead as in attempt to reduce social differences between citizens. Similarly, in the public sphere, we notice that by 470 BCE the war dead were communally treated in a way that eliminated all the social differences between them. This created a uniformity in the Athenian society and emphasized the

democratic orientation of the city that does not differentiate between its citizens according to their social status. Moreover, as reflected by the epitaphs, it enhanced the national sense among the citizens who considered themselves sons of the Attic soil. Thus, as a nation, they were unified against the potential threats. This came to an end when the elite group wanted their symbols of power back. They started celebrating their own war dead by the 394 BCE, which might indicate the beginning of the decline of democracy in favour of the growing power of the elite groups.

References

Cicero, Tusculan Disputations, trans. G. de Plinval, Georges de Plinval, Ed., [Belles Lettres], (Paris, 1959).

Demosthenes. Orations, Volume V: Orations 41-49: Private Cases with an English translation by Murray, Alexander 1939. Loeb Classical Library 346. London: Heinemann.

Herodotus, The Histories, trans. A. D. Godley [Loeb Classical library], 1, (Cambridge, 1920).

Isaeus. Isaeus. Trans. Edward Seymour Forster [Cambridge, MA, 1925] (London, William Heinemann Ltd. 1962).

Plato. Phaedo, trans. Harold North Fowler. [Cambridge, MA, 1966] (London, 1966).

Plato. Plato in Twelve Volumes, Vol. 9, trans. W. R. M. Lamb. [Cambridge, MA, 1925] (London, William Heinemann Ltd. 1925).

Thucydides, History of the Peloponnesian War, trans. Thomas Hobbes. (London. Bohn. 1843).

Secondary literature

Banou, E. S. and Bournias, L. K. 2014. Kerameikos. Athens.

Donnison, A. 2009. The Appropriation of Death in Classical Athens. Victoria University of Wellington. (PhD).

Garland, R. 1995. Religion and the Greeks. London.

Garland, R. S. J. 1982. "A First Catalogue of Attic Peribolos Tombs." The Annual of the British School at Athens, 77, 125-176.

Garland, R. 1985. The Greek Way of Death. London.

Houby-Nielsen, S. 2000. 'Child Burials in Ancient Athens' In: S. J. Dereveneski (ed.), Children and Material Cultutre, London and New York, 151-166.

Karo, G. 1943. An Attic Cemetery: Excavations in the Kerameikos at Athens under Gustav Oberlaender and the Oberlaender Trust. Pennsylvania.

Kurtz, D. C. and Boardman, J. 1971. Greek Burial Customs. London.

Mihai, A. 2010. "Soul's Aitherial Abode According to the Poteidaia Epitaph and the Presocratic Philosophers." Numen, 57 553-582.

Morris, I. 1992. Death-Ritual and Social Structure in Classical Antiquity. Cambridge.

Sourvinou-Inwood, C. 1995. 'Reading' Greek Death: To the End of the Classical Period. Oxford.

Stears, K. 2000. 'The Times They Are A'Changing: Developments in the Fifth-Century Funerary Sculpture.' In: G. J. Oliver (ed.), The Epigraphy of Death: Studies in the History and Society of Greece and Rome. 25-58. Liverpool.

Whitley, J. 1991. Style and Society in Dark Age Greece: The Changing Face of a Pre-Literate Society 1100 - 700 BC. Cambridge.

Uygur Türklerinde Milliyetçilik Düşüncesi

İbrahim Kaşgar¹

Özet

Çalışma, Uygur Türkleri arasında milliyetçilik ve ulus-devlet fikrinin gelişimini teorik bir perspektiften incelemektedir. Uygur Türkleri 19. yüzyıldan itibaren Çin Mançu İmparatorluğu ve Rus Çarlığı'nın baskıları altında kimlik arayışına girmişlerdir. Bu süreçte milliyetçilik ve ulus-devlet fikri, Osmanlı ve Türkistan'da gelişen milliyetçilik hareketlerinden etkilenerek Uygur Türkleri arasında da yayılmaya başlamıştır. Bu çalışmada, Uygur Türklerindeki milliyetçilik ve ulus-devlet fikri Batı'da ortaya çıkan milliyetçilik teorileri ve Tanzimat'la birlikte ortaya çıkan çağdaş Türk düşüncesi bağlamında ele alınmıştır. Araştırmada tarihsel ve teorik analiz yöntemleri kullanılarak Uygur Türkleri arasında milliyetçilik fikrinin gelişimi incelenmiş; tarihi belgeler, akademik literatür ve dönemin aydınlarının yayınları detaylı bir şekilde analiz edilmiştir. 19. yüzyılın sonları ve 20. yüzyılın başlarında Osmanlı, Kazan ve Türkistan'daki Türkçülük ve Ceditçilik hareketlerinden etkilenerek Uygur Türkleri arasında gelişen milliyetçilik fikri, Kutluk Şevki, Üç Efendi, Polat Kadiri ve Abduşükür Muhammed Emin gibi aydınların yayın faaliyetleriyle teorik çerçeve kazanmıştır. Çin'in baskıcı politikalarına karşı tarihsel, kültürel, milli ve dini kimliklerini koruma amacı tasıyan bu milliyetcilik düsüncesi, modern bir akım olarak ortaya çıkmıştır. Araştırma, Uygur Türkleri arasındaki milliyetçilik ve ulus-devlet fikrinin çağdaş Türk düşüncesi bağlamında önemli bir yere sahip olduğunu ve bu konuda daha fazla araştırma yapılması gerektiğini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, çalışma, Batı'da ortaya çıkıp Osmanlı ve Türkistan'a sıçrayan milliyetçilik ve ulus-devlet fikrinin Uygur Türkleri üzerindeki yansımasını görmek isteyen araştırmacılar için önemli bir kaynak sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Uygur, Millet, Milliyetçilik, Türkçülük, Türkistan, Ulus Devlet

Disiplin: Felsefe Ana Bilim Dalı, İslam ve Türk Felsefesi Bilim Dalı

Giris

Uygur Türkleri, tarih boyunca Türkistan'ın kalbinde yer alan ve zengin bir kültürel mirasa sahip bir etnik gruptur. Kökenleri, Hun İmparatorluğuna kadar uzansa da kurdukları Uygur Kağanlığıyla tarih sahnesinde belirginleşmiştir. Uygur Kağanlığı, 8. yüzyılda Türkistan'da önemli bir siyasi güç olarak ortaya çıkmış ve bu bölgedeki kültürel ve ticari faaliyetlere büyük katkıda bulunmuştur. Uygur Kağanlığı yıkıldıktan sonra da Doğu Türkistan'ın farklı bölgelerinde "İdikut Uygur Devleti", "Kansu Uygur Devleti" gibi devletler kurmuş olsa da Karahanlıların İslamiyet'i kabul etmesi ve sonrasındaki Budist Uygurlara yönelik fetih hareketleriyle birlikte Doğu Türkistan'ın neredeyse tüm bölgelerinde Müslümanlıktan ibaret dinî kimlik pekişmiştir (Millward, 2007, s. 34-62, 189-210; Çandarlıoğlu, 2011). Böylelikle "Uygur" kimliği zamanla kullanımdan kalkmıstır. sadece Kansu bölgesindeki Budist Sarı Uygurları ifade etmek için kullanılır hale gelmiştir (Nuri, 2014, s. 58-63). Karahanlıların İslamiyet'i kabul etmesinden sonra Müslümanlık kimliğinde eriyen Uygurlar

¹ İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Felsefe ana bilim dalı, İslam ve Türk Felsefesi bilim dalı öğrencisi.

20. Yüzyıla kadar modern anlamda sınırlanmış bir ulus olarak "Uygur" adını kullanmamışlardır. Kendilerini genellikle "Müslüman", "Türk" veya yaşadıkları bölgelere göre "Kaşgarlı", "Buharalı", "Taşkentli" gibi yurt kimliğiyle tanıtmışlardır ya da "Tarançi" (tarımcı), "Altı şehirli" veya "Sart" (tüccar) denilmiştir. Erken dönem Çin kaynaklarında Uygurları ifade etmek için "缠回 / qian hui", "缠 头 / qian tou" gibi farklı kelimeler kullanılmış olsa da 19. Ve 20. yüzyılda Uygur Türklerinin sarığına gönderme yapılan "缠头 / qian tou" (sarıklı kafa) adlandırması daha çok meşhur olmuştur.

Milliyetçilik ve milliyetçiliğe dayanan ulus-devlet fikri 18.yüzyılın sonlarından itibaren yeni tarihsel koşullar altında Avrupa'da ortaya çıkmış olup modern toplumların ve devletlerin şekillenmesinde kritik bir rol oynamıştır. Milliyetçiliğin kökenleri, Fransız Devrimi'ne (1789) ve Aydınlanma düşüncesine dayanmaktadır. Aydınlanma düşüncesinin bireysel kimliğe yaptığı vurgu toplumda ulus kavramını kullanarak kültürel kimliği güçlendirmiştir. Jean-Jacques Rousseau ve John Locke gibi düşünürler, halk egemenliği ve bireysel haklar gibi kavramları geliştirerek milliyetçiliğin fikri temelini atmışlardır (Rousseau, 2013; Locke, 2012). Fransız Devrimi, ulusal egemenlik ve vatandaslık kavramlarını yaygınlaştırarak milliyetçilik fikrinin siyasal alanda somutlaşmasına olanak tanımıştır. Devrim sırasında ilan edilen İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi (1789), ulus kavramının siyasi bir temele oturmasına öncülük etmiştir (Hobsbawm, 1990, s. 14-25). Bu süreçte, Johann Gottfried Herder'in "Volksgeist" (milli ruh/halk ruhu) kavramı ve Johann Gottlieb Fichte'nin ulusal kimlik üzerine yazıları, milliyetçiliğin kültürel boyutunu şekillendirmiştir. Sanayi Devrimi ise milliyetçiliğin ekonomik temelini güçlendirerek modern ulus devletlerin olusumunu hızlandırmıştır. Ernest Gellner, sanayilesmenin ulusal kimliklerin gelişimindeki rolünü vurgulayarak, milliyetçiliğin modern toplumların dinamikleriyle nasıl örtüştüğünü açıklamış ve ulus kimliğinin ortaya çıkışını sanayi toplumunun ortaya koyduğu bir kültürel hadise olarak kabul etmiştir (Gellner, 1992). Max Weber'in bürokratik devlet teorisi ve Hegel'in ulusal kimlik ve ulus devlet anlayışı da bu sürecin fikri temellerini anlamada kritik öneme sahip olmuştur. Weber ise ulus devletleri, vatandaşlarının ortak bir kimlik ve aidiyet duygusu etrafında birleştiği, merkezi bir yönetim tarafından yönetilen siyasi yapılar olarak görmüştür. Buna karşın Benedict Anderson ulusun modern dönemde icat edilen "hayâli topluluklar" (imagined communities) olduğu görüşünü savunmuştur (Anderson, 2020).

19. yüzyıldan itibaren Osmanlı aydınları ve devlet adamları, Avrupa'da gelişen milliyetçilik hareketlerinden etkilenerek bu fikirleri Osmanlı toplumuna uyarlamaya çalışmışlardır. Tanzimat dönemi reformları (1839-1876) ve İslahat Fermanı (1856) ile Osmanlı, Batı tarzı hukuk ve eğitim sistemlerini benimsemiş ve Osmanlı kimliği oluşturmaya çalışmıştır. Ancak, bu çabalar Osmanlının çok uluslu yapısındaki milliyetcilik hareketlerini engelleyememis, özellikle Balkanlarda çesitli etnik grupların bağımsızlık mücadelelerine yol açmıştır. Osmanlı'da Türk milliyetçiliğinin başlangıcı ise Jön Türklerin siyasi fikirlerinde görülmüştür (Mardin, 2019, s. 65-66). Zamanla Osmanlı aydınları arasında Ziya Gökalp ve Yusuf Akçura gibi isimler Türk milliyetçiliğinin entelektüel temellerini atmışlardır. Gökalp, milliyetçiliği kültürel ve sosyolojik temellere dayandırmış ve Türk milletinin birliğini savunmuştur (Gökalp, 2008). Akçura ise "Üç Tarz-ı Siyaset" adlı eserinde, Osmanlının geleceği için Osmanlıcılık, İslamcılık ve Türkçülük gibi fikirlerin arasında en makul yol olarak Türkçülüğü ön plana çıkarmıştır (Akçura, 2016). İttihat ve Terakki'de milliyetçilik, Türkçülük ve millî kimliğin oluşması İslâm'ın bu kimliğin aslî bağlayıcı unsuru olduğu tezi üzerine bina edilmiştir (Özcan, 2024).

Tanzimat'tan itibaren Türk dünyasında özel olarak Osmanlı'da farklı alanlarda üretilen bu düşünce birikimine Çağdaş Türk düşüncesi denmektedir. İsmail Kara, çağdaş Türk düşüncesinin 18. yüzyıl sonlarında Osmanlı'da başlayan ıslahat/modernleşme girişimlerine dayanan, ancak özellikle Tanzimat dönemiyle belirginleşen din, siyaset, hukuk, iktisat, eğitim, dil, ahlak, sosyal hayat, bilim ve medeniyet gibi alanlarda ortaya çıkan yeni fikir çabalarını, tartışmaları ve müesseseleşme gayretlerini kapsadığını söyler. Kara'ya göre, çağdaş Türk düşüncesi, Batı modernleşmesiyle karşı karşıya kalan İslam düşüncesinin yeniden yorumlanma çabalarıdır (Kara, 2003, s. 159-227). Hilmi Ziya Ülken ise, çağdaş Türk düşüncesini tarihsel ve toplumsal bağlamda ele alarak, Batı düşüncesiyle olan etkileşimleri ile İslam düşünce geleneklerinin sentezine vurgu yapmıştır. Ülken'e göre, çağdaş Türk düşüncesi, Tanzimat'tan itibaren Batı'dan alınan fikirlerin Osmanlı-Türk toplumu üzerindeki etkilerini ve bu fikirlerin yerel şartlara uyarlanma sürecini ifade eder (Ülken, 1994, s. 23-45). Dolayısıyla Batıda ortaya cıktıktan sonra Osmanlıya aktarılan milliyetçilik ve ulus devlet fikirleri de Cağdas Türk düsüncesi bağlamında ele alınabilecek bir niteliğe sahiptir.

Milliyetçilik ve Ulus devlet fikrileri Türkistan'a İsmail Gaspıralı'nın "Dilde Birlik, Fikirde Birlik, İşte Birlik" şiarıyla yayınladığı Tercüman gazetesi ve modern eğitim metodunu esas alarak açmış olduğu Uslu-i Cedit okullarında oluşturulan Ceditçilik düşüncesiyle birlikte yayılmaya başlamış, daha sonra Türkistan'daki ulus devletlerin ortaya çıkmasının fikri temellerini hazırlamıştır. Türk toplumlarını sömürgeciliğe karşı millî ve dinî kimlik şuuruyla eğitmeyi amaçlayan, eğitim alanında reformlar yapmak suretiyle nihayet millî bağımsızlığı elde etme gayesi güden, millî bir uyanış hareketi olma özelliği taşıyan Ceditçilik düşüncesi Türkistan Türkleri içerisinde Milliyetçilik ve Ulus-devlet fikirlerinin yayılmasında önemli rol oynamıştır (Kasımov, 2009, s. 10-15; Devlet, 1990, s. 9). Özellikle 19. yüzyılın sonları ve 20. yüzyılın başlarında, Rus Carlığı'nın sömürgesi altında yaşayan ve Hristiyanlaştırma, Ruslaştırma politikalarına maruz kalan Türkistan Türkleri, bu fikirlerden ciddi bir şekilde etkilenmiştir. 1878'de Çin Mançu İmparatorluğu tarafından işgal edilen ve ardından Çin Milliyetçi Partisi'nin siyasi ve toplumsal baskılarına maruz kalan Uygur Türkleri, Avrupa'dan Osmanlı'ya, oradan da Türkistan'a yayılan milliyetçilik ve ulus devlet fikirlerini Türkistan'da yayınlanan Ceditçi matbuatlardan etkilenerek benimsemişlerdir. Bu bağlamda, Uygurlar arasında milliyetçilik ve ulus devlet fikri, Çin'in baskıcı politikalarına karşı bir direnç hareketi olarak ortaya çıkmış olup tarihsel, kültürel, milli ve dini kimliğin korunması amacıyla şekillenmiştir (Bovingdon, 2010, s. 78-101). Milliyetçilik ve ulus-devleti fikrinin Avrupa'daki oluşumu ve Osmanlı'ya ve Türkistan'a etkisi hakkında çalışmalar bulunsa da bu düşüncenin Uygur Türklerinin düşünce dünyasına olan etkisi pek çalışılmamıştır. Bu çalışmada, Uygur Türkleri arasında milliyetçilik ve ulus devlet fikrinin nasıl geliştiği meselesi teorik bir perspektiften incelenecektir. Konunun tarihsel ve kültürel köklerine inilerek çağdaş Türk düşüncesi bağlamında değerlendirilecektir. Çalışmada birincil kaynak olarak 20.yüzyılın başlarında Doğu Türkistan'da yayınlanan dergi, gazetelerin temsil gücü yüksek olanları esas alınacaktır. Özellikle bu gazetelerden biri olan "Erk" gazetesi için hazırlanan Polat Kâdiri'nin "Erk Şiarı" adlı kitapçığı, Kutluk Şevki'nin editörlüğünde yayınlanan "Şerki Türkistan Hayatı" gazetesindeki yazılar ve Çağdaş Uygur düşünürü Abduşükür Muhammed Emin'in millet ve milliyetçilik hakkındaki düşünceleri esas alınacaktır. İkincil kaynak olarak konuyla ilgili Uygurca, Türkçe, Çince ve İngilizce makale, kitaplardan yer yer istifade edilecektir.

Kavramsal Analiz ve Teorik Cerçeve

Millet / Ulus ve Etnisite / Etnik Grup

Millet kelimesi Aramiceden Arapçaya geçmiş bir kelime olup din, şeriat, mezhep; topluluk anlamındadır. Bu kelime 20. yüzyıl başlarından itibaren genellikle aynı topraklar üzerinde yaşayan, aynı soydan gelen ve aralarında dil, din, tarih, sanat, töre, dünya görüşü ve ülkü birliği bulunan insanlar topluluğunu ifade eden Fransızca "nation" kelimesinin ve Türkçe "ulus" kavramının karşılığı olarak kullanılmaya başlamıştır (Ayverdi, 2011, c. 2, s. 2100; Türkdoğan, 2013, s. 9). Türkçedeki "ulus" kavramı ise Moğolca kökenli olup Moğol akınlarından itibaren Türkçe'de yaygınlık kazanmaya başlamışsa da daha sonra unutulmuş ve dil inkılâbının ardından yeniden canlandırılmıştır (Ayverdi, 2011, c. 3, s. 3277). Ulus kavramı özellikle Cumhuriyet Dönemi'nde millet kelimesinin karşılığı olarak gündeme gelmiştir (Türkdoğan, 2013, s. 9). Bu çalışmada da millet (Notion) kelimesi çağdaş bağlamı esas alınarak ulus anlamında kullanılacaktır.

Millet kavramının terim olarak nevi ifade ettiği konusunda farklı düsünürler tarafından çesitli tanımlar ortaya konulmuştur. Bunların içerisinde milletleri, doğal bir kültürel form olarak niteleyen, insan toplulukların bir ismi olarak gören, hayali bir topluluk olduğunu savunan birbirinden farklı tanımlamalar mevcuttur. Heywood'a göre millet, kolektif değer ve geleneklerin bir araya getirdiği insanların oluşturduğu kültürel bağları olan bir oluşumdur. Aynı zamanda ortak coğrafi alanı paylaşan, ortak bir dil, din ve tarihe sahip insanların olusturduğu topluluktur (Heywood, 2013, s. 165). Gellner, milletin doğal ve doğuştan gelen bir özellik olmadığını, aksine belirli tarihsel ve kültürel koşulların sonucunda oluştuğunu savunmuştur. Gellner'e göre milletin oluşması için aynı kültürü paylaşan ve birbirlerini aynı milletin üyesi olarak tanıyan bireyler gereklidir. Dolayısıyla ona göre milleti olmayan bir insanı düşünmek makul değildir (Gellner, 1992, s. 26-28).

Miroslav Hroch ise milletin, ekonomik, bölgesel, siyasi, dini, kültürel ve dilsel ilişkiler sonucunda bir araya gelen büyük bir sosyal grup olduğunu belirtir (Hroch, 1985, s. 5). Anthony D. Smith'e gelince o milletin bir kültür biçimi olarak değerlendirilmesi gerektiğini ve ortak mitler, tarihi hafiza, kamu kültürü, ortak bir ekonomi, ortak yasal hak ve ödevleri paylaşan bir insan topluluğu olarak tanımlanabileceğini söyler (Smith, 1994, s. 8, 32). Craig Calhoun, etnik grupların bir araya gelmesiyle oluşan, daha üst bir kimlik altında birleşen milleti siyasal bir topluluğa benzetir. "millet"in; sınırları olan toprak, milli egemenlik, üstün bir siyasi meşruiyet, halkın katılımıyla gerçekleşen mensubiyet, ortak benimsenen inanç ve değerler, ortak dil, alışılmış pratiklerin birleşimini içeren kültür, geçmiş ve gelecek nesilleri içeren zamansal derinlik, tarihi bağlar, ortak mezhep / din veya ırk özellikleri gibi özellikler taşıdığını belirtir (Calhoun, 2012, s. 6, 56, 95). Eric J. Hobsbawm, millet kavramının yeni ve inşa edilmiş olduğunu, hangi toplulukların millet olup olmadığı konusunda kriterlerin bulanık ve değişken olduğunu söyler. Milleti doğal bir yapı olarak görmek yerine, modern ulus devletlerle ilişkili toplumsal bir birim olarak ele almak gerektiğini savunmuştur (Hobsbawm, 2014, s. 19-24). Michael Billig'e göre milletler, modern çağda tarihsel olarak üretilmiş, sanki her zaman sürekliliğini koruyarak varlığını devam ettirmiş hissi aşılanmıştır (Billig, 2002, s. 40). Benedict Anderson da bu görüşü destekleyerek milletlerin hayalî topluluklar olduğunu söyler. Anderson'a göre millet, hayal edilmiş bir siyasal topluluktur (imagined communities). Bu hayali topluluk, egemenlik ve bazı sınırlılıklarla hayal edilmiştir (Anderson, 2020). Millet/ulus kavramıyla ilişkili olarak kullanılan bir diğer kavram ise "etnisite" (etnik grup) kavramıdır. Millet/ulus kavramıyla "etnisite" kavramı arasında bazı farklılıklar

mevcuttur. Heywood'a göre Millet, ortak siyasal amaçlara sahipken, etnisitede siyasi amaç şart değildir. Anthony Giddens etnisitenin dil, din ve tarih gibi kültürel pratiklerle belirlendiğini söylemiş ve etnik farklılıkların zamanla öğrenilmiş unsurlara dayanarak ortaya çıktığını öne sürmüştür (Giddens, 2012, s. 535). Immanuel Wallerstein, etnisite'nin milletin siyasal bir anlam taşıdığını, etnisitenin ise kültürel bir kategori olduğunu savunmuştur (Balibar ve Wallerstein, 2000, s. 98). Ernest Gellner de bu görüşü destekleyerek etnisite'nin ortak kültürel özelliklerin örtüşmesiyle tanımlanan bir grup olduğunu ve bu grup kendine siyasi bir sınır istediğinde milleti ve milliyetçiliği doğurduğunu ifade etmistir (Gellner, 1998, s. 59). Smith'e gelince, o etnisitenin varlığını belirleyen özellikler arasında kolektif hafıza, ortak soy miti, ortak tarih, ortak kültür, belirli bir bölge ile özdeşleşme ve dayanışma duygusunu saymıştır. Ona göre etnisite; devlet kurma, askeri hareketlilik ve dini örgütlenme gibi nedenlerle kristalleşir veya çözülür (Smith, 1994, s. 50). Sonuç olarak etnisite aynı ırk, aynı dil ailesinden veya aynı kültürden olan belli bir topluluk ve belli bir kayme delalet ederken millet/ulus kayramı etnisiteyi de kapsayacak sekilde daha geniş bir anlama sahiptir. Ayrıca millet kavramı etnisiteden siyasi bir anlam taşımasıyla ayrılmaktadır. Buna göre her millet belli bir etnisiteye sahipken her etnisite bir millet olarak adlandırılmayabilir.

Milliyetçilik / Ulusçuluk

Millet/ulus (nation) kavramından türetilen milliyetçilik/ulusçuluk (nationalism) ise milletini sevme, milletine bağlı olma ve milletinin menfaatlerini kendi çıkarlarının üstünde tutma anlamında bir milliyetperverlik olup milletin hürriyetini, bağımsızlığını herhangi bir biçimde kısıtlayacak her türlü anlaşma, birleşme, yabancı tesir ve başkıya karşı çıkan, milletinin yüceliğine inanan ve ona yalnız kendi gücüyle başka milletler yanında üstünlük sağlayacak bir siyaset takip etme hakkının tanınmasını savunan doktrini ifade etmektedir (Ayverdi, 2011, c. 2, s. 2101). Milliyetçilik, çağdaş siyaset düşüncesi acısından oldukça önemli bir yer teskil etmektedir. Milliyetcilik terimi ilk olarak, Jakobenlere karsıtı bir Fransız papazı olan Augustin Barruel tarafından kullanılmıştır. 19. yüzyıla gelindiğinde ise milliyetçilik, yaygın bir şekilde siyasi bir öğreti veya hareket olarak kabul edilmiştir. Fransız Devrimi sırasında doğan milliyetçilik düşüncesi, J. J. Rousseau'nun halkın kendi kendine yönetmesi fikrinden etkilenen devrimciler arasında yayılmıştır (Heywood, 2013, s. 161).

Milliyetçilik, belirli bir coğrafyada ortak kültürel ve etnik kökene sahip toplulukların siyasi ve tarihsel meşruiyetini vurgulayan, siyasi, sosyal, kültürel yaklaşımları aracılığıyla milli devletin güçlenmesini en önemli hedef olarak gören bir düşünce akımı olarak 1789 Fransız İhtilali'nin ardından hızla gelişmeye ve farklı coğrafyalara yayılmaya başlamıştır (Özcan, 2024). Milliyetçilik fikrini İmmanuel Kant'a kadar götüren Elie Kedourie gibi düşünürler de vardır. Buna göre Kant'ın formüle ettiği özgür ve özerk irade gibi kavramlar, siyasal alanda etkili olmuş ve milliyetçilik düşüncesine kaynaklık etmiştir (Özkırımlı, 2016, s. 33-34). Bununla birlikte Craig Jackson Calhoun ve Umut Özkırımlı gibi araştırmacılar güncel bir yorum olarak milliyetçiliği siyasi bağlamından çıkararak bilincimize şekil veren, düşüncelerimizi belirleyen, olgu-olayları genel olarak varlığı duyuş ve algılayış biçimi olarak görmüştür (Özkırımlı, 2016, s. 14; Calhoun, 2012, s. 7-8). Milliyetçiliğin toplum için yararlı veya yararsız olduğu konusunda Karl Popper, milliyetçiliği açık bir toplumun önündeki en büyük engel olarak görürken, Karl Deutsch ise milliyetçiliği siyasal ve toplumsal gelişmenin en üst seviyesi olarak tanımlamıştır (Kedourie, 1971, s. VIII). Billig ise, milliyetçiliğin ulus-devletleri ayakta tutan ve insanlık tarihinin en başarılı ideolojisi olduğunu belirtir (Billig, 2002, s. 33). Heywood milliyetçiliğin, milletin siyasi örgütlenmesinin temeli

olduğunu savunmuştur (Heywood, 2015, s. 338). Smith'e göre milliyetçilik, modern unsurların özerklik, birlik ve ulusal kimlik kazanmasını hedefleyen bir ideolojik hareket olarak görülebilmektedir (Smith, 1994, s. 118-121). Giddens, milliyetçiliği, ortak bir geçmişe ve kültüre sahip olan insanların bu kimliği vurgulayan simgeler ve inançlar sistemine duyduğu bağlılık olarak tanımlar (Giddens, 1992, s. 116). Gellner, milliyetçiliği, siyasal birim ile ulusal birimin örtüşmesini öngören siyasi bir ilke olarak açıklar ve bu ilkenin yok sayılmasıyla ilgili duyguların milliyetçi hareketleri tetiklediğini söyler (Gellner, 1992, s. 19-20). Gellener'in bu görüsü aslında milliyetciliğin ulus devlet fikrini gerektirdiği yönündedir. Bu tanımlara bakıldığında Heywood'un belirttiği gibi milliyetçiliğin neye tekabül ettiği konusunda nesnel bir kriterler yoktur. Düşünürlerin farklı felsefi pozisyonundan kaynaklı olarak farklı tanımlar ortaya çıkmaktadır. Bu tanımlarda milliyetçiliğin ya kültürel ya da siyasal yönüne vurgu yapılmaktadır. Bu bakımdan Kültürel milliyetçilik, dil, din ve yaşam tarzının korunmasını ve savunulmasını ön planda tutarken, siyasal milliyetcilik, siyasi amaclara ulasmak icin millet idealini kullanır (Heywood, 2015, s. 338). Milliyetçiliğin akademik araştırma konusu haline gelmesi modern bir olgu olup 20. Yüzyılın başlarında farklı felsefi pozisyonlar ortaya çıkmış ve buna binaen çeşitli teoriler üretilmeye başlamıştır. Bu kuramların içerisinde 3 tür kuramdan söz etmek mümkündür:

- a) İlkçi (Primordialist) Kuramlar: İlkçi kuramcılar, milletin bir kesintiye uğramadan, insanlık tarihi boyunca varlığını sürdüren doğal ve eski topluluklar olduğunu savunmuştur. Bu yaklaşıma göre milletler ve milliyetçilik her zaman var olmuştur. Bu yaklaşımın en bilinen temsilcileri arasında Clifford Geertz yer alır (Özkırımlı, 2016, s. 79).
- b) Modernist Kuramlar: Modernist kuramcılar millet ve milliyetçiliğin modern topluma özgü ve yaratılmış bir olgu olduğunu savunmuştur. Bu yaklaşıma göre 18. yüzyılda toplumsal, siyasal ve ekonomik değişimlerle birlikte millet ve milliyetçilik ortaya çıkarılmıştır. Modernist kuramcılar, milletlerin ve milliyetçiliğin eski çağlardan beri var olan doğal yapılar olduğunu reddederek bunların icat edilen ve hayal edilen, yeri geldiğinde siyasi çıkarlar için kullanılan olgu olduğunu iddia etmişlerdir.
- c) Etno-Sembolcü Kuramlar: Etno-sembolcü yaklaşım milletlerin ve milliyetçiliğin kökeninde etnik ve kültürel unsurların önemini vurgulayan bir teoridir. Bu yaklaşımı benimseyenler, ilkçi görüşleri reddederken modernist görüşleri de yetersiz bulmuşlardır. Bu teorinin önde gelen ismi Anthony D. Smith'tir. Smith'e göre, milliyetçilik modern çağda bir ideoloji ve siyasi hareket olarak ortaya çıkmış olsa da milletlerin etnik kökenleri çok daha eskilere dayanır. Kapitalizm, sanayileşme ve modern devletlerin ortaya çıkışı milletlerin oluşumuna katkıda bulunsa da eski kimlik ve kültürler tamamen silinmemiştir. Smith, milletlerin tanımlanmasında etnik kökenlerin önemli olduğunu vurgularken belli bir etnik grubun sürekliliğini sağlayan demografik ve kültürel unsurlara dikkat çekmiştir (Smith, 2002, s. 23-24; Smith, 2009, s. 23; Calhoun, 2012, s. 76). Smith milletlerin üç şeyden oluştuğunu söylemiştir: Birincisi, kolektif sembolik, düşünsel ve normatif öğelerdir; ikincisi, tarih boyunca onları bir arada tutan adetler ve töreler; üçüncüsü, onları diğer milletlerden ayıran duygular ve tavırlardır (Smith, 2002, s. 133-134). O, milliyetçilik fikrinin dört temel varsayıma dayandığını söylemiştir. İlki dünyanın kendine özgü tarih ve kadere sahip milletlerden oluştuğu varsayımıdır. İkincisi milletin, tüm siyasi ve toplumsal gücün kaynağı olması ve millete bağlılığın diğer tüm sadakatlerden üstün olduğu varsayımıdır. Üçüncüsü insanların özgür ve kendilerini gerçekleştirebilmeleri için bir millete aidiyet duymaları gerekli

olduğu varsayımıdır. Dördüncü varsayım ise dünyada barış ve adaletin sağlanabilmesi için milletlerin özgür ve güvende olmaları gerektiğidir (Smith, 1994, s. 121).

Milli Devlet / Ulus Devlet

Ulus devlet (nation-state) terkibindeki "devlet" kelimesi Arapça kökenli olup değişmek, bir halden başka bir hale dönmek; nöbetleşe gelmek, üstün gelmek, zafer kazanmak" anlamlarına gelir. Devlet kavramı tarihsel süreç içerisinde farklı bilim dallarında çeşitli terimsel anlamlara bürünmüş olsa da "devlet" kelimesinin geçirdiği bu anlam değişikliğinin son safhasında Batı dillerindeki "state", "staát", "stato" kavramlarına karşılık gelmektedir. Bu modern anlamıyla devlet, siyasî gücün kurumsallaşması manasında olup evrensel bir nitelik taşır (Davutoğlu, 1994). Ulus-devlet fikri ise Orta Çağ sonlarında Avrupa'da feodalitenin çökmesi, modernleşme, sanayileşme ve milliyetçiliğin etkisiyle ortaya çıkmış olup egemenliğin kaynağının millete transfer edilmesi anlamına gelmektedir. Ulus-devlet kavramı belirli bir etnik grubu (etnisite) siyasal bir millete dönüştürürken, devletin sosyal ve kültürel işlevlerini de içeren kavram haline gelmektedir. Ulus-devletler, diğer devlet biçimlerinden farklı olarak homojen bir toplumu öngörmesi itibariyle milli kimliği belirli bir kalıba sokarak şekillendirmiş ve devleti olmayan toplumlarda milliyetçi fikirlerin doğmasına yol açmıştır (Calhoun, 2012, s. 91-92).

Cağdaş Türk Düşüncesinde Milliyetçilik

Tanzimat'a kadar Osmanlıda millet kavramı etnik (kavmî) ve dil (lisan) aidiyetine değil din ve mezhebi dikkate alarak kullanılmıştır. Osmanlıdaki "millet sistemi" de bu dini toplulukların (millet) dini aidiyetlerine göre yönetilmesi esasına dayandırılmıştır (Ortaylı, 2024). Ancak siyasal alan Müslümanlara tahsis edilmiştir. 19. yüzyılda Osmanlı Devleti'nin Avrupa topraklarını kaybetmeye başlaması milliyetçilik akımlarının güçlenmesine yol açmıştır. 1839'da ilan edilen Tanzimat Fermanı ve 1856 Islahat Fermanı ile Müslüman milletler ile gayrimüslim milletler arasında eşitlik sağlanmaya çalışılmıştır. Tanzimat'tan sonraki çağdaş Türk düşüncesinde millet ve milliyetçilik kavramları Batı'da ortaya çıkan "nation" kelimesinin karşılığı olarak kullanılmaya başlamış ve Osmanlıda yaşayan etnik grupların siyasi çıkarları için kullandığı kavram haline gelmiştir. 19. ve 20. yüzyılda Osmanlının bekasını ve muhafazasını merkeze alan Çağdaş Türk düşüncesi bağlamında değerlendirilebilecek üç tarz düşünce ortaya çıkmıştır. Osmanlıdaki Milliyetçilik (Türkçülük) fikrinin önemli temsilcilerinden Yusuf Akçura (1876-1935) bu üç tarz düsünceye Osmanlıcılık, İslamcılık ve Türkçülük demektedir. Yusuf Akçura'ya göre Osmanlıcılık, Osmanlı'nın farklı etnik ve dini gruplarını bir arada tutmayı hedeflerken İslamcılık Osmanlı çatısı altındaki tüm Müslümanları birleştirmeyi amaçlamıştır. Ancak, bu fikirlerin Osmanlı'nın sorunlarına cözüm getiremeyeceği anlasılmaya başlayınca Türkçülükten ibaret bir milliyetçilik akımı daha çok benimsenmeye başlamıştır. Yusuf Akçura'nın da savunduğu düşünce bu Türk milliyetçiliği olmuştur (Akçura, 2016). Çağdaş Türk düşüncesinde Türk milliyetçiliğinin temellerini atan Ziya Gökalp (1876-1924) milleti "dil, din, ahlak ve sanat bakımından ortak olan, yani aynı eğitimi almış bireylerden oluşan topluluk" olarak tanımlar (Gökalp, 2008, s. 47). Gökalp, her ne kadar milletin farklı bileşenlerden meydana geldiğini savunsa da onun millet anlayışında "lisan" vurgusu belirgin sekilde ön plandadır. Hatta Gökalp, lisanı ulusla özdes tutmaktadır. "Millet, lisan topluluğundan ibarettir.", "Millet, bir lisanla konuşan fertlerin toplamıdır." şeklindeki ifadeleri bunun açık göstergesidir (Gökalp, 2010, s. 33, 60).

Gökalp'in "Türkleşmek, İslamlaşmak ve Muasırlaşmak" üçlemesi, Türk milliyetçiliğinin inşasında temel bir rehber niteliğindedir. Gökalp'e göre Türkleşmek, Türk milletini ve kültürünü güçlendirmektir. Bu, dil, tarih, edebiyat, sanat ve diğer kültürel unsurların Türk kimliğine uygun şekilde yeniden canlandırılması anlamına gelmektedir. İslamlaşmak, Türk toplumunun dini kimliğinin, dini bağlarının korunması ve güçlendirilmesi, İslam kültürünün Türk kültürüyle uyumlu bir şekilde yaşatılması demektir. Muasırlaşmak (çağdaşlaşmak) ise, Batı medeniyetinin bilim ve teknolojisinin Türk kültürü ve İslam ile uyumlu bir sekilde alınmasıdır. Gökalp'e göre, Türklük ve İslamiyet birbiriyle uyumlu iki kimliktir ve Türk kimliği İslam ahlakı ile zenginleştirilebilir. Gökalp, Türk kültürünün ve dini kimliğin modernleşme sürecinde kaybolmaması gerektiğini savunmuştur. Gökalp bu üçlemede dengeyi bulmayı amaçlayarak Çağdaş bir İslam Türklüğü yaratmak için Türkleşme ve İslamlaşmayı muasırlaşma ile çatışmasız bir biçimde temellendirmiştir (Ünüvar, 2008, s. 28-37).

Buna göre Türkleşmek milli kimliği güçlendiren bir unsurdur. İslamlaşmak ahlaki ve manevi değerleri korur. Muasırlaşmak ise bilimsel ve teknolojik ilerlemeleri sağlar. 19. yüzyılın sonlarında milliyetçilik (Türk milliyetçiliği) fikri Rus işgalindeki Tatar Türklerini de etkilemeye başlamıştır. Tatar Türklerinden İsmail Gaspralı (1851-1914), Türk milliyetçiliğinin öncülerinden biri olarak, dil, eğitim, kültür ve millî kimlik alanlarında yaptığı reformlarla çağdaş Türk düşüncesine büyük katkılarda bulunmuştur. Onun çalışmaları, Türk dünyasında millî bilincin gelişmesine, modernleşme sürecinin millî değerlerle uyumlu bir şekilde yürütülmesine ve Türkî halklarının kültürel birliğinin sağlanmasına öncülük etmiştir. Gaspıralı, Rus İmparatorluğu'nun baskısı altında yaşayan Müslüman ve Türk halklarının varlıklarını sürdürebilmeleri için kültürel, dilsel, eğitimsel ve gerekirse siyasal birlikteliklerini sağlamalarının zorunluluğuna inanmıştır. 1883'te yayımlamaya başladığı Tercüman gazetesinin "Dilde Birlik, Fikirde Birlik, İşte Birlik" şiarı bunun göstergesidir (Akpınar, 2024). O bu gazetede Osmanlı Türkçesi, Kırım Tatarcası ve diğer Türk lehçelerini birleştirerek ortak bir dil oluşturma çabasında bulunmuştur. Bu gazete, farklı Türk toplulukları arasında iletişimi kolaylaştırmış ve kültürel birliğe büyük katkı sağlamıştır. Ayrıca, Gaspıralı'nın geliştirdiği "Usul-i Cedid" eğitim modeli, modern bilim ile Türkçe eğitimi bir araya getirerek, Türk dünyasında modern eğitim sisteminin yayılmasını sağlamış ve birçok aydının yetişmesine zemin hazırlamıştır (Georgeon, 2008, s. 506). Gaspıralı gerek Tercüman gazetesiyle gerek usul-i cedit okullarıyla Ziya Gökalp'in "İslamlaşmak, Türkleşmek, Muasırlaşmak" temennisini tahakkuk ettirmiştir.

Uygurlarda Milliyetçilik (Türk Milliyetçiliği) Fikri

Tarihsel Arka Plan: İç ve Dış Etkenler

Uygur Türklerinde milliyetçilik, modern bir olgu olarak ortaya çıkmış ve tarihsel bağlar kurma ihtiyacı hissettirmiştir. 19. yüzyılın sonlarında, Türkistan'da büyük siyasi ve sosyal değişimlerin yaşanması, Çarlık Rus İmparatorluğu'nun Batı Türkistan'ı ve Çin Mançu İmparatorluğu'nun Doğu Türkistan'ı işgali, Türk halklarının kimlik arayışlarını hızlandırmıştır. Uygurlar bu dönemde Osmanlı ve Avrupa'daki milliyetçilik hareketlerinden etkilenerek milli kimliklerini sorgulamaya başlamış ve bu dönemde Türkçülük fikirleri yayılmaya başlamıştır. 20. yüzyılın başlarında Sovyetler Birliği'nin kurulmasıyla Türkistan'da yeni bir siyasi yapı oluşmuştur. Sovyetler Birliği, kendi egemenliğini pekiştirmek amacıyla yerel milliyetçileri baskı altına alırken, aynı zamanda kültürel ve etnik kimlikleri koruma politikası

gütmüştür. Sovyetler Birliği'nin "milliyetler politikası" çerçevesinde Soyvet'teki Uygur aydınları, kendi tarihlerini ve kültürlerini araştırmaya teşvik edilmiştir (Rudelson, 1997, s. 62-65). Rus Türkologlarla birlikte Zeki Veli Togan gibi Tatar Türkologlar da bu dönemde Uygur Türklerinin tarihini ciddi bir şekilde araştırmaya başlamıştır. Bu sürecin ertesinde Türk milliyetçiliği fikri güç kazanmıştır. 20. yüzyılın başlarında, Çin Milliyetçi Partisi'nin iktidarında baskı altında yaşayan Uygurların yurt dışında eğitim görmüş alimleri, aydınları, şairleri ve yazarları, eserlerinde ve yayınladıkları dergi ve gazetelerde milliyetçilik ve bağımsızlık temalarını islemeye başlamıştır. Bu nesriyat faaliyetleri Uygur halkının milli bilincini artırmış ve Türk milliyetçiliğinin yayılmasına katkıda bulunmuş ve Doğu Türkistan'da iki kere kurulan cumhuriyetin Türk kimliği üzerine bina edilmesini sağlamıştır. Uygurlarda milliyetçilik başlangıçta Türk milliyetçiliği olarak ortaya çıkmış ve Uygur ceditçilerinin açtıkları Usul-i Cedit okulları aracılığıyla hızla yayılmıştır. Bu okullar, Doğu Türkistan halkını sömürgeciliğe karşı milli ve dini kimlik bilinciyle eğitmeyi ve milli bağımsızlık elde etmeyi amaclamıstır. Uygurlarda Türk milliyetçiliğinin oluşmasında 1918'den 1934'e kadar Kaşgar'da "Añ" (Şuur), "Şark-ı Türkistan Hayatı", "Erkin Türkistan" ve "Yeñi Hayat" adlı gazete ve dergileri çıkararak yayıncılık alanında faaliyet gösteren Kutluk Şevki (1876-1938) kritik bir rol oynamıştır. Şevki'nin kendi yayınlarında tercih ettiği dil, Türkçenin muhafazası ve birleştirici rolü açısından büyük önem taşır. Farklı Türk lehçelerinin bir araya getirilmesiyle oluşturulan ortak Türk dili, Türkî kavimlerin ortak lisanına katkı sağlamıştır (Ehmedi Utuq vd., 2006, c. 3, s. 278-279). Şevki'nin Türkçeye duyduğu sevgi ve hassasiyet, dilin milli kimlikle olan ilişkisine dikkat çekmektedir. Ayrıca, Şevki'nin gazetelerinde İsmail Gaspıralı'nın Tercüman gazetesinden alınan "Dilde, İşte ve Fikirde Birlik" sloganını kullanması Türk milliyetçiliğine dayanan Türk birliğinin ortak hedeflerini esas aldığını göstermektedir (Sherqi Türkistan Hayati Geziti, 1933). Şevki bu sloganla Türk milliyetçiliğinde dilin, eylemin ve düşüncenin birliğinin önemini vurgulamış ve Türk milletinin ortak değerler etrafında birleşmesini hedeflemiştir.

Uygurlarda Türk milliyetçiliğinin oluşumunda katkısı olan şahsiyetlerin başında "Üç Efendi" olarak bilinen Mesut Sabri Baykozi (1887-1952), İsa Yusuf Alptekin (1901-1995) ve Muhammed Emin Buğra (1901-1965) gelmektedir. Bu şahıslar hem Çin'de hem Urumçi'de yaptığı yayın faaliyetleri ile Uygurlarda Türk milliyetçiliğinin oluşmasında etkili olmuştur. Bunların içerisinde lise ve lisansı İstanbul'da okuyarak İstanbul'da on yıl kadar kalma fırsatı olan Mesut Sabri Baykozi, bu süre zarfında İttihatçıların etkisiyle milliyetçilikle tanışmıştır. Osmanlı'da Türkçülük akımının önemli bir etkiye sahip olduğu bu dönemde, Baykozi de bu fikirlerden derinden etkilenmiştir. Memleketine döndükten sonra, büyük tüccar ailesi olan Musabay ailesi gibi destekçilerin yardımıyla "Mekteb-i Turaniye" adını verdiği bir okul açmıştır. Bu okul, Turancılık fikrini yansıtarak Uygur gençlerine milliyetçilik bilincini aşılamayı amaçlamıştır. Baykozi, sadece bu okulla yetinmemiş, "Dernek Okullar" adı altında birçok eğitim kurumu açarak milliyetçi bir nesil yetiştirmeyi hedeflemiştir. Hem dersler vererek hem de dernekte düzenlediği seminerlerle halk arasında milli şuuru yaymaya çalışmıştır. Bu okullarda Türkçülük düşüncesiyle yetişenler ve yetiştirenler, 1933'te kurulan "Doğu Türkistan İslam Cumhuriyeti"nin Türk ve İslam kimliğiyle kurulmasını sağlamışlardır. Mesut Sabri, Doğu Türkistan İslam Cumhuriyeti'nin yıkılmasından sonra, Çin Komünist Partisi'ne karşı direnen Çin Milliyetçi Partisi'nin merkezi olan Chong Qing şehrine gitmiş ve burada Türkçülük düşüncesini savunarak Uygur Türklerinin yüksek milli muhtariyetini (özerklik) elde etme cabalarına devam etmistir. Sonra Nanjing'de arkadaşı İsa Yusuf Alptekin'le "Çini Türkistan Avazi" adında dergi çıkartarak Türk milliyetçiliğini yaymaya çalışmıştır (Anat, 2005). Baykozi, 1935'te Çin Milliyetçi Partisi'nin 5. kurultayında Uygur

Türklerini temsilen Merkez Komite ve Devlet Konseyi üyeliğine seçilen Baykozi, Doğu Türkistan'ın "Xinjiang/Sincan" yerine "Türkistan" olarak adlandırılmasını ve yerli halkın "Türk" adıyla anılmasını gerektiğini savunan yasa önerilerinde bulunmuştur. Ayrıca Baykozi, Çince ve Uygurca dergiler yayınlayarak Uygur halkının durumu ve Uygur aydınlarının siyasi tutumlarını Çin kamuoyuna duyurmaya çalışmıştır. Bu yayınlar, Uygur milliyetçiliği ve Türk kimliğini savunma çabalarının bir parçası olarak önemli bir rol oynamıştır. 1945'te Mesut Sabri'nin Doğu Türkistan'a Çin Milliyetçi Parti tarafından ilk Uygur vali olarak atanmasıyla, İsa Yusuf Alptekin ve Muhammed Emin Buğra da Baykozi ile Urumçi'ye gelmiş ve bu "Üç Efendi" burada siyasi fikirlerini yaymak için "Altay Neşriyatı" adında basın yayın organı kurmuşlardır. (Qarluq, 2009, s. 319-322). Bu yayın organı, Türkçülük çizgisinde ilerleyerek, milliyetçi ve halkçı (demokratik) bir siyasi düşünceyi savunmuş ve Müslüman Türk kimliği inşa etmeyi amaçlamıştır.

Uygurlarda Milliyetçiliğin Teorik Temeli

Uygurlar arasında Türk milliyetçiliği ve ulus devlet fikrinin gelişiminde, Kutluk Şevki'nin 20. yüzyılın başlarında yayımladığı gazete, dergi ve şiirler önemli bir rol oynamıştır. Bu çalışmanın kapsamını sınırlamak amacıyla, yalnızca Kutluk Şevki'nin 1930'larda yayımladığı "Şark-ı Türkistan Hayatı" gazetesindeki bir pasaj ele alınmıştır. Söz konusu gazetenin 1933'te kurulan Doğu Türkistan İslam Cumhuriyeti'nin kuruluşundan bir ay sonra yayınlanan 10. sayısında Cumhuriyet'in kuruluşu için şükürlerini ifade ettikten sonra ulus devlet hakkında şu ifadelere yer verilmiştir:

Elhamdulillah! Artık milli kurtuluş çağına adım attık. Artık kendi evimizi kendimiz tutmak, kendi işlerimizi kendimiz yönetmek, milletimizi her türlü zarar ve kötülükten muhafaza etmek, milletimizin imar ve ıslahı için çalışmak gibi bir görevimiz ve sorumluluğumuz vardır. Dolayısıyla bu yüce görevi yerine getirmek için imkanımızın yettiği kadarıyla "hükûmet-i millîye" (ulus devlet) 'nin kural ve düzenlemelerini formüle etmemiz ve hükûmetin (devlet) tüm resmî kurumlarına özel görevliler atamamız farzdır (Sherqi Türkistan Hayati Geziti, 1933, s. *10*).

Bu pasaj, çağdaş Türk düşüncesi bağlamında ulus-devlet, milliyetçilik ve millet kavramlarına dair önemli ipuçları vermektedir. Pasajda ifade edilen "milli kurtuluş çağı" ve "kendi işlerimizi kendimiz yönetmek" ifadeleri, Vladimir Lenin'in (1870-1924) ortaya koymus olduğu ulus devletin tipik özelliklerinden biri olan ulusların kendi kaderini tayin etme düşüncesini vurgulamakta ve siyasi, ekonomik bağımsızlığa işaret etmektedir. En önemlisi de "hükûmet-i millîye" kavramı olup, bağımsız bir yönetim ve millî egemenliği ifade eden ulus-devlet kavramının karşılığı olarak kullanılmıştır. "hükûmet-i millîye" kavramı aynı zamanda Gökalp'in devletin millî bir kimlikle donatılması gerektiği görüşüyle örtüşmektedir. Üç Efendi'nin 1945'te kurduğu "Altay Neşriyatı" kapsamında yayınlanan Erk gazetesinin ön sayfasında "Biz Halkçıyız, Biz Milletçiyiz, Biz İnsaniyetçiyiz", "İrkımız Türk'tür, Dinimiz İslam'dır, Yurdumuz Türkistan'dır" sloganı ile İsmail Gaspıralı'nın "Dilde, İşte, Fikirde Birlik" sloganlarının yer alması da inşa edilmek istenen Türk milliyetçiliğinin göstergeleridir (Kâdiri, 1947). Gazetede yer alan bu ifadelerin basit bir slogandan ziyade teorik ve felsefi temeli olan siarlar olduğunu izah etmek amacıyla 1947'de "Üç Efendi"nin yol arkadaşı Polat Kâdiri'nin kalemiyle "Erk Şiarı" ismiyle broşür mahiyetinde bir kitapçık hazırlanmıştır. Bu kitapçıkta gazetenin ön sayfasında yer alan söz konusu şiarların ne anlama geldiği tek tek açıklanmıştır. Polat Kâdiri söz konusu kitapçığın hazırlanmasındaki amacı ve neye dayanarak hazırladığını açıklamaktadır:

"Erk" gazetesinin ön sayfasındaki "Biz Halkçıyız, Biz Milletçiyiz, Biz İnsaniyetçiyiz", "İrkımız Türk'tür, dinimiz İslam'dır, yurdumuz Türkistan'dır" sloganları yer alır. Bu sloganlar ülkemizin istikbaline uygun olarak hazırlanmış ve modern teorilere dayandırılmış olup halkımızın üzerinde düşünüp mülahaza etmelerine değer şiarlardır (Kâdiri, 1947).

Polat Kâdiri bu sözlerinden söz konusu şiarların Doğu Türkistan'ın sosyal, politik ve kültürel bağlamını göz önünde bulundurarak oluşturulduğu, sadece popüler söylemler olmadığı, aynı zamanda modern siyasi ve sosyal teorilere dayanan, derinlemesine düşünülmüş ifadeler olarak sunulduğu anlaşılmaktadır. Bu bağlamda, "Biz Halkçıyız, Biz Milletçiyiz, Biz İnsaniyetçiyiz" sloganı, halk egemenliği, milliyetçilik ve insan haklarına vurgu yaparken, "İrkımız Türktür, Dinimiz İslam'dır, Yurdumuz Türkistan'dır" sloganı ise milli kimlik, dini bağlılık ve vatanseverlik gibi temel değerleri ön plana çıkarmaktadır. Polat Kâdiri bu kitapçığında söz konusu sloganda yer alan "Milliyetçilik" şiarı hakkında şunları söylemektedir:

Milliyetçilik günümüz dünyasında büyük milletlerden en küçük milletlere kadar mevcuttur. Zayıf uluslar milliyetçiliği haykırırken, güçlü uluslar sözde beynelmilelciliği haykırırlar ama pratikte (kendileri) milliyetçilik yaparlar. Dünyada ulusal sorunların sonu gelmediği sürece, ulusal çıkarlar her ulus için ön şarttır ve dile getirilsin veya getirilmesin milliyetçilik ortadan kalkmayacaktır (...) milliyetçiliğe karşı olduklarını söyleyen diğer güçlü milletlerin hepsinde de milliyetçilik vardır. Bunun kanıtını binlerce yerde bulabiliriz. Bütün güçlü milletler, kendi milliyetçiliklerini güçlendirmek ve diğer azınlık milletleri kendi hakimiyetleri altında tutabilmek için, zayıf milletlerin milliyetçilik duygusunu yok etmeye çalışırlar, milliyetçiliği kötü bir şey olarak gösterirler. Dünyadaki milliyetçilik, ulusal çıkarların eşit bir şekilde gözetilmediğinden ve güçlü ulusların zayıf ulusların çıkarlarını yok sayıp çiğnemesinden kaynaklanmaktadır. Dünyada ulusal çıkarlar eşit şekilde gözetilmediği takdirde milliyetçilik hiçbir zaman ortadan kalkmayacaktır. Ulusal çıkarlar eşit olarak gözetildiğinde milliyetçilik kendiliğinden ortadan kalkacaktır (Kâdiri, 1947).

Polat Kâdiri bu pasajda milliyetçilik ve beynelmilelcilik arasındaki gerilimi vurgulayarak, beynelmilelciliği savunanların aslında kendi siyasi çıkarlarını koruma amacı güttüklerine dikkat çekmiştir. Özellikle Rusya ve Çin gibi hakimiyeti altında birçok ulusu bulunduran ama barındırmayan devletlerde, beynelmilelciliğin öne sürüldüğü evrenselci görüşlerin dürüst olmadığını belirtmiştir. Kâdiri, bu devletlerdeki ulusların milli egemenliğinin sağlanamaması durumunda ulusların yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalacağını savunmuş ve bu nedenle milliyetçilik fikrinin milli menfaatler açısından önemli olduğunu vurgulamıştır. Polat Kâdiri'nin Doğu Türkistan'da iki kere kurulduktan sonra Rusya ve Çin gibi emperyalist güçler tarafından yıkılan Cumhuriyete tanıklık ettiğini göz önünde bulundurduğumuzda onun savunmaya çalıştığı milliyetçilik fikrinin Doğu Türkistan'ın asli halkları olan Uygur Türklerinin milli bağımsızlığını temin edecek bir ulus devlet inşasında önemli bir fikir olarak gördüğü söylenebilir. Kitapçığın devamında bazı çevreler tarafından Uygurlarda milliyetçiliğin baş göstermesinin neden kötülendiğinin sebeplerini söylemekle birlikte Uygur Türkleri için Milliyetçiliğin neden kaçınılmaz olduğuna dikkat çekerek "Erk" gazetesinin bu işlevi yerine getirmeyi kendine amaç edindiğini ifade eder:

Bizim milletimiz mahkûm millet olduğundan beri milletimizin milli ruhunun uyanmasına izin verilmemiş, üstelik milliyetçilik zararlı ve kötü olarak gösterilmiştir. Shing shi cai zamanında "milliyetçilik ortadan kalksın!" diye haykırarak gençler ve halkımız beynelmilelci fikriyle eğitildi. Bunun sonucunda gençlerde milli ruh gelişemedi (...) Halkımızı, özellikle de genclerimizi bevnelmilelcilik hastalığından kurtararak, milletimiz icin en gerekli olan milliyetçiliği savunmak için "Erk" bu şiarı (Biz milliyetçiyiz) ortaya attı (Kâdiri, 1947).

Bu pasajda Kâdiri, milliyetçiliğin önemini vurgulayarak, milli ruhun gelişmesinin Çin'in siyasi çıkarlarını esas alan teşvikleriyle engellendiğinden yakınmış ve beynelmilelcilik fikrinin yayılmasının bu duruma katkıda bulunduğunu öne sürmüştür. Gençlerin milliyetçilik fikrinden uzaklaştırılmasının, milli birlik ve milli kimlik duygusunun zayıflamasına yol açtığını savunan Kâdiri, bu nedenle milliyetçiliğin dönemin mevcut koşulları altında savunulması gereken bir fikir olduğunu ve bu amaca yönelik olarak "Erk" hareketinin "Biz milliyetçiyiz." şiarını ortaya attığını belirtmiştir. Teorik açıdan bakıldığında, bu pasajda milliyetcilik ile beynelmilelcilik arasındaki farklılık ve cıkar kavgası ele alınmıştır. Kâdiri'nin görüşüne göre, beynelmilelcilik veya evrensellik, milli kimliğin güçlenmesini engelleyebilir ve ulusal birlik duygusunu zayıflatabilir. Kâdiri aynı zamdna Herder'in her milletin kendine özgü bir "Volksgeist" (halk ruhu) olduğu yönündeki görüşüne benzer bir görüş sergileyerek milli ruha vurgu yapmaktadır. Kâdiri her ne kadar milli kimliği güçlendirme ve ulus devletin kurulmasında milliyetçiliğin önemli bir potansiyele sahip olduğuna vurgu yapmış olsa da milliyetçilik ve beynelmilelcilik arasındaki dengenin gözetilmesinin de farkındadır. Çünkü aşırı milliyetçilik diğer uluslarla çatışmalara ve dışlanmaya yol açabilir. Dolayısıyla Kâdiri, pasajın devamında "Erk" gazetesinin de yapmaya çalıştığı asıl savunulması gereken milliyetçiliğin nasıl bir mahiyette olduğunu açıklarken milliyetçiliği birkaç kategoriye ayırarak meşru milliyetçiliğin hangisi olduğunu ortaya koymaktadır:

Milliyetçilik birkaç kategoriye ayrılabilir. Bazı milliyetçilik sırf kendi milletinin milli çıkarları için başka bir milletin milli menfaatini yok sayar, saldırır. Bazı milliyetçilik sadece kendi milletini yüceltir ve diğer milletleri hakir görerek hakaret eder. Bazı milliyetçilik ise sadece kendi milleti için kaygılanır, diğer milletlerin ateşler içinde yanmasını bile umursamaz.

Ama "Erk"in savunduğu milliyetçilik gerçek milliyetçiliktir. Yani bu milliyetçilik, kendi milletinin çıkarlarını gözettiği gibi, diğer milletlerin çıkarlarını da dikkate alır. Kendi milletinin menfaati uğruna başka bir milletin çıkarlarını yok sayıp saldırmaz. Kendi milletine fayda sağlayan, diğer millete zarar veren bir şey varsa bunu asla yapmazlar. Bir şey kendi milletine faydalı olup, diğer millete de eşit fayda sağlıyorsa onu tercih ederler. Demek ki, bu milliyetçilik kendi milleti için iyi olanı başka millet için de iyi bilen, kendi milleti için kaygılandığı gibi başka millet için de kaygılanabilen, ezmeyen ve ezilmeyen insâni milliyetçiliktir (Kâdiri, 1947).

Bu pasajda Kâdiri, doğru milliyetçiliğin insâni değerlerle çatışmaması gerektiğine dikkat çekmiştir. Kâdiri'nin savunduğu gerçek milliyetçilik anlayısı, sadece kendi milletini önemsemekle kalmaz, aynı zamanda insâni ilkeleri de içerir. Bu anlamda milliyetçilik Kâdiri'nin nazarında sadece bir milletin üstünlüğünü vurgulamak yerine, tüm insanlığın refahını ve huzurunu gözeten bir perspektife dönüşmüştür. Kâdiri bu görüşüyle milliyetçiliğin sadece kaba bir ayrımcılık ve dışlama aracı olmadığını, aksine insâni değerlere uygun bir şekilde yaşama ve iş birliği ortamını teşvik edebileceğini öngörmüştür. Pasajın devamında da bu noktaya dikkat çekerek her ne kadar beynelmilelciliği bazı emperyalist güçler kendi hakimiyetini sağlamlaştırmak amacıyla siyasi çıkarlara alet etse de beynelmilelciliğin ikincil olarak yeri geldiğinde kabul edilebilir bir düşünce olduğunu ifade eder:

Bizim için beynelmilelcilik de yeri geldiğinde gereklidir. Ancak bizim için milliyetçilik ilk sırada, beynelmilelcilik ise ikinci sırada gelir. Bütün ulusların çıkarları eşit olarak gözetildiğinde ve dünya bu esasa dayalı büyük bir birlik vücuda getirdiğinde anca beynelmilelcilik ön plana çıkacaktır. Şimdilik bize beynelmilelcilikten ziyade milliyetçilik daha faydalıdır.

Burada Polat Kâdiri dönemin mevcut koşulları altında daha kendi halkı başta olmak üzere diğer milletlerin hakları haklayla gözetilmiyorken, hatta gayr-ı insâni bir şekilde sömürülerek asimile edilirken beynelmilelciliği savunmanın yersiz olduğunu düşünmüştür. Bununla birlikte tüm milletler kendi egemenliğini kazanarak – ki, kâdiri'nin öngördüğü bir ulus devlettir – kendi kendini yöneten bir konuma geldiğinde anca savunulabilir bir görüş olduğunu ifade etmektedir. Polat Kâdiri inşa etmek istediği Milliyetçiliğin Uygur uluşçuluğundan ziyade Türk milliyetçiliği olduğunu "Erk" gazetesinin bir diğer sloganı olan "Irkımız Türk'tür" ifadesine yazdığı açıklamada dile getirmiştir:

Dünyadaki her millet hangi millete ve hangi ırka ait olduğunu bildiği gibi, biz de hangi millete ve ırka ait olduğumuzu bilmeliyiz. Biz kendi milletimiz unutturulmuş bir milletiz (...) Uzun bir süre kendimize "qiantou" milleti, Müslüman milleti ve Uygur milleti diyerek geçindik. Bunlar bizim millet adımız değildir. Bizim millet adımız Türk'tür (...) Uygur da gerçek millet adımız değildir. Bir boyun adıdır. (...) Irkı Türk olan bu tek milletin içine Kazak, Tatar, Özbek, Kırgız, Tarançi, Tacik, Türkmen, Uygur vb. 30'dan fazla boy dahil edilebilir. Bunların dili bir, kanı bir, tarihi birdir. (...) Yurdumuzda yaşayan Türkler genel Türk milletinin bir parçasıdır. Demek ki, biz tarihten beri Türk'üz. Ta sonuna kadar Türk olarak geçeceğiz (Kâdiri, 1947, s.12-13)

Polat Kâdiri'nin bu pasajda dile getirdiği düşünceler, milliyetçilik anlayışının kapsamını genişleterek Uygur ulusçuluğu yerine daha büyük bir çerçeve olan Türk milliyetçiliğini savunduğunu ortaya koymaktadır. Kâdiri, Uygur kimliğinin daha geniş ve köklü bir etnik ve kültürel bağlam olan Türk kimliği içinde değerlendirilmesi gerektiğini ileri sürmektedir. Bu görüş, Uygurların yanı sıra diğer Türk boylarını da kapsayacak şekilde, ortak bir tarih, dil ve kültürel mirasa dayanan bir kimlik inşasını hedeflemektedir. Teorik açıdan bakıldığında, Kâdiri'nin yaklaşımı, ulusal kimliğin inşasında tarihsel ve kültürel temellerin önemine vurgu yapmaktadır. Kâdiri'nin Uygur kimliğinin ötesine geçerek, tüm Türk boylarını kapsayan bir kimlik inşa etmeyi amaçlaması bu kimliğin sadece yerel ve dar kapsamlı değil, daha geniş ve kapsayıcı bir şekilde ele alınması gerektiğini savunan bir milliyetçilik anlayışına dayanmaktadır. Kâdiri ayrıca, ortak bir kimlik etrafında birleşmenin, tarihsel, dilsel ve kültürel ortaklıkların vurgulanmasıyla mümkün olduğunu savunmustur. Kâdiri'nin bu düsüncesi, milliyetciliğin, ulusal kimliklerin ve ulus devletin inşasında tarihsel ve kültürel bağların nasıl kullanılabileceğine dair önemli bir felsefi perspektif sunar. Milliyetçiliğin inşasındaki bu kapsayıcı ve birleştirici yaklaşım, toplumun fertlerinin kendilerini daha geniş bir topluluğun parçası olarak görmelerine zemin hazırlamaktadır. Heywood'un millet kavramındaki tanımında belirttiği "aynı coğrafi alanı paylaşan" ifadesi dikkate alındığında bir milletin millet olabilmesinin ön şartlarından biri olan "aynı coğrafya" unsuru "Erk" gazetesinde özellikle "Yurdumuz Türkistan'dır" şiarıyla tahakkuk etmiştir. Polat Kâdiri bu sloganın temellendirmesini yaparken "coğrafya" unsuruna ve millet adlarıyla anılan ulus devletlere dikkat çekmektedir:

Milletimiz Türk olduğu için Türk milletinin yaşadığı coğrafya Türkistan olacaktır. Dünyada pek çok coğrafya, orada yaşayan insanların adını taşır. Mesela Arapların yaşadığı bölgeve Arabistan, Afganların yaşadığı bölgeye Afganistan, İngilizlerin yaşadığı bölgeye İngiltere, Rusların yaşadığı bölge Rusya denildiği gibi. Yurdumuzun Türkistan olması dün (yakın zamanda) ortaya çıkmış değildir (...) Bu isim icat edilmiş değildir. Bilakis binlerce yıldır kullanılagelen bir isimdir.

Türkler geniş bir coğrafyada yaşadıkları için coğrafyayı kısımlara bölerek adlandırmışlardır. Batıdaki Türklerin yaşadığı coğrafya Batı Türkistan, doğudaki Türklerin yaşadığı coğrafya Doğu Türkistan, güneydeki Türklerin yaşadığı bölge ise Güney Türkistan olarak adlandırılmıştır. Biz doğu tarafında yaşadığımız için yurdumuzun adı Doğu Türkistan olmuştur. Demek ki genel olarak Türk'ün yaşadığı yere Türkistan denilmiştir (Kâdiri, 1947).

Kâdiri'nin "Erk" gazetesindeki "Yurdumuz Türkistan'dır" ifadesine verdiği bu açıklama, coğrafyanın millet kimliğindeki önemini vurgulayan bir perspektif sunmaktadır. Bu yaklaşım, Heywood'un millet tanımının coğrafya unsuruyla örtüşmektedir. Ayrıca, Anthony D. Smith'in milletlerin tarihsel ve kültürel bağlarla birleştiğini ve coğrafi unsurların bu bağları güçlendirdiğini savunan etno-sembolist yaklaşımıyla da uyumlu gözükmektedir. Kâdiri'nin Türklerin yaşadığı coğrafyanın uzun zamandan beri Türkistan olarak anılageldiğine yaptığı vurgusu, bu tarihsel ve kültürel bağların coğrafi bir alanda somutlaştığını ifade etmektedir. Diğer açıdan Kâdiri, Türk milletinin yaşadığı coğrafyanın adının Türkistan olduğunu belirterek ulus devletin coğrafi belirleyiciliğini savunmaktadır. Bu; Rousseau'nun halk egemenliğinin belirli bir coğrafi alan üzerinde kurulduğu ve bu alanın, milletin kimliğini pekiştirdiğini ifade eden halk egemenliği ve ulus devlet teorisi ile de uyum göstermektedir. Polat Kâdiri, bu pasajın devamında, Rusların ve Çinlilerin Türkistan'ın farklı bölgelerini işgal ettikten sonra bölgeye yaptıkları siyasi adlandırmaların yapay olduğuna dikkat çekmektedir:

Daha sonraki zamanlarda verilen siyasi bir adlandırma vardır. Rusya'nın kontrolü altındaki bölgelere "Rus Türkistanı", Çin'in kontrolü altındaki bölgelere ise "Çin Türkistanı" denmektedir. Bu isimlerin yalnızca siyasi çağrışımları vardır. "Rus Türkistanı" ve "Çin Türkistanı" siyasi bir adlandırmadır. "Batı Türkistan" ve "Doğu Türkistan" ise coğrafi bir adlandırmadır (...) Dolayısıyla Türklerin yaşadığı yer Türkistan'dır ve ülkemizin asıl adı Türkistan'dır ve gelecekte de Türkistan olacağına işaretle "Erk" (gazetesi) bu şiarı (Yurdumuz Türkistan'dır) ortaya atmıştır (Kâdiri, 1947).

Polat Kâdiri, burada doğal oluşan milli coğrafyanın, Rus ve Çin işgaliyle beraber Türkî milletler üzerinde kurulan hakimiyetin bir sonucu olarak ortaya çıktığını vurgulamaktadır. Ayrıca, "Rus" ve "Çin" ifadelerinin "Türkistan" isminin öncesinde bir ek olarak "Rus Türkistanı" ve "Çin Türkistanı" seklinde kullanılmaya başlanmasına rağmen, Türkî milletlerin modern Avrupa uluslarından farklı olarak tarihsel ve kültürel bağlarla Türkistan coğrafyasında sürekliliğini devam ettiren doğal bir millet olarak var olduğuna dikkat çekmektedir. Ayrıca Kâdiri Türkistan'ı tarihsel ve kültürel bir bütün olarak görüp doğal bir millet olarak değerlendirmekle beraber tarihsel ve kültürel sürekliliğe dayandığını söylemektedir. Abduşükür Muhammed Emin, "Üç Tür Millet ve Millet Olmadaki Üç Çeşit Kıymet" adlı makalesinde milletleri "etnik millet", "sosyal millet" ve "siyasi millet" olmak üzere üç gruba ayırarak teorik bir çerçevede değerlendirmiştir. İlk olarak, "etnik millet" grubu, genellikle genetik ve biyolojik özellikler temelinde şekillenen, köklerini etnik bağlardan alan milletleri tanımlar. Bu aşamadaki milletler, soy

kökenlerinden gurur duyarlar ve milli kimliklerini bu köklerle özdeşleştirirler. Ancak, bu grup milletler genellikle duygusal ve mantıksal dengeyi sağlayamazlar ve dış etkilere karşı savunmasız olabilirler. Bunların tipik özelliğinin, süpheci, özgüvensiz, tez canlı olduğunu ifade den Emin, yıllardır istilalardan başını kaldıramayan Uygur Türklerinin şu an bulunduğu konumu itibarıyla maalesef bu grupta olduğunu söyler.

İkinci olarak, "sosyal millet" grubu, toplumsal dayanışma ve kültürel bütünleşme üzerine inşa edilmiş milletlerdir. Bu kategorideki milletler, duygusal tepkilerle mantıklı düsünceleri dengelerler ve problemlere soğukkanlılıkla yaklasırlar. Köklü milli ve dini değerlere sahip olmaları, aralarında ayrımcılığın bulunmaması ve rekabet gücüne sahip olmaları bu gruba özgü özelliklerdir. Üçüncü olarak, "siyasi millet" grubu ise sosyo-kültürel, ekonomik ve politik açıdan en gelişmiş olan milletlerdir. Bu kategorideki milletler, yüksek kültüre ve bilince, üstün rekabet gücüne ve üretme kapasitesine sahiptirler. Duygusal değil, rasyonel düşünürler ve eleştiriye açıktırlar. Ancak, bazen insani duygulardan voksun olabilirler. Bunlar bilimde, teknolojide ve ticarette dünyanın en önünde olmakla birlikte geliştirdikleri popüler kültürle diğer milletleri kendilerine özendirirler. Kompleksli değiller ve eleştiriye açıktırlar. Ancak rasyonel oldukları için tüm insanlığı ilgilendiren konularda olması gereken insani duygulara sahip değiller. Bugün bu kategoride olan milletler ise Avrupa'da Almanlar, İngilizler ve Fransızlar gibi milletler iken, Orta Doğu'da İsrail, Uzak Doğu'da ise Japonlar ve Korelilerdir. Emin'e göre, bu üç tür millet grubu sabit değildir ve zamanla değişebilmektedir. Tarih boyunca, milletler genellikle bu kategoriler arasında hareket ederek, tarihsel fırsatlardan yararlanarak gelişmişler ve belirleyici bir konuma ulaşmışlardır (Çakan, 2015, s. 4874-4875).

Emin'in "etnik millet" olarak tanımladığı ilk grup, Smith'in etno-sembolcü milliyetçilik anlayışına yakın ele alınmıştır. Bu yaklaşımda milleti genetik ve biyolojik faktörlere dayandırarak kökenlerine odaklanır. İkinci olarak ele aldığı "sosyal millet" grubu, millet kayramını daha çok toplumsal dayanısma ve kültürel bütünleşmeyi esas alan kültürel milliyetçiliğe yakın durmaktadır. Üçüncü olarak bahsettiği "siyasi millet" grubu ise milliyetçiliğin daha ileri bir aşamasına işaret etmekte olup milliyetçiliği siyasi ve ekonomik güçle ilişkilendirmekte ve ulus-devlet kavramıyla bağlantılı olarak devletin güçü ve etkisiyle ilişkilendirmektedir. Bu da siyasal milliyetçiliğe tekabül etmektedir.

Sonuç

Bu çalışmada, Uygur Türklerinin milliyetçilik ve ulus-devlet fikirlerinin nasıl şekillendiği meselesi hem Batıda ortaya çıkan milliyetçilik teorileri hem Tanzimat döneminden cumhuriyet dönemine kadar zuhur eden Çağdaş Türk düşüncesi bağlamında incelenmiştir. Çalışmada Batı'daki farklı milliyetçilik teorileri ile Cağdas Türk düsüncesindeki çesitli milliyetçilik yaklasımları, Uygurlarda ortaya çıkan milliyetçiliğin mahiyetine ışık tutma açısından araştırılmıştır. Araştırma sonucunda Uygurlarda milliyetçilik ve ulus devlet fikrinin 19. yüzyılın sonlarında Orta Asya'da yaşanan siyasi ve sosyal değişimlerle birlikte modern bir olgu olarak ortaya çıktığı görülmüştür. Çarlık Rusya'sı ve Çin Mançu İmparatorluğu'nun Türkistan bölgesini işgali, Türk halklarının kimlik arayışlarını hızlandırmıştır. Uygurlarda bu fikirler Osmanlı, Kazan ve Türkistan'da başlayan Türkçülük ve Ceditçilik düşüncelerinden etkilenerek gelişmiştir. Kutluk şevki, Üç Efendi, Polat Kadiri gibi aydınların yayın faaliyetleri sonucunda Uygurlarda milliyetçilik ve ulus devlet fikri teorik çerçeve kazanmıştır. Bu bakımdan bu isimler Uygurlar arasında Türk milliyetçiliğinin gelişmesinde önemli rol oynamıştır.

Uygurlarda ilk olarak ortaya çıkan milliyetçilik bir nevi Türkçülük olarak zuhur etmiş ve Doğu Türkistan'da iki kere kurulan cumhuriyetin Türk kimliği üzerine bina edilmesini sağlamıştır. Çalışmada incelenen kaynaklar Uygurlar arasında milliyetçilik fikrinin Doğu Türkistan'ın ulusal bağımsızlığını sağlama hedefi etrafında nasıl güçlendiğini göstermektedir. Bu kaynaklarda belirtilen milliyetçilik ve ulus-devlet fikrinin teorik temeli, hem Batı'da ortaya çıkan milliyetçilik teorileri çerçevesinde hem de Türk düşüncesinin parçası olan Türkçülük ve İslamcılık bağlamında ele alınabilir. Çalışmada bu bağlam dikkate alınarak öncelikle Fransız ihtilalinden sonra modern bir anlam kazanan millet/ulus ve etnisite kavramları arasındaki farklılıklar kavramsal analiz yapılarak belirginleştirilmiş, Ulus devlet ve milliyetçilik/ulusçuluk kavramlarının da kavramsal analizi yapılmış, ardından İmparatorluğu'ndan başlayarak çağdaş Türk düşüncesinde milliyetçilik ve milli kimlik oluşumuna yönelik önemli figürlerin katkıları detaylandırılmıştır. Araştırma sonucunda millet kavramı, kolektif değerler ve geleneklerin bir araya getirdiği, ortak bir coğrafi alanı paylasan ve ortak bir dil, din ve tarihe sahip insanların oluşturduğu kültürel ve siyasi bir oluşum olarak tanımlanırken, etnisitenin ise daha çok etnik ve kültürel pratiklerle belirlenen bir kavram olduğu ortaya çıkmıştır. Ulus devlet/milli devlet kavramı ise, belirli etnik grubu siyasal bir millete dönüştürerek homojen bir toplumu öngören bir yapı olarak tanımlanmıştır. Yusuf Akçura'nın "Osmanlıcılık, İslamcılık ve Türkçülük" olarak tanımladığı üç ana düşünce tarzı, Ziya Gökalp'in "Türkleşmek, İslamlaşmak, Muasırlaşmak" üçlemesi ve İsmail Gaspralı'nın "Dilde Birlik, Fikirde Birlik, İşte Birlik" şiarlarının Türk milliyetçiliğinin temellerini oluşturmuş olduğu görülmüştür.

Uygur Türkleri arasında milliyetçilik ve ulus-devlet fikri çağdas Türk düşüncesi bağlamında önemli bir yere sahiptir. Çalışma sonucunda konuyla ilgili daha fazla araştırma yapılması gerektiği ve özellikle Uygur Türkleri arasında milliyetçilik ve ulus-devlet fikrinin gelişimini anlamak için daha kapsamlı çalışmalara ihtiyaç duyulduğu kanaatine varılmıştır. Çalışmanın Uygur Türkleri arasındaki milliyetçilik ve ulus-devlet fikrinin Çağdaş Türk düşüncesinin bir parçası olarak görülüp daha derinlemesine incelenmesine katkı sağlayabileceği düşünülmektedir. Literatürde meseleye dair hâlen büyük bir eksiklik bulunmakta, araştırmacıların daha kapsamlı ve detaylı araştırmalar ile konuyu zenginleştirmesi gerekmektedir. Bu bakımdan çalışma, Batıda ortaya çıkıp daha sonra Osmanlı ve Türkistan'a sıçrayan milliyetçilik fikrinin Uygurlardaki yansımasını görmek isteyen araştırmacılar için bir temel oluşturması bakımından önem arz etmektedir.

Kaynakça

Akçura, Y. (2016). Üç Tarz-ı Siyaset. İstanbul: Salon Yayınları.

Akpınar, Y. (2011).Tercüman, TDV İslâm Ansiklopedisi. Erisim adresi: https://islamansiklopedisi.org.tr/tercuman--gazete

Anat, H. Y. (2005). Doğu Türkistan'da Milliyetçilik Hareketleri. Ankara: Özkan Matbaacılık.

Anderson, B. (2020). Hayali Cemaatler: Milliyetçiliğin Kökenleri ve Yayılması (İ. Savaşır, Çev.). İstanbul: Metis Yayınları.

Ayverdi, İ. (2011). Misalli Büyük Türkçe Sözlük (3 Cilt). İstanbul: Kubbealtı Yayınları.

Balibar, É., & Wallerstein, I. (2000). Irk, Ulus, Sınıf: Belirsiz Kimlikler (N. Ökten, Çev.). İstanbul: Metis Yayınları.

- Billig, M. (2002). Banal Milliyetçilik (C. Sişkolar, Çev.). İstanbul: Gelenek Yayıncılık.
- Bovingdon, G. (2010). The Uyghurs: Strangers in Their Own Land. New York: Columbia University Press.
- Calhoun, C. (2012). Milliyetçilik (B. Sütçüoğlu, Cev.). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Çakan, V. (2015). Çağdaş Uygur Düşünürü Abduşükür Muhammed Emin (1933-1995). Tanzimat'tan Günümüze Türk Düşünürleri, 7(7), 4860-4882.
- Uygurlar. TDV Erişim Çandarlıoğlu, G. (2012).Íslâm Ansiklopedisi. adresi: https://islamansiklopedisi.org.tr/uygurlar
- Davutoğlu, A. (1994).Devlet. TDV İslâm Ansiklopedisi. Erişim adresi: https://islamansiklopedisi.org.tr/devlet
- Devlet, N. (1990). İsmail Bey Gaspıralı. Ankara: Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü Yayınları.
- Ekrem, E. (2014). Chentu-Khitay Manbalarida Hazirqi Zaman Uyghur Kimligining Shakillinish Jaryani. Ana Yurt Jurnali, 4, 41-58.
  - Gellner, E. (1998). Milliyetçiliğe Bakmak (S. Coşar, Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Gellner, E. (1992). *Uluslar ve Ulusalcılık* (B. E. Behar ve G. G. Özdoğan, Çev.). İstanbul: İnsan Yayınları.
- Georgeon, F. (2013). Yusuf Akçura. In T. Bora & M. Gültekingil (Eds.), Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce: Milliyetçilik (Cilt 4, ss. 505-515). İstanbul: İletişim Yayınları.
  - Giddens, A. (2012). Sosyoloji (Ş. P. Güzel, Çev.). İstanbul: Kırmızı Yayınları.
- Giddens, A. (1992). The Nation-State and Violence: Volume Two of A Contemporary Critique of Historical Materialism. Oxford: Blackwell Publishers.
  - Gökalp, Z. (2008). Türkçülüğün Esasları. İstanbul: Bordo Siyah Yayınları.
  - Gökalp, Z. (2010). Türkleşmek İslamlaşmak Muasırlaşmak. Ankara: Akçağ Yayınları.
  - Heywood, A. (2015). Siyasetin Temel Kavramları (H. Özler, Cev.). Ankara: Adres Yayınları.
- Heywood, A. (2013). Siyasi İdeolojiler (A. K. Bayram, Ö. Tüfekçi, H. İnaç, Ş. Akın ve B. Kalkan, Çev.). Ankara: Adres Yayınları.
- Hobsbawm, E. J. (2014). 1780'den Günümüze Milletler ve Milliyetçilik: Program, Mit, Gerçeklik (O. Akınhay, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Hobsbawm, E. J. (1990). Nations and Nationalism since 1780: Programme, Myth, Reality. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hroch, M. (1985). Social Preconditions of National Revival in Europe: A Comparative Analysis of the Social Composition of Patriotic Groups Among the Smaller European Nations. Cambridge: Cambridge University Press.
  - Kâdiri, P. (1947). Erk Şiarı. Urumçi: Altay Neşriyatı.

Kara, İ. (2003). Çağdaş Türk Düşüncesi Nasıl Ele Alınabilir? Kutadgubilig: Felsefe Bilim Araştırmaları Dergisi, 4, 159-227.

Kasımov, B. (2009). Millî Uyanış (F. Açık, Çev.). Ankara: Atatürk Kültür Merkezi.

Kedourie, E. (1971). Avrupa'da Milliyetçilik (M. H. Timurtaş, Çev.). Ankara: Milli Eğitim Basımevi.

Locke, J. (2012). Yönetim Üzerine İkinci İnceleme (F. Bakırcı, Çev.). Ankara: Ebabil Yayınları.

Mardin, Ş. (2019). Jön Türklerin Siyasi Fikirleri 1895-1908. İstanbul: İletişim Yayınları.

Millward, J. A. (2007). Eurasian Crossroads: A History of Xinjiang. New York: Columbia University Press.

Nuri, Ö. (2014). Uyghurche Manbalardaki 'Uyghur' Nami. Ana Yurt Jurnali, 4, 53-68.

(2020). İ. Ortaylı, Millet. TDV İslâm Erisim Ansiklopedisi. adresi: https://islamansiklopedisi.org.tr/millet#2-osmanlilarda-millet-sistemi

Milliyetçilik. TDV Özcan. (2020).İslâm Erişim Ansiklopedisi. adresi: https://islamansiklopedisi.org.tr/milliyetcilik

Özkırımlı, U. (2016). *Milliyetçilik Kuramları: Eleştirel Bir Bakış*. Ankara: Doğu Batı Yayınları.

Oarluq, A. J. (2009). Uygur Yenilesme Sürecindeki İstanbul Ekolü ve Onun Bazı Temsilcileri Üzerine. Türk Kültürü Araştırmaları Dergisi, 2(2), 290-328.

Rousseau, J. J. (2013). Toplum Sözlesmesi (H. A. Yücel, Cev.). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Rudelson, J. J. (1997). Oasis Identities: Uyghur Nationalism along China's Silk Road. New York: Columbia University Press.

Sherqi Türkistan Hayati Geziti. (1933, 21 Eylül). sayı 1.

Sherqi Türkistan Hayati Geziti. (1933, 23 Ekim). sayı 10.

Smith, A. D. (2009). Ethno-Symbolism and Nationalism: A Cultural Approach. New York: Routledge.

Smith, A. D. (1994). *Milli Kimlik* (B. S. Sener, Cev.). İstanbul: İletisim Yayınları.

Smith, A. D. (2002). *Ulusların Etnik Kökeni* (S. Bayramoğlu ve H. Kendir, Çev.). Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.

Türkdoğan, O. (2013). Türk Ulus-Devlet Kimliği. İstanbul: Çizgi Kitabevi.

Utuq, E. E., vd. (2006). *Uyghur Edebiyati Tarihi*. Urumqi: Milletler Neshriyati.

Ülken, H. Z. (1994). *Türkiye'de Çağdaş Düşünce Tarihi*. İstanbul: Ülken Yayınları.

Ünüvar, K. (2013). Ziya Gökalp. In T. Bora & M. Gültekingil (Eds.), Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce: Milliyetçilik (Cilt 4, ss. 28-37). İstanbul: İletişim Yayınları.

The Difference Between International Students And Refugees: **Understanding The Critical Differences**

Nandudu Mariam¹

Abstract

This paper examines the critical distinctions between international students and refugees, highlighting the necessity for clear differentiation in policy, support and societal perception. International students typically migrate voluntarily for educational opportunities. Their quest for education is often backed by financial resources and institutional support. With regard to refugees, however, these are people who have been forced to flee their home countries owing to reasons like conflict, persecution, or natural disasters which call for comprehensive humanitarian assistance. It is essential to understand the differences between these two groups of migrants to be able to develop and enact regulations and tailor programs that actually cater for the specific essential needs of each of these groups. For example, an international student is more likely going to have identification which is not at times the case with refugees who are fleeing conflict. Developing well-tailored programs for each of these groups also help foster a supportive environment for international students while providing adequate protection and resources for refugees. in analysing the different situations for these two groups of people, the paper aims to inform not only the policymakers and educational institutions but also the general public about the importance of recognising and responding to the distinct experiences and requirements of international students and refugees.

Key Words: International students, Refugees, Distinct Experiences, Protection, Societal Perception, Migration

Discipline: Law/ International Studentship

Introduction

In the era that we are living in today, migration has become common, and more people are migrating or travelling to different countries, continents, and even space. We can see more and more astronauts going into space compared to previous years. The existence of the internet illustrates that the world has become a more connected global village. Because of this, the experiences of persons travelling or migrating to other countries have increased and become more complicated. As much as many people are travelling due to curiosity or creating content for their social media, others are travelling for purposes of education or to seek refuge. The article will be looking at international students, however, they shouldn't be confused with the term foreign student as this carries a slightly different context from the topic at hand. The norm of international students travelling to other countries has existed for quite some time with international states stipulating the rules and regulations governing international students. On the other hand, despite the evolution of time, there has been an increase in internal conflicts forcing many

¹ She is a PhD student in the Department of Public Law at Istanbul University. She is writing a dissertation titled; "The Protection of Refugees and Armed Conflict"

individuals to be displaced from their usual habitual residences. This has led to an increase in the number of persons seeking refugee status especially following the Arab spring uprisings dating back to 2011 (İstanbullu, Karayılan & Aydoğan, 2017), the Sudan and South Sudan conflicts, the conflict in Mali, Central African Republic, Democratic Republic of Congo and Somalia among others (Fawole, 2004).

Usually when talking about refugees fleeing armed conflict, people always think of Africa and the Middle East. However, more recently, the conflict between Russia and Ukraine led many Ukrainians to seek refuge in neighbouring European countries (Konstantinov, Reznik, & Isralowitz 2022). This illustrates that refugees have no specific background. Our article will be looking at the two categories of "migrants", international students and refugees, and identifying key distinctions because many people tend to categorise these two groups as one despite their distinct reasons for travel. Although they both travel to international countries, their experiences, travel motivations and needs vary quite substantially thus a need to recognize and understand these differences in bid to find suitable solutions to the issues faced by these two groups. This article seeks to provide an analysis into the legal frameworks governing both international students and refugees by assessing the reasons for their migration, the challenges faced and how some of these challenges may be addressed owing to their different needs and challenges.

International Students

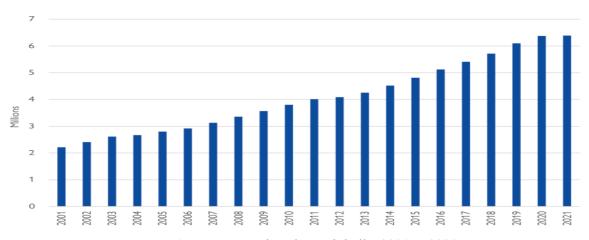

Figure 1: International students globally, 2001 to 2021: Source: UNESCO Institute for Statistics n.d

International students also sometimes referred to as foreign students are persons who travel to another country for the purpose of seeking an education. The graph above illustrates the increase in the number of international students over a period of twenty years. It illustrates that as time goes by, more and more students are open to seeking education in countries other than their countries of origin. According to the UNESCO Institute for Statistics' Global Education Digest (2006), an international student is an individual who crosses a national or territorial border to specifically seek education, and they are enrolled in an institution outside their country of origin (Global Education Digest 2006). Over the years, the number of seeking education in foreign states has kept increasing in line with the policies and objectives of the foreign states (Lomer 2018). A distinction has been made between international students and foreign students. This definition is supported by the OECD's Education at a Glance (2006) report, which outlines a distinction between "international students" and "foreign students" in its cross-

border mobility dataset comparison. According to this, an international student is one who travels through international bodies for the specific purpose of education, while a foreign student is a noncitizen who is enrolled in an academic institution in a country that is not their country of origin for the purpose of attaining education. Although some terminological distinctions may exist, we may interchangeably be using international students and foreign students because the rules governing them are more or less the same. As much as international students include different age groups, usually international students travel for undergraduate and graduate programs. Our article will focus on undergraduate and graduate international students. It is important to understand that although some people may travel under the disguise of international students, we will limit our study to genuine cases of international students living and studying in other countries.

The immigration laws governing international students are the host country's immigration and educational laws except in circumstances of violations of human rights law in which international law rules are applicable. Before travelling to another state, international students are required to apply for a specific student visa which comes with its own specific regulations and limitations (Khanal, J., & Gaulee, U. 2019). Potential international students make a planned journey to an international country in a bid to attain better and more diverse knowledge and skills which comes with more opportunities too. The journey starts with identifying a suitable university or college offering the course that they want to study and then identifying their sources of income to align with their ability to sustain their stay in the international country. Because of the overwhelming financial situation in international states, many international students opt to apply for scholarships to fund their studies and stay in international countries. Ascertaining financial sustainability is important because, without proof of this, many potential international students have been denied visas. Travelling to seek education is a voluntary act and since education is more or less similar in all parts of the world, international students are driven to specific destinations because of cultural diversity, and the opportunities that come with studying in that country. For example, many international students tend to travel to countries like the USA, Canada and Australia among others because of the cultural diversity and likelihood of employment during their study time and even after graduating. Because of its geographical location and government initiatives such as "Türkiye Bursları", historical and cultural ties, and increasing global mobility, Turkey has seen an increase in the number of international students in the past 10 years from 50,000 students in 2013 to over 300,000 in 2023 (Lewis & Lüküslü, 2024).

International students usually obtain a specific study or education visa to allow them entry into the foreign country and later on they are eligible to apply for resident permits in that country as long as they are actively enrolled in an academic institution. Under Article 31(2) of the Law on Foreigners and Temporary Protection, the duration of a short-term residence permit for which students are eligible to apply is a maximum of one year and it is subject to renewal during the duration of studies. Resident permits are usually subject to annual renewal during the duration of an international student's study program to ensure that there is no misuse of the student benefits such as holding a residence permit. The requirements for students' residence permit applications are stipulated under Article 39 of the Turkish Law on Foreigners and Temporary Protection although further specific details have not been given. Upon completion of their studies, international students may return to their home countries or apply to extend their stay in the host countries, but this time under different visa options since their study period has been concluded and thus, they aren't eligible for student residence permits unless they are enrolled

in an academic institution. Many academic institutions provide international students with programs and initiatives to help them integrate and navigate their academic and social life in the new atmosphere. This is because, without such initiatives, international students face a number of challenges in trying to adjust which may affect the purpose of their travels. They usually face challenges in terms of culture, and language barriers and adapting to a whole new country. Despite the way that these challenges affect international students, some see it as an opportunity to build resilience and personal growth.

International students are required to handle a number of administrative procedures in their application for study visas, such as proof of enrolment in an authentic academic institution, financial stability, accommodation facilities and health insurance. The visa application is both time-consuming and usually induces anxiety among potential students due to the complexity of the whole process. During the application for enrolment into an academic institution, some institutions may require proof of language proficiency to show that they can partake in their academic studies. For example, before enrolling in an academic institution in Turkey whose language of instruction is Turkish, international students are required to provide a C1 Turkish-level proficiency certificate from an accredited TOMER Centre or Yunus Emre Institute. Whilst in foreign countries, international students are required to comply with the stipulated rules and regulations attached to the nature of their visa. In many countries, this means that international students are not eligible to work except for internship opportunities or limit the work hours that international students can work. In some countries, this rule generally applies to undergraduate students such as in Turkey. The case is different for graduate students who may work on the condition that their employee secures a work permit for them. Unfortunately, though, many employees do not want to go through the expenses and hustle of securing work permits which puts international students at the risk of working illegally thus violating their residence and visa rules. Also, international students are required under the domestic immigration laws of many countries to maintain their enrolment and academic progress in order to ensure the renewal of their residence permits. Under Turkish Immigration Law, one of the documents required for a student residence permit application is an active student letter or document obtained from the university to support that the international student is registered in a recognised institution and that they are pursuing studies at that institution. In the event that the international student changes his or her academic program or institution, he/ she is required to notify the immigration authorities in order not to violate or nullify their residence permits. This situation is common in many foreign states with regard to international students for example many universities in different countries state the residence permit application procedures as well as the required documents and how to navigate the system. For instance, Cambridge University in the UK, and Sabanci University in Turkey, both state on their websites this information, and the fact that changes in courses and universities need to be notified to the home office and the immigration offices respectively. Although the transition from student status to work permits or permanent residency is one of the avenues availed to international students, these options vary widely in different countries, and they generally come with additional requirements. In Germany, a foreigner including international students can apply for permanent residency as long as they fulfil the provisions under Article 9 such as language proficiency, stay of a minimum 5 five years, and financial and job security among others. Throughout their time abroad, international students must navigate cultural disparities, language barriers, and the complexities of adapting to a new educational system, all while managing the legal aspects of their temporary residency.

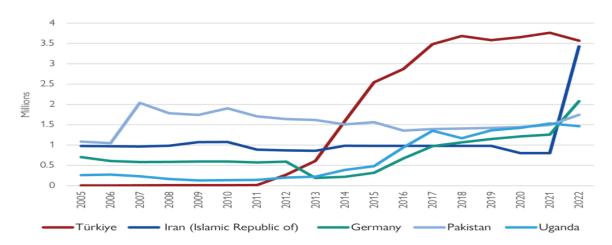

Figure 2: Number of refugees by top five host countries, 2005–2022 (millions):

Source: UNHCR, n.d

Refugees

The general understanding of refugees is that these are individuals who are compelled to flee their country of origin due to the threat of persecution based on their race, religion, nationality, social group membership, or political opinions. The number of refugees in host states is affected by the situations in neighbouring countries as illustrated in the graph above which shows the top five host countries, except for Germany. Countries such as Türkiye, Iran, and Uganda receive a lot of refugees because of the ongoing conflicts in neighbouring states of Syria, Afghanistan, and South Sudan respectively. Their legal status and entitlements are primarily determined by international law and domestic asylum regulations. A refugee is defined under the 1951 Refugee Convention as an individual who is outside of their country of nationality and is unable or unwilling to avail themselves of the protection of that country due to a well-founded fear of persecution because of reasons like race, religion, nationality, membership of a particular group or political opinion. This applies to persons with dual or multinationality, in which case their country of nationality shall refer to all the countries in which they have citizenship because if they can be protected in one of those countries, they are not entitled to refugee status. The 1951 Convention definition is supplemented with regional treaties such as the OAU Convention on the Protection of Refugees and the Cartagena Convention. Under the Convention Governing The Specific Aspects Of Refugee Problems In Africa, a refugee is a person living outside of their country of origin or former habitual residence due to a well-founded fear of persecution for reasons such as race, religion, nationality, membership of a particular social group or political opinion, and who avails him or herself of the protection of another country not being their country of origin. The OAU convention also includes persons fleeing external aggression, occupation or events that disturb public order such as armed conflict under the definition of a refugee.

There are two primary ways through which refugees may be received in the host nations. One is through the formal resettlement programs and the other is through an application for asylum upon arrival in the country of origin. Refugees are not required to obtain a visa for entry into the host nation, something

that is required of international students. The process of entry for refugees is through establishing their refugee status by proving their claim to illustrate their eligibility for protection under the 1951 Refugee Convention and related laws. Refugees are susceptible to an evaluation period and in the case that they aren't granted refugee status, they may be granted temporary or subsidiary protection. Temporary protection is common in situations of mass influx since evaluations are not made on an individual basis. In many cases, asylum seekers are detained in designated areas most commonly referred to as camps prior to the determination of their status.

Before the arrival of refugees entering a host nation through the official resettlement programs, they have to undergo thorough verifications to assess their eligibility and also for security purposes. This is carried out through interviews, security checks as well as medical screenings among others. These kinds of refugees are usually provided with legal status and aid to assist in not only with their necessities but to also help them in the integration process in the new states. When it comes to asylum seekers who do not go through the formal resettlement program, their path of travel is so much different as it is marred by difficulties because of the impact of the journey and the whole experience during their travels. Because of the uncertainties that come with asylum-seeking, the determination of refugee status for this category is both time-consuming and complicated. Asylum seekers go through different kinds of interviews, assessments, and document reviews in a bid to support their claim of fear of persecution (EASO Practical Guide: Qualification for International Protection, 2018). However, it is important to remember that due to the journey experiences and unplanned travels, it may be quite difficult for the asylum seeker to provide all the documents to support their claim. In such an instance, the case officer needs to assess the situation as a whole, and it is no wonder that despite the rules and regulations on refugee status, evaluation is made on a case-by-case basis (EASO Practical Guide: Qualification for international protection, 2018). Pending the determination of their cases, asylum seekers may be hosted within the communities of the host nations with limited rights and access or in specially determined places like camps. They are faced with challenges like inaccessibility of resources like health care, food, and shelter which they are usually reliant on humanitarian aid coming from mainly NGOs and also host states (Goodwin-Gill, 2001). Since refugees or asylum seekers are compelled to migrate from their countries of origin to the host states, for fear of persecution, conflict, or war, the principal aim of their movement is to find safety. However, support systems for asylum seekers tend to be less structured in comparison to international students despite their wide range of legal provisions.

Distinctions between international students and refugees

In assessing the differences between these two categories of migrants, we shall evaluate them in terms of their legal status, residence rights, and protections available to them. Looking at the legal status of both categories of migrants, the legal status of international students is governed by the domestic laws of international students while that of refugees is governed by the 1951 Refugee Convention and its 1967 Additional Protocol in line with the rules of the host nations and regional cooperations. For the duration of their study time, international students have a temporary legal status that is contingent on their active student status. An international student may reside in an international country as long as they hold a residence permit that guarantees them to stay in that country during the duration of their studies. The reason behind international students' temporary legal status is that residence permits are temporary in nature lasting for the duration of their studies. Also, the belief is that upon completion of their studies,

international students tend to return to their home countries except in instances where they apply for an alternative type of visa to extend their residence after graduation. Despite the complexity and tedious nature of the process, there are several ways in which an international student may prolong his/her residence. For instance, students can apply for post-study visas, residence permits or permanent residence. The transition from student status to permanent resident application is carried out through a separate process which may be deemed to be quite competitive and involving stringent criteria, and granting it is dependent on factors like the labour market, individual circumstances, as well as the policies of the host nation. On the other hand, persons who have been granted refugee status benefit from a range of rights and legal protections while in asylum. This does not only include the right to nonrefoulement but also encompasses other rights and freedoms beneficial to the safety and well-being of the refugees. The principle of non-refoulement is provided for under Article 33 (1) (1951 Refugee Convention) to the effect that, contracting states shall not expel or return asylum seekers to the territories where their life or freedom is threatened because of their race, religion, nationality, and membership of a social group or political opinion. This principle has over time become a customary rule (Moran, 2020). The reason behind this provision is that host nations in collaboration with NGOs are under a duty to a provide safe and secure haven for the asylum seekers considering that they are in need of a stable and secure environment and status in comparison to other categories of migrants like students who are living in the host nations out of choice. This is why, asylum seekers are granted many rights which go beyond just the right to stay such as the right to employment, education, and family reunification, among others. Generally speaking, refugees have access to welfare services such as housing and medical aid which amenities are not readily available to international students unless they are to meet them on their own expenses. It is important to remember however that the wide range of protections afforded to refugees or asylum seekers have been put in place to create stability and avail the necessary support needed by this group of individuals to help them rebuild their lives safely.

Both international students and refugees have some benefits dependent on many factors while in the host nations. The rights and benefits of international students during their study period depend on conditions such as the student visa or resident permit conditions of the destination country. When granting a student visa or resident permit, the rationale is to permit the international student to attain their education at an institution of their choosing. Many of the student visas will grant a student access to certain services like academic support, the ability to use campus facilities, and also health insurance. It is important to note, however, that international students' rights are limited in comparison to those of permanent residents owing to the specific (study visa) and temporary nature of their stay in that country. The presumption here is that an international student is there to acquire an education and leave within a specific period upon completion of their studies, and the duration of many of the courses is usually specified. In addition, the constraints on the rights of international students are more apparent in comparison to the refugees who are eligible for permanent residency and have access to public social benefits and services. International students are not usually eligible for welfare because they are believed to be financially self-sufficient. Depending on the country though, there are student offices and organisations which come in to offer aid to international students in terms of scholarships, housing aid, food and other different support systems. Despite the existence of this support, it is not legally binding and in most cases, it is done out of goodwill. Previously, some European countries offered free education to both local and international students, but this trend is slowly dying because now free education is

limited to European Union countries with scholarships as an option for students from non-EU countries. The argument here is that in extending full social benefits to international students, there could be setbacks like an increased financial strain, concerns regarding the fair distribution of resources, potential abuse of the availed opportunities, the impact caused on the local students as they compete for the same limited resources, and challenges in regard to the policies among others. The best solution though is to create a balanced approach in which international students can also benefit from these resources while still maintaining a just, sustainable and inclusive system. The rights and protections of refugees are stipulated under the 1951 Refugee Convention supplemented by its 1967 Additional Protocol. The governing principle of refugee law is the principle of non-refoulement which prohibits sending back an asylum seeker to their country of origin the cause of which they are seeking safety from a fear of persecution, or conflict. This means that the host country is legally bound to protect the asylum and not send them back to a place in which they fear for their life or the life of their loved one. Under Turkish Law No. 6458, it provides that an asylum seeker should not be returned to a place where they may face human rights violations such as torture, inhuman or degrading treatment, or where their freedom to life is under threat. Refugees are granted rights like the freedom of movement, the right to employment something not readily availed to international students, the right to shelter, medical aid, and public assistance among others. The goal here is to ensure that refugees are treated humanely. Additionally, many states provide legal avenues through which revenues may attain citizenship upon fulfilment of specific residency and migration requirements.

As we can already see, these two groups of migrants have specific distinctions in terms of legal status, reasons for migration and the protections or rights awarded to them. In light of this, the policies designed for international students typically emphasise academic support schemes, cultural integration and language assistance programs. International students are usually accorded academic supervisors to help guide them, and the international students' office usually organises orientation activities to help students navigate their new campus life. These policies have been put in place to assist international students ease into their new environment. This support does not commence when students have landed in the international countries, it starts during the course application and during visa applications in terms of explaining the available specific financial aid opportunities, visa rules, and employment opportunities intended to ensure the legal status and financial security of international students during their academic experience. On the contrary, the policies designed for refugees are more comprehensive encompassing an extensive range of needs. As noted earlier, the initial focus for refugees is meeting their humanitarian needs like food, shelter, and medical care. This later changes into a need to avail them of rights such as the right to movement and, the right to education among others. The host nations in collaboration with international organisations like the UNHCR, and Ref World, address refugee issues by giving psych help to alleviate the trauma and initiatives to address language barriers. In terms of the long-term integration policies, these include social inclusion, participation in civic activities, and avenues to gaining permanent residency or citizenship. Unlike the international students' policies, the policies for refugees also need to take into account legal protection, family reunification, and strategies to counteract discrimination and xenophobia, especially in cases of mass influx. This demonstrates the complex and often challenging situations surrounding refugee resettlement. It is important to note that both international students and refugees go through emotional and psychological ups and downs owing to the cultural and environmental changes that they are faced with. However, the emotional and psychological

needs of refugees tend to be more complex and multifaceted, owing to the trauma, loss, and the whole experience of being displaced. In most cases, refugees are forced to endure agonising journeys marred by violence and or loss of loved ones, their homes and identities. Experiencing these situations may result in various mental health challenges, such as depression, anxiety, and failure to adjust. They may also face issues like language barriers, lack of support and isolation whilst trying to adapt to a new environment and culture which further causes challenges among the refugees. This therefore means that there is a need for support from the host nation and mainly the local people to help these refugees adapt. Many countries through various organisations accord counselling sessions to refugees usually in the camps where they are first settled in a bid to help alleviate their mental health and help them cope with the situation at hand. This helps in creating a supportive safe environment for the asylum seekers. The support systems play an important role in facilitating the refugees' recovery and successful integration into the new community as they generally deal with the emotional and psychological needs of refugees.

In terms of financial differences, the financial situation and capability of international students are ascertained prior to travelling to their destination (Oduwaye, Kiraz, & Sorakin 2023). During this process, it is identified whether the international student is going to finance their studies through a scholarship, family support or support themselves through savings and working part-time. During the application stage, potential students assess the probability of work and internship opportunities in the country they wish to study in before making a decision on whether or not this country is suitable for them. The likelihood of an international student being employed or granted internship opportunities is a great motivator since it is essential in gaining abroad work experience as well as earning an income for financial independence. Simply put, students engage in thorough research on the advantages and disadvantages of not only studying in a specific country but also working in that country before making any travel arrangements. International students during visa applications are presumed to be financially stable (Khanal & Gaulee, 2019) This is not the case with refugees, however, as they are usually unprepared due to the situation, they are left with no choice but to migrate without making any prior plans. Refugee movements are usually unplanned and sudden. As we have ascertained earlier, refugees are not travelling out of curiosity but to seek safety from persecution or conflict and since their travels are usually unplanned, they are faced with financial constraints making it sometimes very difficult for them to access their basic necessities. Being a new environment, coupled with a lack of funds and support from the host nations, asylum seekers face significant economic challenges leaving them in dire need of comprehensive support from all avenues such as international organisations (UNHCR, WFP), host nations and the local communities.

Challenges faced by international students and Refugees

Being that these two groups are in a new environment and trying to cope with different situations, both refugees and international students face challenges ranging from language barriers to gaps in accessing basic rights and freedoms. Among other obstacles, the primary concern that international students tend to encounter is with the visa requirements. Many countries' regulations often impose strict conditions on documents for visa applications. This continues till when students have become temporary residents of that country as there are strict conditions attached to the international students' residence permits such as work limitations. Many countries have put restrictions on the number of hours that international

students can work thus limiting their financial independence, especially for students who depend on themselves for financial support. These restrictions not only limit the financial stand of the working international students, but they also affect the level or amount of work experience that international students may receive and give whilst working in the different sectors. For instance, in the UK, the tight and restrictive immigration rules hinder the chances of international students to stay and work in the UK (Falkingham, 2017). This has been further complicated by the removal of post-study visas as they cannot manoeuvre into the job market. Owing to this, there was a decrease in the number of international students travelling to the UK as many started to prefer and opt for Scandinavian countries which provide international students with a variety of opportunities. Looking at data from the House of Commons Library Briefing (Bolton, Lewis, & Gower, 2024), it illustrates the decline in the number of foreign students migrating to the UK as international students. For example, comparing the number of international students from India, China, and Nigeria between the 2021/22 academic year and the 2022/23 academic year, we notice a decline of about 53% in 2021/22 and 8% in 2022/23 academic year (Bolton, Lewis, & Gower, 2024).

Also, many states are always changing their immigration laws and policies which makes it difficult for students to keep up with these complex and constantly changing policies. The reasons for the decline of international students can be attributed to the changing policies in terms of rights to work and visa categories (Bolton, Lewis, & Gower, 2024). Another example of a change in immigration policies on the part of international students was in January 2024 when it was announced in the UK that postgraduate students no longer had a right to bring their dependants, while many new students were deemed not eligible to apply for work visa upon graduation (Braverman, 2023). The government plans to review maintenance requirements, combat unscrupulous education agents, improve communication, and enhance enforcement. The continuous and sometimes untimely change in policies may lead to violations of these policies by international students thus creating issues and problems which affect their studies and stay in international countries. The consequences for violating residence permits or visa restrictions are usually severe as it may involve the international student having to pay fines or even lead to their deportation which has negative consequences like long-term re-entry bans (Scott & Mhunpiew 2021).

This constant fear of violating restrictions makes it quite difficult for international students to concentrate on their studies. Also, the access of international students to public services such as medical care or social welfare programs is restricted in many countries thus creating financial and personal hardships for these students. Just like international students, refugees too face a lot of challenges which are complex in nature and extend over a period of time. This starts from the moment they are leaving in fear of being persecuted, to the treacherous journey in search of safety and throughout the status determination process. The determination of refugee status comprises various interviews, documentation and waiting periods which tend to take a toll on the livelihood of the asylum seekers. Navigating the different immigration policies is quite tricky and complicated and some individuals may need to consult with legal representatives to help in their cases. However, access to legal representation is limited due to financial constraints, language barriers and lack of knowledge on the right to have legal representation during the process. Because of this, the asylum seeker's case may be undermined by factors that may potentially jeopardise their chance of obtaining refugee status such as failure to submit certain supporting documents on time. In the event that one is granted refugee status, it does not

automatically remedy the situation because due to the surrounding barriers like language, culture and limited knowledge, the refugees continue to face issues like complexity in family reunification, access to basic needs and difficulty in integration. Also, refugees are usually registered in satellite cities where they have to go and sign every other week or specific time. This is both time-consuming and a burden on the refugees as the refugees may be living in other cities different from the satellite cities in which they are registered.

Conclusion

Refugees and international students are both migrants and this comes with both positive and negative impacts. Owing to the distinct nature of their categories, these two groups of migrants definitely have characteristics that differentiate them from the other which is quite important knowledge as it affects the well-being and possible solutions to any challenges that may arise. Because of the distinct nature of their experiences, for example, international students are facing challenges in terms of academic pressure, on the other hand, one of the biggest challenges refugees face is the fear of being sent back to a place in which they fear for their lives. They are not only faced with the challenges of trying to cope with the trauma associated, but most likely they have also lost their identity, livelihoods, family and any attachment they had with the place they had always called home. Although the challenges of refugees may seem like a mountain in comparison to those faced by international students, they are both faced with cultural, language and integration issues. To address these issues, however, different approaches need to be applied to the specific groups for effective results. It is important to recognise and understand that the resources and avenues for responding to the distinct groups are different owing to the legal status and nature of their travels. Host countries in collaboration with NGOs need to develop specialised programs to fit these two diverse groups of migrants to foster a more inclusive community. One of the major challenges is a hostile community which views both international students and refugees as the reason for any negative implications in the country. However, important to note is that both international students and refugees are potential resources in boosting productivity and creating new avenues for socio-economic development (Nielsen Arendt, Dustmann, & Ku, 2022). What can be done is enlightening the local people on the positive impact of both international students and refugees. For example, while international students offer cultural and academic diversity, refugees offer labour and productivity to the host countries in which they reside. Of course, in situations of mass influx of refugees, there will be constraints on the host country's resources, but appropriate policies such as controlled immigration policies to cap down on illegal immigrants and persons misusing the situation should be put in place. International cooperation is also vital in such situations to avail the host states of the necessary support they may need.

Acknowledgement

I would like to express my gratitude to all those who contributed to the completion of this article. Their support, insights, and encouragement have been invaluable throughout the writing process. I am sincerely grateful to the Federation of International Students Associations (FISA/ UDEF) for providing a valuable platform to share this work and their dedication to fostering academic discourse and

knowledge dissemination. I truly appreciate the opportunity to contribute to this space and I hope that this article is a relevant addition to the ongoing discussions in this field.

References

Anderson, T. (2020) "International and Refugee University Students in Canada: Trends, Barriers, and the Future," Comparative and International Education / Éducation Comparée et Internationale, 48 (2). https://doi.org/10.5206/cie-eci.v48i2.10787.

Arendt, J. N., Dustmann, C., Ku, H., (2022). Refugee migration and the labour market: lessons from 40 years of post-arrival policies in Denmark, Oxford Review of Economic Policy, 38(3), 531–556, https://doi.org/10.1093/oxrep/grac021

Braverman S., (2023, May 23) Immigration update; Statement by the UK Secretary of State for https://questions-statements.parliament.uk/written-Home Department. UK Parliament. statements/detail/2023-05-23/hcws800

Falkingham J., (2017 September 1) A survey of 3,500 UK-based international students with surprising results. Times Higher Education. https://www.timeshighereducation.com/blog/survey-3500uk-based-international-students-surprising-results

Fawole, W. A. (2004). A Continent in Crisis: Internal Conflicts and External Interventions in Africa. In MacQueen, N., Mays, T. M., Zack-Williams, T., Frost, D. & Thomson, A., (Eds.), Review of United Nations Peacekeeping in Africa since 1960; Africa's First Peacekeeping Operation: The OAU in Chad, 1981-1982; Africa in Crisis: New Challenges and Possibilities, African Affairs, 103(411), 297-303. http://www.jstor.org/stable/3518616

Global Education Digest (2006) Comparing Education Statistics Across the World. UNESCO Institute for Statistics. https://uis.unesco.org/sites/default/files/documents/global-education-digest-2006-comparing-education-statistics-across-the-world-en 0.pdf

Goodwin-Gill, G. S. (2001). Refugees: Challenges to Protection. International Migration Review, 35 (1), 130-142. https://doi.org/10.1111/j.1747-7379.2001.tb00008.x

İstanbullu, D. F., Karayılan, E., & Aydoğan, Ç. M. (2017). Refugee crisis (RC) after the Arab Spring (AS) and its impacts on Turkish tourism industry: The case of Istanbul. Journal of Tourismology, 3 (1), 2-13. https://dergipark.org.tr/en/pub/iuturizmoloji/issue/36494/415190

Khanal, J., & Gaulee, U. (2019). Challenges of international students from pre-departure to poststudy: Literature Review. Journal of International Students, (2),560-581. https://doi.org/10.32674/jis.v9i2.673

Kondakci, Y., Onen, O., Migrants, Refugees and Higher Education in Turkey. In Arar K. (Eds.), Haj-Yehia K., Ross D. B., and Kondakci Y., (Eds.), Higher Education Challenges for Migrant and Refugee Students in a Global World. (pp. 223-241) Peter Lang Publishing.

- Konstantinov, V., Reznik, A., & Isralowitz, R. (2022). The Impact of the Russian-Ukrainian War and Relocation on Civilian Refugees. Journal of Loss and Trauma, 28(3), 267-269. https://doi.org/10.1080/15325024.2022.2093472
- Lewis P. C., Lüküslü D., (2024 May) International Students In Turkey: Migration And Mobility As Competing Frameworks Of Analysis, IPC-Mercator Analysis, May 2024. https://ipc.sabanciuniv.edu/Content/Images/CKeditorImages/20240523-15051304.pdf
- Lomer, S. (2018) UK policy discourses and international student mobility: the deterrence and subjectification of international students. GLOBALISATION, SOCIETIES AND EDUCATION, VOL. 16, NO. 3, 308-324 https://doi.org/10.1080/14767724.2017.1414584
- Moran, C. F. (2020). Strengthening the principle of non-refoulement. The International Journal of Human Rights, 25(6), 1032–1052. https://doi.org/10.1080/13642987.2020.1811690
- Oduwaye, O., Kiraz, A., Sorakin, Y. (2023) Trend Analysis of the Challenges of International Students Over 21 Years Sage Open, 13 (4). https://doi.org/10.1177/21582440231210387
- OECD (2006), Education at a Glance 2006: OECD Indicators, OECD Publishing, Paris, https://doi.org/10.1787/eag-2006-en.
- Paul B., Joe L., Melanie G., (2024, September 20) International students in UK higher education, House of Commons Library, https://commonslibrary.parliament.uk/research-briefings/cbp-7976/
- Scott, T., Mhunpiew, N. (2021) Impact of Government Policies and International Students on UK University Economic Stability, International Education Studies, (5). https://doi.org/10.5539/ies.v14n5p1

Innovative Approaches to Sustainable Development: The Role of Monetary Waqfs in Achieving the SDGs

Afaf Lahjouji¹

Abstract:

Monetary waqfs, an ancient concept in Islamic tradition, represent an innovative form of philanthropy and economic development suited to contemporary challenges, particularly in achieving the Sustainable Development Goals (SDGs). This type of waqf mobilizes financial resources to support social, economic, and environmental initiatives. This article explores how monetary wagfs can contribute to poverty reduction, improving access to education and healthcare, and promoting sustainable economic growth. By analyzing the synergies between monetary waqfs and the SDGs, especially in terms of gender equality, job creation, and responsible resource management, the study highlights the importance of reforming and adapting Islamic financial mechanisms to maximize their impact. Drawing on both theoretical and empirical analysis, the article proposes practical recommendations for the better utilization of monetary waqfs within the framework of sustainable development while considering challenges related to governance, transparency, and fund management.

Keywords: Cash Waqf, Waqf, Sustainable Development Goals, Monetary Waqfs, Poverty Reduction.

Discipline: Social science

Introduction:

Monetary waqfs, a specific type of waqf, have the potential to provide innovative financial and social solutions to support the United Nations' Sustainable Development Goals (SDGs). Historically, waqf, as an Islamic charitable institution, has been a powerful tool for redistributing wealth within Muslim communities. Traditionally, waqf refers to an inalienable asset—such as land, buildings, or physical assets—whose revenues are dedicated to charitable, cultural, or educational purposes over the long term. However, with evolving socio-economic needs, the concept of waqf has expanded to include more modern forms, such as monetary waqfs. In this setup, monetary funds are invested in profitable activities, and the generated profits are redistributed for social and charitable causes. Monetary waqfs thus become an innovative Islamic finance tool capable of addressing today's sustainable development needs. They offer unique opportunities to improve socio-economic conditions while respecting Islamic ethical principles such as social justice, equality, and resource preservation. This article aims to explore the close relationship between monetary waqfs and their potential contribution to achieving the SDGs, which aim to eradicate poverty, promote health and education, establish gender equality, and ensure sustainable and inclusive economic growth. Indeed, several of the 17 SDGs—including the goals of "no poverty" (SDG 1), "good health and well-being" (SDG 3), "quality education" (SDG 4), and "decent work and economic growth" (SDG 8)—find potential solutions in the activation of monetary waqfs.

¹PhD Candidate, Istanbul Sabahattin Zaim University, Islamic Finance & Economics

A well-structured and administered monetary waqf approach can play a key role in mobilizing capital to finance local and international development projects, whether educational programs, health infrastructure, or microfinance initiatives aimed at empowering the most disadvantaged. However, several challenges also arise, particularly in terms of fund transparency, legal regulation, and modernizing existing waqf structures.

This article will focus on the following questions: How can monetary waqfs be used strategically to combat poverty, improve access to quality education, ensure accessible healthcare, and promote gender equality? What are the most effective operational models to optimize the use of wagfs in achieving the SDGs? What structural and governance obstacles must be overcome to maximize the impact of waqfs in the context of sustainable development?

Methodology:

Theoretical and Analytical Approach:

We adopted a qualitative approach based on case studies and existing academic research. A systematic review of the literature was conducted to identify the links between monetary waqfs and the SDGs.

Data Collection:

Data were collected from secondary sources, including research articles, reports from international organizations (World Bank, UNDP, Islamic Development Bank), and academic publications on Islamic finance and waqf. We also studied specific projects funded by monetary waqfs in various Muslim countries.

Evaluation Criteria:

The evaluation criteria include the impact of monetary waqfs on poverty eradication (SDG 1), improving education (SDG 4), access to healthcare (SDG 3), and promoting equality (SDG 5). Each SDG was assessed based on its alignment with the philanthropic goals of waqfs.

Discussion of Results:

Origin and Development of Monetary Wagfs in Turkey

Monetary waqfs, as financial tools, originated in the Ottoman Empire in the early 14th century. Turkey is often cited as an exemplary case, as it was one of the first Islamic societies to introduce this innovative form of waqf. In the Ottoman context, monetary waqfs financed various public projects such as the construction of mosques, schools, hospitals, and other social infrastructures, while generating regular income to support these institutions.

One unique characteristic of monetary waqfs in Turkey was their flexible structure: the funds collected through donations could be invested in economic activities, such as commercial loans or land purchases. The profits generated were then used for social purposes, such as helping the poor, funding education, or supporting orphans. This system not only helped maintain a robust social infrastructure but also allowed the Ottoman state to promote social justice and reduce economic inequalities.

In our study on monetary waqfs and the SDGs, Turkey's historical experience serves as a model. For instance, SDG 1, which aims to eradicate poverty, can be addressed by examining how Ottoman waqfs contributed to creating an economic safety net for the most vulnerable populations. Interest-free loans, which were a common practice in monetary waqfs, enabled many artisans and merchants to grow their businesses without falling into the traps of usury, in line with the principles of Islamic finance.

Contribution of Monetary Waqfs to the Sustainable Development Goals (SDGs)

Poverty Reduction (SDG 1)

One of the most direct contributions of monetary waqfs to the SDGs is poverty reduction. In Turkey, during the Ottoman Empire, waqfs played a central role in supporting impoverished populations by distributing food, clothing, and housing. Today, this approach could be modernized and adapted to meet the needs of contemporary societies, using waqf funds to finance microfinance programs, create social enterprises, and provide resources to the most disadvantaged. A concrete example is the recent revival of waqfs in Turkey to support microfinance programs aimed at empowering small businesses and providing interest-free loans to entrepreneurs from poor communities. These initiatives, inspired by the traditional model of monetary waqfs, align perfectly with the objectives of SDG 1. Additionally, by combining these programs with professional training initiatives, waqfs can offer not only financial support but also the skills necessary for beneficiaries to achieve lasting poverty alleviation.

Improving Health and Well-being (SDG 3)

The health sector is another area where monetary waqfs have historically had a significant impact. During the Ottoman Empire, waqfs were established to fund hospitals, clinics, and healthcare centers. For example, in Istanbul, many hospitals and dispensaries were funded by monetary waqfs, ensuring free access to medical care for the poor. Today, Turkey could build on this model to improve its healthcare infrastructure, especially in rural and underprivileged areas. Monetary waqf funds could be used to finance mobile hospitals, purchase medical equipment, or subsidize care for poor patients. Moreover, this approach could be extended to other Muslim countries seeking to achieve SDG 3 in terms of health and well-being.

Quality Education (SDG 4)

Monetary waqfs have also had a significant influence in the field of education, both in Turkey and in other Muslim countries. During the Ottoman era, many schools, universities, and libraries were funded by wagfs, providing free education to thousands of students, often from modest backgrounds. This model can serve as an example for countries aiming to achieve SDG 4, which seeks to ensure quality education for all. In Turkey, waqfs can play a crucial role by funding scholarships, building schools in disadvantaged areas, or supporting educational initiatives for girls and women, in line with SDG 5 (gender equality). For example, the "Waqf of Istanbul" recently launched a scholarship program for young people from underprivileged backgrounds, aiming to support them throughout their secondary and university education. Such initiatives are essential for improving access to quality education while addressing the specific needs of vulnerable populations.

Challenges and Opportunities in Using Monetary Waqfs for Sustainable Development

Governance and Transparency

Although monetary wagfs offer unique opportunities to finance sustainable development projects, their management poses several challenges. One of the main obstacles is the governance and transparency of the funds. In Turkey, reforms have been undertaken to improve the management of waqfs and prevent the misuse of funds, but additional efforts are needed to ensure that monetary waqfs are used optimally. In the context of achieving the SDGs, transparency is essential to ensure that waqf funds are wellallocated to priority projects, such as poverty reduction or healthcare improvement. Regular audits, digitization of waqf records, and the introduction of control mechanisms are some of the reforms that could improve waqf management in Turkey and other Muslim countries.

Collaboration Between Public and Private Sectors

To maximize the impact of monetary waqfs on sustainable development, it is essential to promote collaboration between the public and private sectors. In Turkey, innovative partnerships have been established between local authorities and civil society organizations to manage waqf funds more effectively. This model could be extended to other countries by encouraging the private sector to get involved in managing waqfs, particularly to finance infrastructure projects and technological innovations.

Financial Innovations and Monetary Waqfs

Finally, it is important to mention the financial innovations that could strengthen the role of monetary waqfs in achieving the SDGs. In Turkey, for example, the development of new Islamic financial products, such as waqf sukuks (Islamic bonds backed by waqfs), offers an opportunity to mobilize private capital on a large scale. These financial instruments attract investors eager to support social impact projects while respecting Islamic principles. The integration of financial technologies (FinTech) in waqf management is also a promising avenue for improving efficiency and transparency. By using digital platforms to collect and allocate waqf funds, it becomes possible to track investment impacts in real-time and ensure that funds are used for charitable purposes.

Conclusions, Implications, and Recommendations:

General Conclusions:

Monetary waqfs, as a modernized Islamic charitable institution, have considerable potential to support the Sustainable Development Goals (SDGs) by financing social, economic, and environmental projects. By studying the case of Turkey, it is clear that this particular form of waqf has been, and can continue to be, a powerful lever for fighting poverty (SDG 1), promoting health and well-being (SDG 3), and ensuring equitable access to quality education (SDG 4). Additionally, monetary waqfs contribute to SDG 5 (gender equality) and SDG 8 (decent work and economic growth) by funding projects that empower women and create employment opportunities. However, there remain significant challenges to be addressed, particularly regarding fund governance, the transparency of financial mechanisms, and the modernization of institutional frameworks that manage these waqfs. The ability of monetary waqfs

to effectively meet sustainable development needs will largely depend on how these challenges are overcome.

Implications:

For Governments and Regulators:

One of the first implications of this study is that the governments of Muslim countries, especially those with a long tradition of waqfs like Turkey, must create an environment conducive to the effective management of monetary waqfs. This requires clear and appropriate regulations to ensure the transparency and integrity of these funds. Authorities must also ensure that monetary waqfs can be used for sustainable investments that address national development priorities. In Turkey, the legal framework surrounding waqfs has been reformed several times, but improvements are still needed to ensure that the funds are managed professionally and have the maximum impact. Governments could, for example, institute stricter audit and supervision mechanisms, as well as tax incentives to encourage donations to monetary waqfs.

For Islamic Financial Institutions:

Banks and other Islamic financial institutions play a key role in managing monetary waqfs. They could develop innovative Islamic financial products, such as wagf sukuks (Islamic bonds backed by wagfs), to mobilize large-scale capital. This would channel more funds into projects aligned with the SDGs, particularly those aimed at improving health, education, and clean energy infrastructures. Innovation in the field of FinTech (financial technologies) could also facilitate the collection and management of waqf funds, allowing for greater transparency and reducing transaction costs. The use of digital platforms, for example, could strengthen donor confidence and ensure better fund management.

For Civil Society and NGOs:

Non-governmental organizations (NGOs) and civil society also play a key role in administering monetary wagfs. In Turkey, several NGOs have collaborated with authorities to manage wagfs, particularly in the fields of education and health. Strengthening this collaboration can help ensure that projects funded by monetary waqfs truly meet local community needs and are aligned with the SDGs. NGOs could also encourage greater civil society participation in managing monetary waqfs by ensuring better information dissemination and promoting transparent governance practices.

Recommendations:

Improve the Governance and Transparency of Monetary Wagfs:

The first recommendation to maximize the impact of monetary waqfs in the context of the SDGs is to improve governance and transparency. Public authorities, in collaboration with waqf managers and financial institutions, must establish monitoring and auditing mechanisms to ensure the ethical and efficient management of funds. Regular audits, digitization of waqf records, and the publication of annual reports on fund usage are essential measures to ensure that funds are used responsibly. Additionally, efforts should be made to raise donor awareness of transparent management practices. This can include setting up online platforms where donors can track the impact of their contributions.

Modernize Institutional Frameworks for Managing Wagfs:

For monetary waqfs to play a larger role in achieving the SDGs, the institutional frameworks surrounding them must be modernized. In Turkey, for example, although reforms have already taken place, further professionalization of waqf managers is necessary. Specialized training in financial management, governance, and waqf law could be offered to managers to ensure they are well-equipped to strategically manage these funds. Moreover, it is recommended to create centralized institutions or regulatory agencies dedicated to managing monetary waqfs that could coordinate the efforts of different actors and ensure that funds are used effectively.

Promote Financial Innovation in Waqf Management:

Monetary waqfs can benefit from financial innovation, particularly through the introduction of modern Islamic products such as waqf sukuks or waqf investment funds. These products can attract private investments while ensuring that the collected funds are used in a Sharia-compliant manner. The introduction of FinTech in waqf management is another important recommendation. Digital platforms allow for easier fundraising, improved transparency, and tracking the impact of investments. Such initiatives could inspire other Muslim countries to replicate best practices in managing monetary waqfs.

Strengthen Public-Private Partnerships:

Strengthening partnerships between the public and private sectors is crucial to maximizing the impact of monetary waqfs. Local authorities, private companies, and NGOs must work together to identify common projects that meet the SDG priorities. For example, in Turkey, private companies could be encouraged to contribute to waqf funds intended for educational or health projects in exchange for tax deductions or other incentives. Moreover, the private sector could be involved in managing waqf infrastructure, ensuring that funds are used efficiently and sustainably while creating local jobs and supporting the economy.

Educate and Raise Awareness Among Local Communities:

Finally, educating local communities about the importance of monetary waqfs is essential. Awareness campaigns could be organized to inform people about how waqfs can contribute to sustainable development and improve their quality of life. By raising public awareness of the benefits of monetary waqfs, it is possible to increase voluntary contributions and strengthen support for development initiatives. Monetary waqfs could thus become a tool for social mobilization, allowing local communities to actively engage in achieving the SDGs and play a role in reducing inequalities.

Final Conclusion:

In conclusion, monetary waqfs have a crucial role to play in achieving the Sustainable Development Goals, particularly in the areas of poverty reduction, education, health, and gender equality. However, to maximize their impact, reforms must be implemented to ensure transparent, efficient, and modern management of these funds. Through innovative partnerships, modern Islamic financial products, and

strengthened governance, monetary waqfs can become a cornerstone of sustainable development, not only in Turkey but across the Islamic world.

References

- Cizakca, M. (1998). Awqaf in history and its implications for modern Islamic economies. Islamic Economic Studies, 6(1), 43-70.
- Obaidullah, M., & Shirazi, N. S. (2015). Integrating waqf and Islamic microfinance for poverty alleviation: Case studies from South Asia. Islamic Social Finance Report.
- Hasan, Z. (2010). Waqf-based microfinance: Realizing the social role of Islamic finance. ISRA International Journal of Islamic Finance, 2(1), 119-128.
- Sadeq, A. M. (2002). Waqf, perpetual charity and poverty alleviation. International Journal of Social Economics, 29(1/2), 135-151.
- World Bank & Islamic Development Bank Group. (2016). Islamic finance: A catalyst for shared prosperity?
  - Chapra, M. U. (2000). The future of economics: An Islamic perspective. Islamic Foundation.
- Kahf, M. (2003). The role of waqf in improving the ummah welfare. International Seminar on Waqf as a Private Legal Body.
- Dafterdar, H. (2011). Towards effective legal regulations and enabling environment for waqfbased microfinance. IDB Group.
- Kuran, T. (2001). The provision of public goods under Islamic law: Origins, impact, and limitations of the waqf system. Law & Society Review, 35(4), 841-898.
- Mohd. Thalib, A. G. (2016). Sustainability of wagf-based development projects. Journal of Islamic Finance, 5(1), 45-58.
- Sadeq, A. M. (1995). Awaaf, growth and socio-economic development of Muslim countries. Journal of Islamic Economics, 8(1), 18-29.
- Smolo, E., & Ismail, A. (2011). A critical review of the waqf-based Islamic microfinance model in Malaysia. International Journal of Economics and Finance, 3(1), 133-145.
- Ahmed, H. (2004). Role of zakat and awqaf in poverty alleviation. IRTI, Islamic Development Bank.
- Alpay, S., & Haneef, M. A. (2014). Integration of waqf and Islamic finance for social and economic development: Challenges and opportunities. SESRIC Journal of Economic Cooperation and Development, 35(4), 33-52.
- 15. Ali, S. (2015). The role of cash waqf in poverty alleviation: Case of Malaysia. Journal of Islamic Economics, Banking and Finance, 10*(3), 10-21.

- Zarka, M. (2019). Islamic finance and waqf: Potentials for achieving sustainable development goals. Journal of Islamic Financial Studies, 5(2), 62-73.
- Mohsin, M. I. (2009). Cash waqf: A new financial product model aspects of Shariah principles in managing waqf funds. The American Journal of Islamic Social Sciences, 26(1), 31-39.
- Islamic Research and Training Institute. (2015). Waqf-based Islamic finance for poverty alleviation. Islamic Development Bank.
- Ismail, A., & Smolo, E. (2013). Revitalization of waqf for socio-economic development: A comparative study of waqf management in Malaysia and Singapore. ISRA International Journal of Islamic Finance, 5(1), 121-131.
- Zahra, A. (2020). Le rôle des wagfs dans la modernisation des pays musulmans : Une analyse historique. Revue des études islamiques contemporaines, 11(2), 45-60.
- Abdullah, M. (2019). Sustainable development through waqf. Journal of Islamic Studies and Culture, 7(1), 12-19.
- Al-Harbi, F. (2018). Innovations in waqf: A case study of Awqaf SA. Global Journal of Islamic Social Finance, 4(2), 15-23.
- Cizakca, M. (2000). A history of philanthropic foundations: The Islamic world from the seventh century to the present. Istanbul: Bogazici University Press.
- Obaidullah, M. (2008). Waqf-based microfinance: Realizing the social role of Islamic finance. Islamic Research and Training Institute (IRTI), IDB.
- Zahra, S. A., & Wright, M. (2011). Rôle des waqfs monétaires dans l'autonomisation des femmes. Revue internationale d'économie islamique, 5(1), 99-113.
- Siddiqi, M. N. (2006). Waqf and Islamic economics: Lessons for contemporary economies. Journal of Islamic Economic Studies, 12(1), 43-58.
- Mohammed, N. (2017). The role of waqf in enhancing socioeconomic development in the Muslim world. Journal of Islamic Economics and Finance, 6(1), 21-33.
- Sabri, R. (2021). Microfinance, waqf, and Islamic finance: Tools for economic development in OIC countries. The World Bank Group Report.
- Latif, Z. (2015). The role of waqf in modern economic development: Case studies from South East Asia. Southeast Asian Journal of Islamic Studies, 3(2), 99-117.
  - UNESCO. (2019). The contribution of waqf in achieving sustainable development goals.

Exploring Gen Z Consumer Behaviour Factors in Indonesia: Take It or Leave It

Alfina Rahmatia¹, Arief Dwi Saputra²

Abstract

Modern developments present various kinds of convenience in shopping, especially for the productive age group, generation Z. Therefore, this research is conducted to analyze the factors that influence generation Z consumer behaviour. The method for determining the research location is carried out using the purposive sampling method and the sample determination method was carried out using the judgment sampling method with a sample size of 100 respondents. The data collection technique is through a questionnaire whose validity and reliability have been tested. The data analysis used in this research was the Structural Equation Model (SEM) method with the alternative Partial Least Square (PLS) method. The research results indicate that market has a positive effect on consumer behaviour, promotion has a positive effect on consumer behaviour, quality has no positive effect on consumer behaviour.

Keywords: Consumer Behaviour, Generation Z, Partial Least Square (PLS)

Discipline: Economics

Introduction

Consumption of products and services has changed human lifestyles due to global population growth and the industrial revolution (Eger et al., 2021). Good sales are realized through previously obtained information about consumers, their needs, market decision mechanisms and purchasing motives. Sales success or failure is largely determined by consumer purchasing decisions (Ordun, 2015). Evolving economic and social conditions, accompanying economic transformation and its adaptation to global social environmental standards have brought significant changes to the way companies operate in the market (Jaciow & Wolny, 2021). Therefore, from the company's perspective, consumers are the main source of uncertainty, so their behaviour needs to be systematically researched. Knowledge of the rules of consumer behaviour is also necessary to formulate company communications with the market. In this type of communication, knowledge of the internal as well as social and cultural determinants of consumer behaviour is essential (Indrajit, 2018).

Consumer behaviour in each generation is different, both due to environmental, cultural and psychological factors that influence it (Guru et al., 2022). Like generation Z, the group born from 1997 to 2012 (Simangunsong, 2018). This generation is different from previous generations from various angles. This generation is still at the stage of evolution and in the phase of learning several things in life (Adha et al., 2022). According to theory, this generation is said to be active technology users. They were born when technology was improving. For this reason, this generation likes to have access to the latest

² Business Administration, Postgraduate Education Institute, Bursa Technical University

¹ Islamic Economics and Participation Banking, Institute of Social Sciences, Bursa Uludag University

gadgets such as communication tools, internet, iPads, MP3 players, tabs, and others (Baharudin et al., 2017).

This research aims to dig deeper into consumer behaviour, but only focuses on generation Z, which is currently the prima donna in its abilities and expertise in the field of technology, as well as its population which is mushrooming in the middle of a productive (towards) age. In addition, this research also combine between quantitative and qualitative analysis. Thus, the finding of this research is spesific, strong and fascinating.

Literature Review

Consumer Behaviour

Consumption is a basic form of economic behaviour in human life. Every living creature must carry out consumption activities, including humans (Makarewicz, 2013). The definition of consumption in economics is not the same as the term consumption in everyday life which is defined as eating and drinking behaviour. In economics, consumption is every person's behaviour in using and utilizing goods and services to meet their daily needs (Jaciow & Wolny, 2021). Fulfilling needs and desires is an important foundation and main goal of companies in the modern era (Panos & Wilson, 2020). Meanwhile, consumer behaviour studies how humans choose between the various choices they face by utilizing the resources they have (Rahman et al., 2018). Consumer behaviour is greatly influenced by the circumstances and situations of the layers of society in which they are born and develop (Makarewicz, 2013). This means that consumers from different levels of society or environments will have different assessments, needs, opinions, attitudes and tastes, so that decision making at the purchasing stage will be influenced by several factors, such as; cultural factors, social factors, personal factors, and psychological factors (Lim et al., 2016).

Generation Z

A new generation has arrived. Gen Z will soon surpass Millennials as the most populous generation on earth, with more than a third of the world's population counting themselves as Gen Z (Baharudin et al., 2017). Its members will step onto the world stage, enter the workforce and spend money on products, services. This generation is very different from Millennials, this generation has a very unique perspective about themselves and how to define success in life (Indrajit, 2018). Generation Z is widely known as "Digital Natives" while most of their predecessors were Generation X (Pillar, 2016). hey were born in an era full of challenges, ranging from issues of terrorism, world political instability to concern for the environment. They are the first generation to be widely and directly exposed to digital technology such as social networking sites and excessive information on the internet (Rahmatia et al., 2021). Like previous generations, the development of Generation Z's behavioural characteristics is significantly shaped and influenced by various environments and surrounding elements (Chaney et al., 2017). This generation grew up with a very sophisticated media and technological environment which made it a generation that is internet savvy and much more skilled than their predecessors (Priporas et al., 2017).

Research Method

This research uses primary data collected from internet-literate young people in Yogyakarta. Purposive and intuitive sampling techniques were used to select appropriate respondents to include only those who had previous experience with offline and online shopping. There were 100 generation Z participants

participating in this research. The sample population consisted of 50 men and 50 women. All had made at least one online purchase in the past year.

The questionnaire was conducted via Google Form and distributed virtually, links were shared via email and social networks to different generations of young people. At the beginning of the questionnaire, a consent form was provided, in which it was explained to participants the purpose of the study, that their participation was voluntary, and that their data would be treated anonymously. At the end of the consent, participants had to click on the accept option to enter the questionnaire.

Table 1: Construction Measurement

Construction	Indicator	Definition	Reference	
Quality	Fit (Q1)	Correct product size and shape	(Makarewicz, 2013;	
	Ambiance (Q2)	The character and atmosphere of the store	Martinho et al., 2022)	
	Service (Q3)	The skill, kindness and quality of the staff		
Market	Price (M1)	The reasonableness of payment requested by the seller of goods or services	(Hong et al., 2021; Lim et al., 2016; Ordun, 2015)	
	Trend (M2)	Being considered popular or considered "cool" by social media		
	Loyalty (M3)	The mental or psychological state of loyalty to a brand		
Promotion	Prestige (P1)	Good reputation and respect	(Priporas et al., 2017;	
	Brand (P2)	A well-known and widely known name	Rahman et al., 2018)	
	Recommendation (P3)	A suggestion or proposal for a selected product		
Consumer Behaviour	Purchase intention (C1)	Consumer willingness to make purchases from a store	(Ahmad & Tarmudi, 2012; Vieira et al., 2020)	
	Satisfaction (C2)	Evaluate product characteristics that meet consumer expectations		
	Trust (C3)	The confidence that consumers have in a store is based on positive expectations generated after perceiving the seller's intentions and behaviour		

Source: Author analysis (2024)

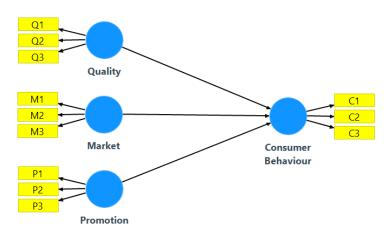
Based on the table above, research hypotheses can be formulated, namely:

H1: Quality has a positive effect on generation Z consumer behavior

H2: Market has a positive effect on generation Z consumer behavior

H3: Promotion has a positive effect on generation Z consumer behavior

Figure 1. Conceptual Framework

Source: PLS analysis results by the author (2024)

This research uses the Partial Least Square (PLS) approach. PLS is a component or variant-based Structural Equation Modeling (SEM) model (Abrar et al., 2021). PLS is an alternative approach that shifts from a covariance-based to a variance-based SEM approach. Covariance-based SEM generally tests causality or theory while PLS is more of a predictive model. PLS is a powerful analysis method, because it is not based on many normally distributed assumptions and the sample does not have to be large (Priporas et al., 2017).

Result and Discussion

In convergent validity, an individual reflective measure is said to be high if it correlates more than 0.70 with the construct to be measured. However, for research in the initial stages of developing a measurement scale, a loading value of 0.50 to 0.60 is considered sufficient.

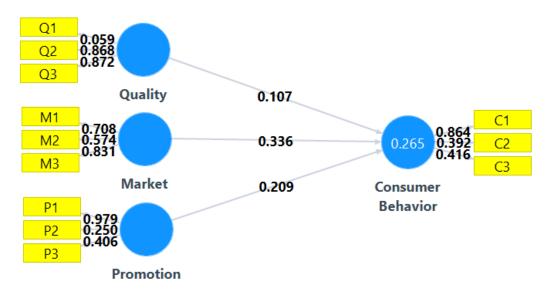

Figure 2. Results of data analysis with PLS

Source: PLS analysis results by the author (2024)

From the picture above, it shows that the loading factor value has good convergent validity, although there is one variable that has a value below 0.07, namely fit (Q1). The path coefficient on the quality variable contributes 10.7% to consumer behaviour, the market variable contributes 33.6% to consumer behaviour, and the promotion variable contributes 20.9% to consumer behaviour.

To determine the goodness of the proposed model in a population, look at the relationship value between one variable and another variable or the path coefficient value by looking at the magnitude of the O value (original sample) and the statistical T value as a statement of the value of the level of significance of the relationship between one variable and another variable (The significance level is taken at the 5% error level or at T above 1.96).

Table 2. Outer Loading Results

	Original Sample	T Statistics	aa
	(O)	(O/STERR)	Significance
Consumer Behaviour C1	0,872	2,035	Significant and positive value
Consumer Behaviour C2	0,868	1,987	Significant and positive value
Consumer Behaviour □ C3	0,059	0,163	Not significant and not negative
Market □ M1	0,406	1,443	Not significant and not negative
Market □ M2	0,250	0,699	Not significant and not negative
Market □ M3	0,979	3,131	Significant and positive value
Promotion □ P1	0,831	4,035	Significant and positive value
Promotion □ P2	0,574	1,635	Not significant and not negative
Promotion □ P3	0,708	2,202	Significant and positive value
Quality □ Q1	0,416	1,027	Not significant and not positive
Quality □ Q2	0,392	1,056	Not significant and not positive
Quality □ Q3	0,864	2,867	Significant and positive value
Market □ Consumer Behaviour	0,336	2,948	Significant and positive value
Promotion ☐ Consumer Behaviour	0,209	1,960	Significant and positive value
Quality Consumer Behaviour	0,107	0,651	Not significant and not negative

Source: Data analysis using PLS Path Coefficient Bootstrapping

This proves that market variables consist of price (M1) or the fairness of payment requested by sellers of goods or services, trends (M2) or products that are considered popular or deemed "cool" by social media, and loyalty (M3) or mental state. Or psychological loyalty to a brand, is the biggest contributing variable to generation Z consumer behaviour at 33.6% and has a positive value. Generation Z is proven to be more well literate in choosing products, whether in the form of goods or services (Vieira et al., 2020). This is because they are technology savvy, so it is easier to see which goods are good and worth the price, and when they are interested and happy with one product, their loyalty will increase so they will not be influenced by other brand products (Ting et al., 2018).

Furthermore, the promotion variable in second position contributes 20.9% to generation Z consumer behaviour and has a positive value, in the form of prestige (P1) or a good reputation for a product, brand (P2 or a well-known product name, and recommendation (P3) or a suggestion for a product of choice. It cannot be denied that generation Z, who is currently at the age of young adults, is still heavily influenced by a sense of prestige in choosing goods and services (Indrajit, 2018). Also, they are easily attracted to promotions that are recommendations in nature, for example is endorsements (Dootson et al., 2017).

The quality variable only contributes 10.7% to consumer behaviour and has a negative value, namely fit (Q1) or the size and shape of the product, ambiance (Q2) or the character and atmosphere of the shop, service (Q3) or the skill, kindness and quality of the staff. Generation Z's shopping process is mostly done online, so the atmosphere and quality of a store's staff do not really influence the behaviour of generation Z consumers (Lim et al., 2016).

Conclusion

Market and promotion variables have a significant and positive effect on consumer behaviour. Meanwhile, the quality variable does not have a positive effect on consumer behaviour. Generation Z is smart enough to know when they are being targeted for a product, whether in the form of goods or services, so business people must ensure their products are quality and attractive to reach them. Generation Z values experiences over material things and they want relationships that involve active participation. This can be seen from the market variable which contributes 33.6% to consumer behaviour, followed by 20.9% by the promotion variable, and 10.7% by the quality variable.

Reference

Abrar, M., Sibtain, M. M., & Shabbir, R. (2021). Understanding purchase intention towards eco-friendly clothing for generation Y & Z. Cogent Business and Management, 8(1). https://doi.org/10.1080/23311975.2021.1997247

Adha, Mufti Alam; Rahmatia, A. (2022). Exploring Muhammadiyah Generation Z Perpectives Toward Halal Cosmetics. Agregat, 6(2), 187–200. https://doi.org/10.22236/agregat_vol6/is2pp187-200

Ahmad, M. A., & Tarmudi, S. M. (2012). Generational Differences in Satisfaction with E-Learning among Higher Learning Institution Staff. Procedia - Social and Behavioral Sciences, 67(November 2011), 304–311. https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2012.11.333

Baharudin, N. S., Salleh, M. S. M., & Mahbob, N. N. (2017). Overview of "Generation Z" Behavioural Characteristics and Its Effect Towards Hostel Facility. International Journal of Real Estate Studies, 11(2), 59–67.

Chaney, D., Touzani, M., & Ben Slimane, K. (2017). Marketing to the (new) generations: and perspectives. Journal Strategic Marketing, *25*(3), 179–189. https://doi.org/10.1080/0965254X.2017.1291173

- Dootson, P., Lings, I., Beatson, A., & Johnston, K. A. (2017). Deterring deviant consumer behaviour: when 'it's wrong, don't do it' doesn't work. Journal of Marketing Management, 33(15–16), 1355–1383. https://doi.org/10.1080/0267257X.2017.1364285
- Eger, L., Komárková, L., Egerová, D., & Mičík, M. (2021). The effect of COVID-19 on consumer shopping behaviour: Generational cohort perspective. Journal of Retailing and Consumer Services, 61(March). https://doi.org/10.1016/j.jretconser.2021.102542
- Guru, R., Grewal, D., & Thennarasu, P. (2022). Explores the role of fast fashion in sustainability: stylish killer for the environment. Journal of Textile Engineering & Fashion Technology, 8(3), 59–63. https://doi.org/10.15406/jteft.2022.08.00302
- Hong, C., Choi, H. (Hailey), Choi, E. K. (Cindy), & Joung, H. W. (David). (2021). Factors affecting customer intention to use online food delivery services before and during the COVID-19 Journal of Hospitality and Tourism Management, https://doi.org/10.1016/j.jhtm.2021.08.012
- Indrajit, P. D. & R. E. (2018). The Effect of XYZ Generation Characteristics to E-commerce Cto-C: A Review. *Ikraith-Informatika*, 2(86), 56–60.
- Jaciow, M., & Wolny, R. (2021). New technologies in the ecological behavior of generation Z. Procedia Computer Science, 192(2019), 4780–4789. https://doi.org/10.1016/j.procs.2021.09.256
- Lim, Y. J., Osman, A., Salahuddin, S. N., Romle, A. R., & Abdullah, S. (2016). Factors Influencing Online Shopping Behavior: The Mediating Role of Purchase Intention. *Procedia Economics* and Finance, 35(October 2015), 401-410. https://doi.org/10.1016/s2212-5671(16)00050-2
- Makarewicz, A. (2013). Consumer behavior as a fundamental requirement for effective of operations companies. Journal *International* Studies, 6(1),103–109. https://doi.org/10.14254/2071-8330.2013/6-1/10
- Martinho, V. J. P. D., Bartkiene, E., Djekic, I., Tarcea, M., Barić, I. C., Černelič-Bizjak, M., Szűcs, V., Sarcona, A., El-Kenawy, A., Ferreira, V., Klava, D., Korzeniowska, M., Vittadini, E., Leal, M., Bolhuis, D., Papageorgiou, M., & Guiné, R. P. F. (2022). Determinants of economic motivations for food choice: insights for the understanding of consumer behaviour. International Journal of Food Sciences and Nutrition, 73(1), 127–139. https://doi.org/10.1080/09637486.2021.1939659
- Ordun, G. (2015). Millennial (Gen Y) Consumer Behavior Their Shopping Preferences and Perceptual Maps Associated With Brand Loyalty. Canadian Social Science, 11(4), 1-16. https://doi.org/10.3968/pdf 294
- Panos, G. A., & Wilson, J. O. S. (2020). Financial literacy and responsible finance in the FinTech era: capabilities and challenges. European Journal of Finance, 26(4-5), 297-301. https://doi.org/10.1080/1351847X.2020.1717569
  - Pillar, P. R. (2016). Welcome to generation war. *National Interest*, 2016(August).
- Priporas, C. V., Stylos, N., & Fotiadis, A. K. (2017). Generation Z consumers' expectations of interactions in smart retailing: A future agenda. Computers in Human Behavior, 77, 374-381. https://doi.org/10.1016/j.chb.2017.01.058
- Rahman, O., Fung, B. C. M., Chen, Z., Chang, W. L., & Gao, X. (2018). A study of apparel consumer behaviour in China and Taiwan. International Journal of Fashion Design, Technology and Education, 11(1), 22–33. https://doi.org/10.1080/17543266.2017.1298158

Rahmatia, A., Rahmah, S., & Khairunnisa, A. (2021). Determinants of Understanding Generation Z Financial Literacy in the Vocational School Students of Kahayan Hilir. Jurnal Pendidikan Islam, 4(2), 315–327. http://jurnal.staiannawawi.com/index.php/At-Tarbiyat/article

Simangunsong, E. (2018). Generation-Z Buying Behaviour in Indonesia: Opportunities for Jurnal Retail Businesses. Mix: Ilmiah Manajemen, 243. 8(2),https://doi.org/10.22441/mix.2018.v8i2.004

Ting, H., Lim, T. Y., de Run, E. C., Koh, H., & Sahdan, M. (2018). Are we Baby Boomers, Gen X and Gen Y? A qualitative inquiry into generation cohorts in Malaysia. Kasetsart Journal of Social Sciences, 39(1), 109–115. https://doi.org/10.1016/j.kjss.2017.06.004

Vieira, J., Frade, R., Ascenso, R., Prates, I., & Martinho, F. (2020). Generation Z and keyfactors on E-commerce: A study on the Portuguese tourism sector. Administrative Sciences, 10(4). https://doi.org/10.3390/admsci10040103

Religious Doctrine or Socio-Political Grievance? A Critical Analysis of Terrorism in the Context of Islam

Ali Fahd¹

Abstract

The concept of "terrorism" has gained popularity in the post-9/11 era, with increased scrutiny on its associations with Islamic religious doctrines. The increased emphasis has frequently resulted in the confusion between Islam and terrorism. This phenomenon obliterates the intricate interactions between socio-political, theological, and economic elements that incite terrorism. This paper examined the fundamental causes of terrorism and how religion could be instrumentalized as a justification for violence. This study aims to identify the socio-political factors that underpin terrorism and to assess the extent to which religion is instrumentalized within extremist sentiments. Although religious justification is frequently used, preliminary research indicates that the primary drivers of terrorist activity are often socio-political. However, there is a need for updated scrutiny of the religiosity claimed by various terrorist organizations, due to their analogous natures. This paper employed a comparative case study approach as a qualitative research method, focusing on ISIS and Boko Haram as case studies. Analyzing these two organizations allows for a deeper understanding of how religious discourse intersects with socio-political grievances, thereby illuminating the complexities of their ideologies and recruitment strategies. This study sought to clarify the misconceptions surrounding the religion-terrorism nexus by emphasizing the importance of re-evaluating the phenomenon of terrorist groups not solely through their professed religious ideologies but also through their socio-political contexts.

Keywords: Religious Doctrine, Islam, Terrorism, Socio-political grievances, Boko Haram, ISIS Discipline: Religious and Islamic Sciences

Introduction

Terrorism has undergone a profound evolution in the twentieth-century global landscape in terms of definition as well as its scope. Originally applied to state terrorism, where the French Revolution's Reign of Terror can be recounted as an example, the concept has broadened to include political violence implemented by non-state actors. In this period especially after the September 11, 2001 attack on the USA, terrorism is equated with religious fundamentalism, and the Islamic scriptures are widely held as having alibi for terrorism. This perception has not only influenced the public philosophy in the given world but also the counter-terrorism policies all over the world with the assistance of strengthening the belief in the existence of some kind of link between Islam and terrorism. However, such a manner of tying them basic might lead to overlooking or even erasing the socio-political, economic, and cultural factors that play into the encouragement and sustenance of terrorism.

¹ Undergraduate, Ankara Yıldırım Beyazit University, Faculty of Theology.

The first instances of violence under the guise of religion date to the zealots of ancient Judaism, the medieval Assassins, and the Catholic Church's Inquisition. These incidents signify the fact that religion has been instrumentalized for ages to justify violence for political purposes. In contemporary times, organizations like ISIS and Boko Haram inherited this legacy by using Islamic scriptures to recruit followers and hunt their adversaries. However, analytical scrutiny reveals that these organizations unswervingly exploit socio-political discrimination, unfair economic distribution, political oppression, and social marginalization as the driving causes of extremism. Hence, religion is not used to cause violence but as a tool for mobilization or for constituting the agenda for diverse interests.

In this respect, this study seeks to investigate the relationship between terrorism and Islam and evaluate to what extent socio-political factors contribute as compared to religion in escalating extremism. This study employs a comparative case study method to analyze the religious doctrines professed by ISIS, and the socio-political dimensions underlying the emergence of Boko Haram. Although these two terrorist groups have some similarities in terms of ideologies and political goals, studies have shown that ISIS is more prevalent in its religious sentiments, whereas Boko Haram is more inclined to its socioeconomic and political interests (Yahaya, 2016). Through analyzing these two cases, it is possible to assess some different motives of terrorism ranging from ideological manipulation and socio-political factors and economic inequalities. Based on the aim of this study, an extensive literature review of the term terrorism, its relationship with religion, and how religion is instrumentalized as a justification for terrorist acts is analyzed. Using immanent critique to counter its claims, the ideology professed by the pseudo-religious ISIS was also examined. Boko Haram, which turned into a full-fledged terrorist group after the death of its founder in 2009 was also analyzed through the lens of the political instabilities in Northern Nigeria. The study emphasizes the importance of re-evaluating the "religion-terrorism nexus" by situating terrorism within its broader social, economic, and political landscapes. The paper concludes its analysis by giving recommendations on how to approach not only ISIS and Boko Haram but also other groups operating under the guise of religion, destroying life and property. Through this analysis, this paper contributes to ongoing debates on the roots of terrorism and the role of religion in modern global terrorism.

Defining Terrorism

The term "terrorism" has become so pervasive that it is encountered on a frequent basis by nearly every individual within the global community. Although this concept gained momentum as an academic discipline in the 1960s, its first usage in a secular context can be traced back to the 18th and 19th centuries, when the French Academy used the word to describe the Reign of Terror in the period of the French Revolution (Mahir & Serkan, 2019). Terrorism at that time had a positive meaning, as opposed to the meaning given to terrorism today. It was a reference to the widespread campaign of violence against the front-line Jacobins, spearheaded by France (Linton, 2023). However, literature shows us that the concept of terror dates to antiquity. In 105 B.C., the term "terror cimbricus" was coined in ancient Rome to describe the widespread panic and state of emergency that arose as the Cimbri tribe's warriors advanced towards the city (Shanice, 2019). The first instances of terror prior to the modern era were predominantly executed in the context of religion. The Zealots, alongside their extremist offshoot, the Sicarii, are acknowledged to be the first terrorist organizations in history, having existed in the 1st century A.D (Horsley, 1986). Zealotry was an ancient Jewish movement distinguished by its religious

conservatism and its resistance to the Roman authority. The movement aimed to create Jewish theocracy by using brutal tactics including attacking Jewish towns and abducting wealthy Jews, severing the food supply in Jerusalem to stir revolt, and killing Roman loyalists with tiny, disguised daggers. The movement lasted until 70 A.D. (Mahir & Serkan, 2019). Another terrorist movement that operated under the guise of religion was the Assassin group, formed by Hassan-i Sabbah in 1090. There are arguments that this group had connections to the Batiniyya cult of the Ismaili sect. This group was well-known for operating by assassinating the frontbenchers of their enemy states. Their militants, who were known as Fedayeen, were castrated to prevent them from becoming sidetracked by sexual interests or familial responsibilities. If apprehended, Fedayeen either committed suicide with the opium they brought or were killed by other members in order to keep the group's secrets (Amir, 2024). The Inquisition which was institutionalized and practiced by the Catholic Church from the 11th to the 19th century is also considered a form of violence and terrorism executed in the context of religion (Eroğlu, 2004, pp. 93–100). During the Inquisition, people who were thought to have gone against the Catholic dogma were labeled as heretics. They were excommunicated at first, then turned over to secular tribunals where they were put to death, usually by drowning or auto-da-fé. As a result of these applications, thousands of Muslims and Jews were executed by burning, especially in Spain by the 16^a century (Eroğlu, 2004, p. 98).

As we have mentioned earlier, the word "terrorism" is a product of modernity. With time, the meanings given to this word have undergone several changes. The most notable shift is the transition of the terrorism paradigm from state actors to non-state actors. The various dimensions associated with the concept have rendered its definition somewhat complex in literature. According to Schmidt (2023), the complexity of defining terrorism can be approached by reviewing the history of terrorism, the psychology of 'terror', forms of political violence, terrorist acts, and the terrorism carried out. Another notable definition in literature was done by Başeren (2006), who examines the concept of terrorism by utilizing parameters like motive, instrument, goal, and intent. Motive refers to the reasons which drive the actions of the terrorists.

The violent act itself is the instrument. The goal of terrorism involves achieving outcomes like death or destruction, while intent focuses on creating a particular impact (Başeren, 2006). According to these parameters, we can define terrorism as a violent act with political elements that affect the lives of several people and that target reaching certain outcomes like death or dominating people through fear. Similar definitions can also be seen in the works of (Crenshaw, 1981; Hoffman, 2006; Laqueur, 1999; Sandler, 2014; Schmid, 2005). In the contemporary world, terrorist activities, said to be motivated by religious doctrine have gained a global dimension. This is attributed to the general perception today, that global terrorism is fueled by religious doctrines more than ever (Coady, 2021). In this context, we would like to examine terrorism and its relationship with religion. After evaluating the intersection of both concepts, we will direct our focus on the Islamic religion and try to answer the question of whether Islam or its doctrines lay the ground for terrorism.

Religion and Terrorism

Making a definite definition of religion is quite a complicated task. While trying to define religion, we must evaluate the different perspectives used in defining this concept. Different fields of science have tried to define religion in its own phase but how effective, objective, or comprehensive can this definition be for all religions? Generally, we can classify the definitions of religion into two categories: Humancentered and God-centered definitions (Latif, 2021). The Human-centered definitions emphasize that religion is a product of human society and culture. This method is typically used by academics in disciplines including psychology, sociology, and anthropology. They concentrate on the cultural, psychological, and social roles of religion. However, the God-centered approach basically revolves around the belief in a supernatural being (s) (Latif, 2021). Moreover, while defining religion from the God-centered perspective, we need to examine the monotheistic and polytheistic approaches because what one approach regards as religion might not be valid for the other (Schilbrack, 2022).

Nevertheless, despite the differences observed in these definitions, every major religion in the world has always made peace a common goal and called for global fraternity among all humanity. The three Semitic faiths of Judaism, Christianity, and Islam emphasize that promoting harmony and peace both inside and between various religious groups reaps significant benefits in the afterlife. In contrast, Ahimsa, or non-violence, forms a cardinal principle of almost all Aryan religions, like Hinduism, Buddhism, and Jainism (Anjum, 2017). Each religion offers its adherents guidance on interpersonal engagement, promoting peace and conflict avoidance. However, it is evident that the earliest instances of terrorism in human history occurred under the guise of religion. To examine the reason behind this contradiction, the human, socio-political, and economic factors must be subjected to analysis. Throughout the history of religious conflicts, it appears that humans don't live up to the ethical standards advocated by their respective religions (Khanam, 2014). The politicization of religion can be used as an instrument by anyone to achieve their goals and interests. The drawing of an integral relationship between any religion, especially Islam, and attaching it to terrorism can be a misleading thesis. Terrorism should be understood as a social phenomenon that happens as a result of certain negative conditions of life in places where religion may be instrumentalized as a motivation (Fahd, 2024). Therefore, the ethical teachings of a certain religion might be ignored by its followers due to varying interests.

According to Terzi (2016, pp. 162–172), the roots of terrorism can be categorized into two parameters: subjective and objective reasons. Cultural and socio-psychological aspects are considered subjective causes, whereas misgovernance, frail democratic institutions, poverty, wealth disparity, ignorance, intellectual stimulation, and awakening are considered objective factors. However, it is important to note that the distinction between objective and subjective is not fixed, as what one group perceives as objective may be regarded as subjective by another. According to this classification, the roots and causes of terrorism do not stem from religion but have socio-economic, political, psychological, and cultural dimensions. The attachment of Islam to terrorism by academics also can be seen when they use concepts like "Islamic Terrorism" (Snow & Byrd, 2007; Venkatraman, 2007; Walther & Christopoulos, 2015), "Islamic extremism," (Simons, 2016) or "Jihadism," trying to conflate religious identity with violent political acts. This framing tends to oversimplify the complexities of terrorism and overlooks the broader geopolitical and socio-economic factors that contribute to radicalization. Critics frequently point out that the association of Islam with terrorism by using concepts like these reinforces false preconceptions

and fails to acknowledge the political, social, and economic forces behind terrorist activities. These concepts represent Western political and academic counter-terrorism discourse. However, studies have shown that the politicization of the concepts mentioned above does nothing less than manipulate the minds of people and damage community relations (Jackson, 2007).

Religious Doctrine as a Catalyst for Terrorism

Terrorism, mostly justified by religious doctrine, has expanded to a worldwide scale in contemporary times. This can be said to be a result of the 9/11 terrorist attack carried out by al-Qaeda in the USA. The aftermath of the attack has reinforced the perception of religiously motivated terrorism with a global impact (Biçer, 2018). While analyzing the relationship between religion and violence, it is of great importance to take the ideological context in addition to the socio-political grievances into account. In this sense, religious ideology and religion should not be confused with one another. Given that religious ideology deals with the social application and politicization of religious ideas, religion, on the other hand, is mostly focused on ethical advice, spiritual rituals, and worship (Williams, 1996). Religious ideologies frequently take the shape of political ideologies, cultural identities, and societal governance systems. Religion does not inherently lead to violence; rather, what is often perceived as religious violence is influenced by a range of factors beyond religion, such as political, economic, and social grievances (Kirazoluğu, 2021).

The function of ideology is to validate the actions done by its advocates. Ideology serves three key purposes, as highlighted by (Badey, 2002): they polarize and mobilize groups towards specific aims, instill a sense of security through established norms and values, and offer rationalizations for behavior. The basis of political, economic, and social institutions is formed by ideological sentiments, not religion. Although, the shortcomings of these institutions tend to compel certain groups to look for change. The radicals who are seeking change perceive it as a sacred obligation to utilize different types of power including military, media, and politics to fulfill their sentiments (Kirazoluğu, 2021).

In this regard, religion is not the motivation of terrorism, rather, ideologies influenced by various factors are the instigators of violence. Badey (2002) argued that ideologies that are justified by religion have taken over the global terrorism sphere today because other ideologies like communism and nationalism have failed to achieve their desired objectives. According to Ninalowo (2007, p. 152), all religions in the world aim to provide a peaceful and happy livelihood for their adherents. He argues that no religious sentiment promotes killing people or destroying their belongings. He emphasizes that the causes of violence must be traced back to the factors leading to a negative livelihood in the lives of humans. Terrorism and religious extremism are not exclusive to any one religion. People from a wide range of theological backgrounds have justified violent crimes by misinterpreting their beliefs. Every instance has its own historical and political background, and the people or organizations involved frequently twist their religious doctrine to further their own political, nationalist, or personal agendas. In modern times, different pseudo-religious adherents have perpetrated several attacks on human lives, properties, and national peace. Describing Islam as a religion that fuels terrorism by referring to the terrorist activities perpetrated by individuals who identify as Muslims is contradictory to the nature of Islam. When we examine the universal message of Islam in its broad sense, it becomes evident that its ultimate objective is to promote peace (Yılmaz, 2017).

The use of such misrepresentations, if not driven by ulterior motives, suggests a profound lack of understanding on the part of those employing them. Terrorism is a crime against humanity, and it is highly problematic to associate it with any religion (Ninalowo, 2007). Not only is this association incorrect, but it is also fundamentally incompatible with the principles of Islam.

This contemporary age has witnessed the continuous emergence of terrorist groups operating under the guise of Islam. These groups instrumentalize the Islamic Teachings to suit their political or ideological goals (Fahd, 2024). Jihad, a critical term distortedly used today by these groups to justify their acts of violence is often mistranslated especially by the media as "holy war". However, unlike Judaism and Christianity, Islam has no scriptural approval for holy war (Barlas, 2003). Therefore, attempting to understand jihad through the lens of "holy war" overshadows the distinctive nature of Islam and especially Qur'anic formulations of jihad. The term, as used in the Qur'an connotes two meanings: the greater jihad and the lesser jihad. The greater jihad is a struggle against oneself and the mind. This refers to moral and ethical struggles, including but not limited to the soul, faith, pen, and tongue (Our'an 29:69; 2:218; 9:20; 25:52; 3:186; 2:177).

The lesser jihad signifies self-defense or fighting against oppression, with strict moral conditions and not initiating violence (Qur'an 22:39-40; 2:190-193; 8:61). However, some extremists misinterpret selective lines like "fight in God's cause" to justify their terrorist activities. Whereas they ignore the contexts, which emphasize justice and forbid compulsion in religion (Qur'an 2:256), encourage peaceful coexistence with non-Muslims (Qur'an 60:8), and condemns the unjust killing of any person (Qur'an 5:32). The Qur'an consistently emphasizes restraint and fairness, even in war, and it warns against injustice and urges fair dealings regardless of conflict (Qur'an 5:8). Comprehensively reading the Qur'an within its historical and textual contexts, shows that warfare is permitted only in defense, and not as an aggressive means to end religious differences. We would like to use ISIS and Boko Haram as our case study to understand the intersection between extremist religious sentiments and socio-political dynamics.

Religious Doctrine as Justification: The Example of ISIS

The role of ideology in the complex terrain of contemporary terrorism is crucial. Although political factors have a significant influence on ISIS's operations, examining the religious discourse of the group is profound in comprehending its goals and tactics. This chapter will briefly examine how ISIS selectively politicizes verses from the Qur'an to create a legitimate ground for its ideological paradigm. In a bid to examine the motives behind terrorist groups, instrumentalizing religion for their own personal or political interests, we need to understand the concept of "religious exploitation". According to Diyanet (2018, p. 5), religious exploitation means the deliberate manipulation and distortion of religious doctrines, concepts, and values, used to deceive people in order to gain material or spiritual benefits, in other words, using religion for one's own interests

(Gerges, 2016). Examples of groups like these are the *Khārijites*, who pretended to be defending the Qur'an but happened to be the cause of one of the greatest tragedies in Islamic history. Similarly, the extreme Shiite sects called the Ghulāt and groups such as Qādiyānīism, Bābīism, Bahā'īism, and Druzeism argue that their ideologies are legalized by the Qur'an (DİB, 2018). Today, religious exploitation has led to a global security concern that threatens not only the Islamic community but the

whole world. Terrorist organizations such as ISIS, al-Qaeda, Boko Haram, etc., which claim to uphold and represent pristine Islam, cause the greatest harm to Muslims across the world, threaten the future of the Muslim youth and commit corruption and bloodshed all over the globe. Various research has been done on the organizational structure, ideology, and domain of the so-called "Islamic State of Iraq and Syria" (ISIS), otherwise known as the "Islamic State of Iraq and the Levant" (ISIL), sometimes called by their Arabic acronym, DAESH, or just IS, which refers to "Islamic State". We will be examining the ideological justification of the group based on the studies that have been done. Before proceeding, it is deemed appropriate to introduce the nature and objectives of the group. ISIS, an Islamist Militant group that gained momentum in 2014 after its successful operation in capturing significant territories in Iraq and Syria is known for its literal interpretation of Qur'anic texts. The group's origin can be traced back to al-Qaeda in Iraq, which was led by Abu Musa al-Zarqawi in the early 2000s (Kirazoluğu, 2021). The violence of ISIS was mostly regional before it declared a caliphate under its self-proclaimed leader Abu Bakr al-Baghdadi and gained international notoriety. After declaring the caliphate, ISIS reached its peak by intensifying its brutalities, mass killings, and public executions to enlarge its territories and claim overall control. Characterized as one of the most dangerous terrorist organizations in the 21st century, ISIS has been known for exploiting regional instabilities, globally spreading its ideologies, recruiting foreign fighters through social media, and placing its sub-divisions in various parts of the world (Oosterveld et al., 2017).

The ideology behind the actions of ISIS cannot be considered as the product of a religious understanding or an interpretation of the Islamic texts because, if ISIS and similar organizations had emerged in a region where another religion is practiced, they would have instrumentalized that religion too (DİB, 2018). The pseudo-religious discourse that has been put forward by this group is the instrumentalization of religion into violence for different purposes. ISIS manipulates religious texts to gain support for its actions and ideology, which are fundamentally rooted in treachery and rebellion (DİB, 2016). A critical issue is that, in deploying these pseudo-religious arguments, the group disregards established religious rules and principles, and it constructs an opportunistic structure shaped to serve its interests. When citing Qur'anic verses and hadiths, ISIS distorts them by stripping them from their original context, neglecting the surrounding passages and relevant scriptural evidence. This selective interpretation damages the broader objectives of religion, which leads to an exploitation of sacred texts that fail to account for their true intent and holistic meaning (Jacoby, 2024). ISIS sought to legitimize its existence as an Islamicbased organization by attaching itself to the early generation of Muslims known as the Salaf al-Salih, However, the ideology of ISIS is rooted in Wahhabism (DİB, 2016).

The literal approach of ISIS to the verses of the Qur'an, ignoring the wisdom and ethical dimensions of Islam has led to a rigid and hostile worldview. Such a fragmented approach to religion, which favors form over substance, is destructive and superficial rather than constructive and profound. ISIS claims that holding democratic elections in Türkiye is not suitable and against Islamic principles (DİB, 2018). The group justifies this by quoting the Qur'anic verse 7:54, "Indeed, to Him belongs the creation and the command." Even though this verse speaks of God's cosmic sovereignty rather than a politic-related issue. Contrary to what ISIS claims, several other verses of the Qur'an highlight humanity's role as God's caliphs in governing. Moreover, ISIS consistently instrumentalizes the concept of "jihad". The group promotes a superficial and selective reading of the Qur'an without examining the context behind the revelations of its verses or scholarly guidance. Abu al-Bara al-Hindi, an ISIS figure, exemplifies this

approach by instructing followers to read jihad verses literally, ignoring scholarly interpretations. This flawed approach turns jihad from a duty for maintaining peace into a tool for radicalizing individuals and it illustrates the group's distorted and dangerous understanding of religious texts (Elekberov, 2016). ISIS is known for adopting an exclusionary stance towards other Muslim communities who are not in support of its ideology. They consider anyone who doesn't adhere to their authority or radical sentiments as a kafir (Gerges, 2016), and they also justify killing those they accuse of apostasy with their doctrines. Although different factions of ISIS (such as ISIS-K, ISWAP, and others) may exhibit variations in their operational tactics and local adaptations, they fundamentally share similar radical and extremist views toward religion.

Socio-Political Grievances Driving Terrorism: The Example of Boko Haram

While there are significant socio-political grievances associated with the emergence, interests, and organizational structure of ISIS, its pronounced emphasis on representing Islam is particularly noteworthy (Hegghammer, 2010). Consequently, this study utilizes Boko Haram as a case study for examining socio-political grievances. Although Boko Haram also articulates radical religious discourse, it lacks the systematic approach evident in ISIS's ideology and operation (Yahaya, 2016). Albeit various theories like Relative Deprivation Theory (Gurr, 1970), State Weakness and Failure Theory (Rotberg, 2010), Social Identity

Theory (Tajfel & Turner, 2001), Greed vs. Grievance Theory (Collier, 2004), Political Opportunity Theory (Tarrow, 2022) etc., have been developed by different scholars in order to explain the patterns of intrastate violence and social insecurity, it has also been argued that there is not yet an adequate theory that comprehensively addresses the issue of terrorist groups, many of which often adopt pseudoreligious narratives to justify their actions and recruit followers. These narratives can overshadow the elementary socio-political grievances, and they can lead to a misunderstanding of the motivations behind such groups. The Boko Haram phenomenon cannot be explained by a single theory because it emerges from a mix of socio-economic, political, pseudo-religious, and criminal factors. Combining theories can allow for a more comprehensive understanding. It appears that many people have directed their respective opinions, relying on the religious propaganda adopted by Boko Haram to attribute Islam as the group's primary motivation (Olofinbiyi & Steyn, 2018). While various studies have effectively disproven the pseudo-religious ideologies propagated by the group, there remain significant misunderstandings and biases within both academic circles and the public regarding Islam. Moreover, it is crucial to emphasize the socio-economic and political grievances that underpin the group's actions (Fahd, 2024). A comprehensive approach to addressing these factors is necessary to better understand the root causes of such extremism.

The prevailing view worldwide has often been that the terrorism of Boko Haram in Nigeria is primarily motivated by religious factors rather than by socio-economic issues. However, a study done by Olofinbiyi & Steyn (2018) reveals that the emergence of Boko Haram was basically a response to the pervasive corruption and decades of poor administration, specifically in the Northern Region and in Nigeria as a whole. Political deterioration and socioeconomic exploitation, in combination with unfulfilled demands resulting from the denial of fundamental human rights, systemic decay, impoverishment, and ineffective democratic procedures in the northern parts of Nigeria contributed

immensely to the rise of Boko Haram. In his other study, Olofinbiyi (2018) argues that Boko Haram uses Islam as an instrument of justification for their malicious acts and terrorist attacks. Moreover, as a platform from which the group releases their resentment and anger about the socio-economic inequalities and political grievances. Initially, Boko Haram didn't emerge as a terrorist organization, nor did it advocate for an insurgency (Fahd, 2024). It started as a mini-religious group in Northern Nigeria under the name Yusufiyya, adopting a radical interpretation of Islam that rejected Western education and influences. However, it is essential to acknowledge the economic and socio-political factors that stimulate this movement and contribute to its ability to attract followers. When the state fails to meet its responsibilities in providing employment, shelter, and basic physiological needs, the emergence of groups that claim the right to these necessities becomes inevitable (Olofinbiyi, 2018). Such groups often advocate for change by taking advantage of existing social frameworks, such as religious organizations and community networks, as justifications for their actions (Mustapha, 2014). In the case of Boko Haram, its followers, influenced by the stale Almajiri education system, instrumentalize Islam to achieve their goals. This educational system, combined with the socio-economic challenges faced by its followers and the political interests of its leaders (Agbiboa, 2015), not only exacerbates their vulnerabilities but also facilitates the recruitment strategies employed by the group. It is crucial to also emphasize that recruitment into groups like Boko Haram stems not only from a single factor. Studies have revealed that the majority of the people joining terrorist groups are affected by various socioeconomic, cultural, psychological, and political factors (Bamidele, 2016). Considering these factors collectively and integrating them into the analysis of the root causes of terrorist groups can provide valuable guidance in addressing this thesis.

Conclusion and Recommendations

The history of terrorist acts carried out in the name of religion predates the 9/11 attacks. The first religious ideology-motivated terrorist attack in history can be traced back to the 1st century A.D. The term terrorism, which has evolved multifariously throughout history, is generally perceived today to be motivated by religious sentiments. However, this study has revealed that religion in its nature advocates harmony, peace, interpersonal engagement, and conflict avoidance. These principles hold a fundamental and significant place across all religious traditions. The inhumane acts of terrorist groups, justifying their violence with religion, are evidence that people often fail to uphold the ethical standards laid down by their respective religions. This study has deduced that the motivations driving pseudo-religious extremist groups extend beyond mere unilateral interpretations of religious doctrines, it encompasses a range of socio-political, economic, psychological, and cultural factors. Terrorist groups such as ISIS and Boko Haram have carried out numerous attacks targeting both Muslims and non-Muslims, often justifying their actions using terms like "jihad" or establishing an "Islamic State." As its name implies, ISIS seeks to legitimize itself through claims to Islamic teachings. However, studies have consistently shown that ISIS's actions fall far short of the ethical principles upheld by Islam. While the group's religious ideology is prominent, it is important to recognize that political dimensions also play a significant role in its emergence.

On the other hand, Boko Haram, as its name suggests, arose largely in response to the socio-political and economic instability in Northern Nigeria, which was exacerbated by widespread corruption among local authorities. The group attributes these problems to Western influences and democratic systems. In

this context, if Boko Haram had emerged in a different region where Islam is not a dominant influence, a similar uprising could still occur; however, it would likely be justified by other ideologies rather than religious sentiments. Historical examples of such uprisings can be seen in movements rooted in ideologies like communism or nationalism, where grievances against socio-political or economic conditions led to significant resistance or rebellion. The identities of ISIS and Boko Haram as militant extremist groups are shaped by a variety of interrelated factors, which include ideology, socio-political grievances, and strategic ambitions. The ideological motivations of both groups are similar and originate from a perverted understanding of jihad, which they instrumentalize to justify violence and pursue political goals. Moreover, the impact of local grievances on their emergence, recruiting strategies, and modus operandi must be considered when analyzing each group. Based on these findings, the concepts used to identify these and other pseudo-religious extremist groups, especially in the media and academia, could be reviewed. Postcolonial theorists regard translation as a political instrument that can be used to subjectively buttress or question existing concepts fashioned by their adversaries. ISIS, instead of being translated simply as the Islamic State of Iraq and Syria, could more accurately be referred to as the 'socalled or 'pseudo-Islamic State of Iraq and Syria.' This terminology emphasizes that the group does not represent ethical Islamic teachings but rather distorts religious concepts to justify its violent activities. The conformation of terms such as "religious terrorism", "Islamic terrorism", "jihadist extremism" or "Islamist militancy" etc. falls within this scope. It is crucial to challenge the legitimacy of these labels by clarifying that groups like ISIS misuse Islamic concepts, such as jihad, which in its true sense encompasses a broad range of meanings, including personal spiritual struggle, and not merely violent conflict. Moreover, it is more accurate to characterize these groups as "violent extremist groups", "militant organizations claiming Islamic justification", or "extorters of religion" It is crucial to understand that the formation of these organizations is frequently fueled by a confluence of sociopolitical variables, such as economic hardship, political instabilities, and complaints against perceived injustices. This multifarious approach challenges the stereotypes that connect terrorism with Islam as a religion by shifting the focus from religious belief alone to the broader factors that stimulate the growth of extremism.

References

Agbiboa, D. E. (2015). The social dynamics of the "Nigerian Taliban": Fresh insights from the identity Social Dynamics, 41(3), 415–437. https://doi.org/10.1080/02533952.2015.1100364

Amir, P. (2024). Alamut'un Efendisi Hasan Sabbah. Truva Yayınları.

Anjum, M. R. (2017). Concept of Peace in World's Major Religions: An Analysis. International Journal of Scientific and Research Publications, 7(4). https://doi.org/10.13140/RG.2.2.14003.66088

Anti-Defamation League, A.-D. L. (2012). Anti-Abortion Violence: America's Forgotten Terrorism. https://www.adl.org/resources/news/anti-abortion-violence-americas-forgotten-terrorism

Badey, T. J. (2002). The Role of Religion in International Terrorism. Sociological Focus, 35(1), 81–86. https://doi.org/10.1080/00380237.2002.10571222

- Bamidele, O. (2016). Combating Terrorism: Socioeconomic Issues, Boko Haram, and Insecurity in the North-East Region of Nigeria. *Military and Strategic Affairs*, 8(1).
- Barlas, A. (2003). Jihad, Holy War, and Terrorism: The Politics of Conflation and Denial. American Journal of Islam and Society, 20(1), 46-62. https://doi.org/10.35632/ajis.v20i1.516
  - Başeren, S. (2006). Uluslararası şiddet ve terörizm ders notları. Ankara Üniversitesi.
- Biçer, R. (2018). Why Muslims Become Instruments of Terror? Kader, 16(2), Article 2. https://doi.org/10.18317/kaderdergi.389900
- Coady, C. A. J. (2021). Religion, War, and Terrorism. In C. A. J. Coady (Ed.), The Meaning of Terrorism (p. 0). Oxford University Press. https://doi.org/10.1093/oso/9780199603961.003.0009
- Collier, P. (2004). Greed and grievance in civil war. Oxford Economic Papers, 56(4), 563–595. https://doi.org/10.1093/oep/gpf064
- Crenshaw, M. (1981). The Causes of Terrorism. Comparative Politics, 13(4), 379-399. https://doi.org/10.2307/421717
- DİB. İstismar D. İ. В. (2016).Dini ve Tedhiş Hareketi. https://yayin.diyanet.gov.tr/File/Download?path=331 1.pdf&id=331
- DİB, D. İ. B. (Ed.). (2018). DEAŞ dehşete dayalı bir din istismarı (2. baskı). Diyanet İşleri Başkanlığı.
- Elekberov, F. (2016). Günümüz İslam Dünyası'nda Meseleler ve Çözüm Yolları: Uluslararası sempozyum. In C. Bayram (Ed.), Türk-İslam Dünyasının Yeni Çözüm Yolu: Türklük, İslamlık ve İnsanlık (pp. 323-358). Türk Ocakları İstanbul Şubesi.
- Eroğlu, A. H. (2004). Farklı İnancı Tehdit Olarak Algılamanın Sonucu Engizisyon Terörü. Dini Araştırmalar, 7(20), Article 20.
- Fahd, A. (2024). The Distorted Ideology of Boko Haram: Jihad or Terrorism? Journal of Analytic Divinity, 8(1), 1–23. https://doi.org/10.46595/jad.1409244
- Gatade, S. (2014). Pawns In, Patrons Still Out: Understanding the Phenomenon of Hindutva Terror. Economic and Political Weekly, 49(13), 36–43.
  - Gerges, F. A. (2016). ISIS: A history. Princeton University Press.
- Gurr, T. R. (1970).Why men rebel. Princeton University Press. https://doi.org/10.4324/9781315631073
- Hegghammer, T. (2010). The Rise of Muslim Foreign Fighters: Islam and the Globalization of Jihad. International Security, 35(3), 53–94.
- Hoffman, B. (2006). Inside Terrorism (REV-Revised, 2). Columbia University Press. https://www.jstor.org/stable/10.7312/hoff12698
- Horsley, R. A. (1986). The Zealots. Their Origin, Relationships and Importance in the Jewish Revolt. Novum Testamentum, 28(2), 159–192. https://doi.org/10.2307/1560435
- Islam, S. S. (1997). The tragedy of the Babri Masjid: An expression of militant Hindu fundamentalism in India. Journal of Muslim Minority Affairs, 17(2), 345-351. https://doi.org/10.1080/13602009708716382

- Jackson, R. (2007). Constructing Enemies: 'Islamic Terrorism' in Political and Academic 394–426. https://doi.org/10.1111/j.1477-Discourse. Government and Opposition, *42*(3), 7053.2007.00229.x
- Jacoby, T. (2024). The Islamic State's use of the Qur'an in its Magazines, Dabiq and Rumiyah. Discourse & Society, 35(3), 345–359. https://doi.org/10.1177/09579265231208660
  - Khanam, D. F. (2014). The Study of Worlds Major Religions (1st edition). Goodword.
- Kirazoluğu, O. (2021). Religiously Motivated Terror Discourse (Daesh Case). Savunma Bilimleri Dergisi, 2(40), 83–105. https://doi.org/10.17134/khosbd.1001188
- Laqueur, W. (1999). The New Terrorism: Fanaticism and the Arms of Mass Destruction. Oxford University Press.
  - Latif, T. (2021). Din Felsefesi Nedir? In T. Latif (Ed.), Din Felsefesi (pp. 19–21). Bilay.
- Linton, M. (2023). Jacobins and Terror in the French Revolution. In The Cambridge History of the Age of Atlantic Revolutions: Volume 2: France, Europe, and Haiti (Vol. 2, pp. 225–246). Cambridge University Press. https://doi.org/10.1017/9781108599405.011
- Mahir, T., & Serkan, Y. (2019). Terrorism. In *International Security* (pp. 159–174). Anadolu University.
- Michel, L., & Herbeck, D. (2001). American Terrorist: Timothy McVeigh and the Oklahoma City Bombing. HarperCollins.
- Mustapha, A. R. (2014). Understanding Boko Haram. In Sects & Social Disorder: Muslim *Identities & Conflict in Northern Nigeria* (NED-New edition, pp. 147–198). Boydell & Brewer.
- Ninalowo, A. (2007). On the crisis of underdevelopment (1st Edition). First Academic Publishers,.
- Olofinbiyi, S. A. (2018). Socio-economic context of Boko Haram terrorism in Nigeria. [Doctoral Dissertation, KwaZulu-Natal, Durban.]. University of https://researchspace.ukzn.ac.za/handle/10413/18560
- Olofinbiyi, S. A., & Steyn, J. (2018). The Boko Haram Terrorism: Causes Still Misunderstood. Journal of Social Sciences, 14(1), 129–144. https://doi.org/10.3844/jssp.2018.129.144
- Oosterveld, W. T., Bloem, W., Farnham, N., Kayaoğlu, B., & Sweijs, T. (2017). The Rise and Fall of ISIS: From Evitability to Inevitability. The Hague Centre for Strategic Studies.
- Pedahzur, A., & Perliger, A. (2009). Jewish Terrorism in Israel. Columbia University Press. https://www.jstor.org/stable/10.7312/peda15446
- Prasse-Freeman, E. (2017). The Rohingya crisis. Anthropology Today, 33(6), 1-2. https://doi.org/10.1111/1467-8322.12389
- Rotberg, R. I. (2010). When States Fail: Causes and Consequences. Princeton University Press. https://doi.org/10.1515/9781400835799
- Sandler, T. (2014). The analytical study of terrorism: Taking stock. *Journal of Peace Research*, 51(2), 257–271. https://doi.org/10.1177/0022343313491277

- Schilbrack, K. (2022). The Concept of Religion. In E. N. Zalta (Ed.), The Stanford Encyclopedia (Summer 2022). Metaphysics Research Philosophy Lab, Stanford University. https://plato.stanford.edu/archives/sum2022/entries/concept-religion/
- Schmid, A. P. (2005). Root Causes of Terrorism: Some Conceptual Notes, a Set of Indicators, and a Model. Democracy and Security, 1(2), 127–136.
- Schmidt, A. P. (2023). Defining Terrorism. International Center for Counter-Terrorism ICCT. https://doi.org/10.19165/2023.3.01
- Shanice, M. (2019). The Globalising Nature of Terrorism and The Manifestations and Implications of New Terrorism [Doctoral dissertation]. University of Pretoria.
- Simons, G. (2016). Islamic extremism and the war for hearts and minds. Global Affairs, 2(1), 91–99. https://doi.org/10.1080/23340460.2016.1152446
- Snow, D., & Byrd, S. (2007). Ideology, Framing Processes, and Islamic Terrorist Movements. Mobilization: International Quarterly, *12*(2), 119–136. https://doi.org/10.17813/maiq.12.2.5717148712w21410
- Tajfel, H., & Turner, J. (2001). An integrative theory of intergroup conflict. In *Intergroup* relations: Essential readings (pp. 94–109). Psychology Press.
- Tarrow, S. G. (2022). Power in movement: Social movements and contentious politics (Revised and updated fourth edition). Cambridge University Press. https://doi.org/10.1017/9781009219839
  - Terzi, M. (2016). Din Referanslı Terörizm Üzerine (1. bsk). Edge Akademi Yayıncılık.
- Venkatraman, A. (2007). Religious Basis for Islamic Terrorism: The Quran and Its 229–248. Interpretations. Conflict Terrorism, 30(3),Studies in & https://doi.org/10.1080/10576100600781612
- Walther, O. J., & Christopoulos, D. (2015). Islamic Terrorism and the Malian Rebellion. Terrorism and Political Violence, 27(3), 497–519. https://doi.org/10.1080/09546553.2013.809340
- Williams, R. H. (1996). Religion as Political Resource: Culture or Ideology? Journal for the Scientific Study of Religion, 35(4), 368–378. https://doi.org/10.2307/1386412
- Yahaya, A. (2016). Boko Haram and Islamic State of Iraq And Syria: The Nexus. Polac International Journal of Humanities and Security Studies., 2, 299–312.
- Yılmaz, Y. (2017). Barış'ın İslam'ın Temel Kaynakları ve İslam Tarihi'ndeki Yeri. *FSM İlmî* Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi, 375–397. https://doi.org/10.16947/fsmia.372674

Zionism Under Siege: The Haredi Community's Impact on Israel's National **Identity**

Hafiz Muhammad Shoaib¹

Abstract:

This article examines the perception of Haredi Jews, an ultra-Orthodox sect in Israel, as an existential threat to the Israeli state due to their strong opposition to Zionism. It explores the historical development of the Haredi community, their religious beliefs, and the underlying causes of their conflict with the Zionist movement. By tracing their origins from Europe to their significant presence in Israel, the study analyses how the Haredi community has consistently resisted the establishment and policies of the Israeli state, viewing them as incompatible with their religious values. Despite being a minority, the Haredi Jews have historically engaged in political compromises with the Israeli government to protect their religious freedoms and secure financial support. This evolving relationship, characterised by a delicate balance between religious autonomy and political pragmatism, has profound implications for the secular and Zionist foundations of Israel. This article aims to comprehensively analyse the theological and political tensions between the Haredi community and the Israeli state. By doing so, it seeks to clarify why the ultra-Orthodox are perceived as an existential threat to Israel and offers insights into the broader implications for national identity and religious coexistence within the country.

Keywords: Haredi Jews, Ultra-orthodox, Zionism, Israel, Religious conflict, Political compromise, National identity

Introduction

Since Israel's establishment in 1948, defining its identity as both a Jewish and democratic nation has been a central challenge. This tension reflects a broader theme in human nature: the struggle between tradition and modernity as well as between individual autonomy and collective identity. Secular Zionists envision Israel as a modern, sovereign Jewish homeland governed by democratic principles. In contrast, the ultra-Orthodox (Haredim) emphasise the primacy of halakha (Jewish law) and reject secular governance, seeing it as a deviation from divine will (Lintl, 2020). The Haredi worldview is rooted in the idea that true Jewish life must align with divine commandments, a concept that places their values at odds with the secular state project. Initially, the Status Quo Agreement of 1947 granted the Haredim religious autonomy while ensuring non-interference in state affairs. However, Haredim's demographic growth and political influence have increased tensions over military service, public observance of the Sabbath, and education, challenging the secular foundations of the Israeli state (Dodtmann, 2022).

Historical Roots of Haredi-Zionist Tensions

The Haredi opposition to Zionism is grounded in theological beliefs about the appropriate conditions for Jewish sovereignty. Haredi leaders argue that only divine intervention can restore Jewish sovereignty, making Zionism an unacceptable, human-driven attempt to reclaim the land. Early Haredi

¹Lisans Öğrencisi Ankara Üniversitesi

communities viewed the establishment of a secular Jewish state as a violation of divine authority, seeing Zionism as both heretical and illegitimate. The theological tension between obedience to the holy will and political pragmatism illustrates an essential aspect of human nature. The negotiation between rigid belief systems and the practical need for survival. Despite their ideological opposition to the state, most Haredi groups, except radical factions like Neturei Karta, engage pragmatically with the state to secure religious freedoms and financial support. This duality reveals the adaptive nature of religious communities, which must reconcile strict ideologies with changing political realities (Heilman & Friedman, 1991).

Methodology:

This article uses the literature review as the main methodology to cover valuable insights from other authors and experts who wrote extensively about the historical and current political perspectives regarding the Haredi Jews of Israel.

Literature Review

The Haredi community plays a crucial role in shaping Israel's national identity. This relationship is complex, marked by a theological opposition to Zionism and practical political engagement. Despite their fundamental disagreements with Zionist ideals, the Haredim have steadily increased their influence within Israeli society. This literature review explores research on the Haredi community's effects on Israeli politics, cultural identity, and educational independence.

Political Engagement and Influence

Chen and Li (2024) describe the Haredi community's shift from a marginalised group to a significant political force. Through notable demographic growth and strategic coalition-building, Haredi parties like Yahadut HaTorah and Shas have gained substantial power in government, promoting policies aligned with Halakhic principles, particularly in welfare and education. While Haredi leaders have historically opposed Zionism, Chen and Li argue that their current political actions aim to reshape Israeli society based on religious values, challenging its secular foundations. This shift illustrates a pragmatic approach where political participation is seen as a means to advance their agenda, even while resisting the broader Zionist vision. Levitt (2012) expands on this shift by emphasising the Haredi community's political involvement, which has sparked a "culture war" in Israel. By influencing national policies on military exemptions and civil marriage, the Haredim have deepened the divide between secular and religious Israelis. Levitt's analysis highlights the strategic efforts of the Haredi community to integrate religious principles into Israeli law, demonstrating their evolving role in governance and reflecting their dual identity as both a distinct religious group and a powerful political entity. Similarly, Belder (2023) investigates the political strategies of Haredi parties, emphasising their advocacy for military exemptions, religious conversion, and educational autonomy. Belder argues that these initiatives stem from a desire to protect their religious and cultural continuity. This underscores the Haredi community's commitment to maintaining its unique identity within Israel's secular framework, illustrating their complex navigation of state politics while adhering to religious ideals.

Cultural Conflict and Identity

Lintl (2020) explores the cultural gap between the Haredi community and secular Zionist society, noting that the Haredim are the only major Jewish group in Israel that outright rejects Zionism. As their population grows, Lintl argues that their influence increasingly challenges Israel's secular and

democratic values. This paradox of resisting the state while depending on it for resources illustrates the Haredi community's unique balance between autonomy and practicality. Lintl's findings suggest that this growing presence could shift societal norms and expectations in Israel. Adler (2014) supports this view by discussing the Haredi population's rapid growth and its pressures on Israel's social and financial systems. With high birth rates and a reluctance to engage in secular employment or military service, the Haredi community creates economic and social challenges for the state. Adler suggests that as this demographic trend continues, tensions between Israel's secular and religious populations will escalate, further complicating the national discourse on identity and integration.

Educational Autonomy and Separatism

Pardo and Gamliel (2017) focus on the Haredi education system, which essentially excludes secular subjects favouring religious studies. This approach fosters a separatist identity. By limiting exposure to secular content, Haredi schools reinforce a worldview that sees secular Zionism and Reform Judaism as threats. This educational model not only promotes a strong commitment to religious values but also maintains ideological separation from broader Israeli society, raising questions about the future integration of Haredi youth. Cohen (2017) highlights how alternative Haredi media, such as independent news websites and radio stations, have begun challenging traditional rabbinic authority within the community. By exposing members, especially younger Haredim, to perspectives beyond their insular environment, these media outlets gradually erode the Haredi community's cultural isolation. This shift may encourage a more integrated identity within Israel, suggesting that exposure to diverse viewpoints could influence future generations.

Historical Autonomy and Current Challenges

Dödtmann (2023) provides historical context by examining the 1947 Status quo agreement, which granted the Haredi community autonomy over religious and cultural matters, including education and legal authority. While this agreement aimed to balance religious freedom with state interests, Dödtmann argues it continues to fuel tensions between the Haredim's desire for autonomy and Israel's broader goals for social integration. This historical perspective underscores the ongoing struggle for balance between maintaining Haredi identity and participating in the modern Israeli state.

Additional Perspectives on Integration and Social Challenges

Noeske et al. (2024) emphasise that the Haredi community's demographic growth and strategic coalitions have allowed it to wield considerable influence, challenging Israel's secular identity. They call for essential reforms within the Haredi community, particularly in education, employment, and rights for women and LGBTQIA+ individuals. Noeske et al. argue that proper integration into Israeli society requires open dialogue and collaboration, both crucial for upholding Israel's democratic values and ensuring that all voices are heard. Politzer (2023) examines the Haredi community's views on military service, framing it as a religious and strategic choice. He describes how the Haredim, through their growing numbers and political alliances, have secured exemptions from military service. This policy reflects the community's commitment to maintaining its religious values while asserting influence in the political arena, thereby shaping broader dynamics within Israeli society and raising questions about civic responsibilities. Ravitzky (1996) provides foundational insights into Haredi anti-Zionism, attributing it to theological beliefs that secular Jewish governance contradicts religious principles. Friedman (1993) builds on this by noting that despite their ideological opposition, the Haredim engage

in politics to protect their religious autonomy and obtain resources for their communities. This pragmatic approach allows them to impact policy while maintaining their identity within Israel. Eisenstadt (2013) and Shilhav (2006) analyse the social effects of the Haredi population's growth, highlighting its pressures on Israel's education and welfare systems. Shilhav points out that Haredi's reliance on state support, combined with their ideological isolation, contributes to increasing polarisation within Israeli society. These insights suggest a pressing need for dialogue and understanding between secular and religious communities to foster social cohesion.

Analysis

There is no question that the Haredi community in Israel presents a multifaceted and dynamic relationship with the state, shaped by ideological, political, and economic factors. While opposing Zionism, Haredim are deeply involved with state institutions, influencing key debates on secularism, religious coexistence, and the balance between Jewish and democratic values. This engagement raises fundamental questions about Israel's national identity and the integration of diverse communities.

Military Service and Civic Obligations

Traditionally, Haredi men have been exempt from Israel's mandatory military service, with the community prioritising Torah study above civic duties. However, this exemption faced a turning point in June 2024, when Israel's Supreme Court ruled that Haredi yeshiva students must be conscripted. This decision has provoked strong opposition from Haredi leaders, who maintain that Torah study is a higher moral obligation than military service. Some leaders even advocate imprisonment over conscription, highlighting their commitment to religious priorities over state-imposed responsibilities. Despite this resistance, a gradual shift is emerging within younger Haredim. Events like the Gaza war have influenced a subtle rise in military support among youth, increasing from 10% to 30%. Although limited, this evolving perspective suggests a nuanced dialogue within the community regarding its role in national defence while emphasising the primacy of religious study.

Economic Reliance on State Resources and Socioeconomic Implications

The Haredi community's economic dependence on state welfare has significant implications for Israel's economy. State support for religious education and social services is considered by Haredim as an obligation, given that Torah study is viewed as a national value. However, economic pressures are mounting. For instance, daycare subsidies were recently withdrawn from Haredi families that refuse conscription, a condition supported by secular Israelis who view it as necessary for economic equity. However, Haredim sees these conditions as infringements of religious autonomy. This interdependence extends to Israel's international relationships, particularly with the U.S., as American financial aid indirectly supports Haredi welfare allocations. As the U.S. contends with rising debt, questions about the sustainability of this aid raise the need for Israel to address internal welfare distribution, including policies impacting the Haredi community.

Political Tensions and Coalition Strains

Politically, Haredi parties like United Torah Judaism navigate a complex path, balancing religious nonparticipation with active engagement in coalition politics to protect community interests. While traditionally anti-Zionist, Haredi leaders actively participate in politics to secure religious autonomy and favourable policies. This role became particularly strained following the Supreme Court's ruling on military exemptions, with Haredi factions threatening to withdraw from the ruling coalition if the

exemptions were not reinstated. This dependence of Prime Minister Netanyahu's coalition on Haredi support underscores the delicate balance between political stability and national security.

Opposition to Expansionism and Military Actions

Contrasting with some religious Zionist groups that advocate for territorial expansion, the Haredi community generally prioritises spiritual pursuits over nationalistic goals. Historical figures like Rabbi Ovadia Yosef have supported land-for-peace initiatives, aligning stability and practical governance with Jewish values. This non-expansionist approach diverges from more nationalist perspectives within Israeli society. Certain Haredi factions also advocate restraint in military actions, particularly in areas like Gaza. Their preference for peace and divine justice over secular nationalism reflects an anti-Zionist ideology, viewing Jewish sovereignty as attainable only through divine intervention. This ideological distinction from mainstream Israeli security perspectives emphasises the ethical and religious principles underlying Haredi viewpoints.

Educational System, Workforce Integration, and Resistance to Modernization

The Haredi educational system emphasises Torah study and often excludes secular subjects, limiting economic self-sufficiency and perpetuating dependency on state welfare. However, public debates encourage educational reform to promote workforce readiness among Haredim, but the community largely resists, perceiving secular education as incompatible with religious values. Nonetheless, government and NGO initiatives aim to support Haredi integration through job training and higher education, especially for women and younger men. Media portrayals of Haredi families balancing religious and modern life also foster gradual shifts, particularly among the younger generation.

Demographic Growth and Long-Term Socioeconomic Impact

The Haredi community, with an average family size of six to seven children, is Israel's fastest-growing demographic. Currently comprising 13% of the population, Haredim are projected to exceed 33% by 2065. With limited integration into Israel's economic and defence systems, this demographic expansion poses challenges. Experts warn that Israel's financial and defence sustainability may be strained without increased Haredi workforce participation and military inclusion. The community's significant welfare reliance already pressures the national budget, with future growth likely to amplify these challenges.

International and Ideological Divisions

The global Haredi community is ideologically diverse, with Israeli Haredim often differing from those abroad. Groups like Neturei Karta oppose Israel's existence as a secular Jewish state, advocating instead for a divinely established Jewish homeland. This position has led some, such as Rabbi Moish Hirsch, to collaborate with Palestinian leaders, underscoring internal ideological divides on Israel's legitimacy and complicating the political landscape.

Conclusion

This study explored the Haredi community's role in shaping Israel's national identity, mainly through their opposition to Zionism and emphasis on religious autonomy. By examining their history, beliefs, and political actions, it becomes clear that the Haredim present a unique challenge to Israel's secular foundations. Their influence highlights ongoing tensions between religious and secular values, which are central to Israel's identity as a Jewish democratic state. These findings suggest balancing diverse

religious identities within Israel will be essential for a cohesive society. Dialogue and practical solutions are needed to address differences while respecting religious commitments. Further understanding and cooperation among various communities may help Israel sustain its pluralistic values and democratic framework.

References

- Belder, F. (2023). Societal Security: A New Conceptual Framework to Analyse Ultra-Orthodox (Haredi) Politics in Israel. Marmara University. DOI: 10.33630/ausbf.1206745
- Politzer, J. M. (2023). Peacemakers or draft dodgers: Haredi resistance to Israeli military conscription. [Master's thesis, University of Denver].
- Noeske, E., Paulsen, A., & Gressing, A. (2024). Reform imperatives for Israel's future: Balancing Haredi growth and the nation's democratic liberal foundations. Contemporary Review of the Middle East, 11(1), 76–95. https://doi.org/10.1177/23477989231226003
- Zalcberg, S., 2023, 'The Ultra-Orthodox in Israel: Who they are, where they are headed', Jewish Studies 21, 5–28.
- Ben-David, D., 2018, The Shoresh Handbook 2017–2018: Education and its Impact in Israel, The Shoresh Institution for Socioeconomic Research, Kokhav Ya'ir.
- Brown, B., 2017, The Haredim: A guide to their beliefs and sectors, Am-Oved/The Israel Democracy Institute, Jerusalem.
- Cahaner, L. & Malach, G., 2020, Statistical Report on ultra-Orthodox Society in Israel, The Israel Democracy Institute, Jerusalem.
- Caplan, K. & Leon, N. (eds.), 2024, Contemporary Israeli Haredi Society: Profiles, Trends, and Challenges, Routledge, Taylor & Francis Group, New York, NY.
- Lintl, P. (2020). The Haredim as a Challenge for the Jewish State: The Culture War over Israel's Identity. Stiftung Wissenschaft und Politik. [https://www.swp-berlin.org/en/publications/swp-researchpapers/the-haredim-as-a-challenge-for-the-jewish-state/](https://www.swpberlin.org/en/publications/swp-research-papers/the-haredim-as-a-challenge-for-the-jewish-state/)
- Cidor, P., 2009, 'The Eda Haredit in the Jerusalem Post', viewed 20 July 2024, from https://www.jpost.com/Local-Israel/In-Jerusalem/The-Eda-Haredit.
- Doron, S., 2013, 'Changing identities through rituals: Newcomers to and defectors from ultraorthodox Judaism', Journal of Ritual Studies 27(2), 13–32.
- Friedman, M., 1991, Ultra-Orthodox society: Sources, trends and processes, Institute for Israel Studies, Jerusalem.
- Adler, S. B. (2014). Israel's Haredim Effect: Theocracy in a Democratic State. Georgetown University.

Pardo, E. J., & Gamliel, T. (2017). Haredi Textbooks in Israel: Reinforcing the Barricades. IMPACT-se. [https://www.impact-se.org/haredi-textbooks-in-israel](https://www.impactse.org/haredi-textbooks-in-israel)

Leon, N., 2014, 'Mizrahi Ultra-Orthodoxy: Strict ideology, liquid identity', Journal for the Research of Haredi Society 1, 1–20.

Mahla, D., 2023, 'Convergence of fundamentalisms? Ultra-Orthodox Nationalists (Hardalim) in Israel', Zeitschrift für Religion, Gesellschaft und Politik 7, 151–171. https://doi.org/10.1007/s41682-022-00122-3

Cohen, Y. (2017). The Media Challenge to Haredi Rabbinic Authority in Israel. ESSACHESS - Journal for Communication Studies, 10(2), 113-128. https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:0168-ssoar-55375-8.

Sand, S., 2009, The Invention of the Jewish People, Lotan, Y., trans., Verso Books, London.

Silber, M.K., 1992, 'The emergence of ultra-orthodoxy: The invention of a tradition', in J. Wertheimer (ed.), The use of tradition: Jewish continuity in the modern era, pp. 23-84, Jewish Theological Seminary of America, New York, NY, and Jerusalem.

Chen, Y., & Li, Y. (2024). The evolving dynamics of Haredi Judaism in Israel: Ideological shifts and political influences. HTS Teologiese Studies/Theological Studies, 80(3), a10111. https://doi.org/10.4102/hts.v80i3.10111

Mali Cumhuriyeti'nde Dernekler ve Toplum Üzerindeki Etkileri

Madany Diarra¹

Özet

Batı Afrika'nın din eğitimi geleneği, 7. yüzyılda Gana İmparatorluğu döneminde kök salmış olup, İslam'ın bu bölgeye girişiyle birlikte toplumsal ve kültürel yapının önemli bir unsuru haline gelmiştir. Erken dönemlerde, İslam'ın ortaya çıkmasının ardından yerel halk arasında din eğitimi, toplum yapılarına ve sosyal organizasyonlara dayanarak gelişmiştir. Bu süreç, sonraki yüzyıllarda da devam ederek, din eğitiminin toplumdaki rolünün güçlenmesine olanak sağlamıştır. Ancak, 19. yüzyılın sonlarına doğru, Batı Avrupa emperyalist güçlerinin bölgeyi sömürgeleştirmesi, mevcut din eğitimi sistemlerinde köklü değişimler getirmiştir. Bu dönemde, sömürgeci güçler kendi kültürel değerlerini yaymak amacıyla laik eğitim kurumları oluşturmuşlardır. Ayrıca yerel halkın Fransız kültürü ve diline entegre olmasına yönelik iki okul "medrese" adı altında Arapça dili kullanarak eğitim de verilmiştir. Sömürgecilerin tarafından açılan medreseler, daha sonra yerli reformcular da ona bezeyen İslam din eğitimi veren medreseler kurulmuştur. Genel olarak bu medreseler bireysel girişimler ya da topluluklar tarafından kurulduğu için devlet tarafından herhangi bir maddi veya manevi desteği yoktur; dolayısıyla bu eğitim kurumlar, tamamen yerel toplulukların inisiyatifleri ve katkılarıyla faaliyet göstermekteydi. Günümüzde Mali Cumhuriyeti'nde din eğitimle ilgilenen kurumlar, ya bireysel veya dernekler aracılığıyla kurulmakta ve yönetilmektedir. Bu dernekler, din eğitimi alanında önemli roller üstlenerek, toplumsal bağlılıklarını güçlendirmekte ve yerel halkın din eğitim ihtiyaçlarına cevap vermektedir. Bu çalışmada, Mali'deki derneklerin din eğitimi alanındaki faaliyetleri detaylı bir şekilde değerlendirilecek ve bu faaliyetlerin toplum üzerindeki etkileri incelenecektir. Derneklerin eğitimdeki rolü, toplumsal yapıyı etkileyen unsurlar arasında yer almakta olup, bu bağlamda derneklerin sunduğu eğitim olanaklarının ve toplumsal entegrasyon süreçlerinin önemi vurgulanacaktır.

Anahtar kelimeler: Mali, dernekler, din eğitim, medrese, felsefe ve din bilimleri bölümü.

Giriş

İnsanların birbirlerine yardım etmesi ve birbirlerine destek olmaları, insanlık tarihinin eski bir geleneğidir. Zamanla bu yardımın yöntemleri ve aracları farklılık göstermis, dönemden döneme ve bölgeden bölgeye değişiklik arz etmiştir. Yardımlar, genellikle zorlukları hafifletmek veya fayda sağlamak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Günümüzde ise insani yardımlar, çeşitli kuruluşlar, dernekler ve hayır organizasyonları aracılığıyla yürütülmektedir. Yardım kuruluşlarının ve organizasyonlarının yaygınlaşmasının arkasında yatan nedenlerden biri, 20. yüzyılın 1970'li yıllarında meydana gelen kuraklık ve buna bağlı olarak ortaya çıkan kitlesel kıtlıktır. İnsanların çektiği bu büyük sıkıntıları hafifletmek amacıyla Mali'de hayır kuruluşlarının sayısı artmıştır. Bu tür doğal afetler karşısında, hiçbir hükümet tek başına halkının tüm ihtiyaçlarını karşılayamaz, bu nedenle hükümet dışı bazı yerel veya

¹ Marmara Üniversitesi Doktora Öğrencisi

uluslararası kuruluşlar, sivil toplum örgütleri (STK'lar) olarak bilinen kurumlar ortaya çıkmıştır. 1973 ve 1984 yıllarındaki büyük kuraklıklar sırasında, birçok sivil toplum kuruluşu (STK) Mali'de acil yardım faaliyetlerinde bulunmuştur. Aynı dönemde, ülkenin ekonomik ve sosyal durumu ile Uluslararası Para Fonu'nun (IMF) yapısal uyum programları çerçevesinde önerilen önlemlerin benimsenmesi nedeniyle, birçok Malili STK kurulmuştur. (Raghavan, 1992) Sivil toplum kuruluşlarının (STK) sayısındaki büyük artışın başlıca nedenlerinden biri, bu gelişimin bizzat hükümet tarafından genç mezunların işsizlik sorununa bir çözüm olarak planlanmış olmasıdır. Bu bağlamda, hükümet, her iki tarafın yükümlülüklerini tanımlayan bir çerçeve anlaşma imzalayarak STK'larla iş birliği yapmaktadır. Bu çerçeve anlaşmada, STK'lara önemli vergi avantajları ve kurumsal destekler sağlanırken STK'ların yükümlülükleri arasında, genç Malililerin personel kadrosuna dâhil edilmesi zorunluluğu gibi maddeler yer almaktadır. Ayrıca Sivil toplum kuruluşlarının (STK) hızla çoğalmasının ardından, Bölgesel Yönetim Bakanlığı tarafından kurulan birimden bağımsız koordinasyon yapılarının olusturulması gerekli hale gelmiştir. Bu yeni koordinasyon yapısı, STK'lar için gönüllü üyelik sistemini benimsemiştir. Üye olmak isteyen STK'lar, üyelik ücreti ve yıllık aidatlar ödemek zorundadır. Karşılığında, bazı STK'lar koordinasyon yapısının yönetim kuruluna katılma hakkı kazanmakta ya da kurumsal desteklerden faydalanmaktadır. Ulusal düzeyde iki ana STK koordinasyon yapısı bulunmaktadır: Hem ulusal hem de uluslararası STK'ları bünyesinde toplayan STK Faaliyetleri Koordinasyon Komitesi (Comité de Coordination des Actions des ONG "CCA/ONG") ve yalnızca ulusal STK'lara odaklanan STK'ların Koordinasyon Sekreterliği (Secrétariat de Concertation des ONG "SECO/ONG"). (Tounkara, 2001)

İslami Dernekler

Fransız sömürgeciliği, direniş gösteren tüm İslami hareketlere üstün geldikten sonra, bu hareketlerin veya davetçilerin faaliyet göstermesine izin vermemiştir. 1960'ta devletin bağımsızlığını kazanmasının ardından da bu durum değişmemiştir, çünkü halk sosyalist bir sistemi benimsemiş ve Mali devleti, Doğuya yakınlaşmıştır. Bu süreçte Sovyetler Birliği, Yugoslavya, Çin gibi ülkelerden uzmanlar getirilmiş, din ise devletin sahnesinden uzaklaştırılmıştır. 1968'de Moussa Traoré'nin gerçekleştirdiği askeri darbe sonrasında ise bir değişim yaşanmıştır. 1968 darbesinden 1980'lerin başlarına kadar Müslümanları temsil eden herhangi bir İslami dernek bulunmamaktaydı. Ancak, 1974 yılında Medine'nin imamı Şeyh Abdulaziz bin Salah ve Mekke'nin imamı Şeyh al-Sabil'in Mali'yi ziyareti ile ülkenin Arap dünyası, özellikle Körfez ülkeleriyle ilişkileri güçlenmiştir. Bu bağlamda tüm İslam mezheplerini temsil edebilecek bir Islami dernek kurma fikri ortaya çıkmıştır. Tek partili hükümet de dinî meseleleri gözlemlemek amacıyla bir İslami dernek kurulmasının zorunlu olduğunu düşünmüş ve 1980 yılında Mali İslam Birliği ve İlerleme Derneğini (AMUPI) kurmuştur. Bu dernek, Mali'de İslam ve Müslümanlar adına resmî olarak faaliyet gösterme izni verilen ilk İslami dernek olarak kabul edilmektedir. Ancak 26 Mart 1991'deki askeri darbenin ardından ülkede İslami derneklerin sayısında önemli bir artış göstermiştir. (THİAM, 2012). Mali'deki İslami kuruluşlar, iki ana kategoride "جمعيات إسلامية" değerlendirilmektedir. Birincisi Yerel İslami Kuruluşlardır. Bu kuruluşlar, genellikle (İslam Dernekleri) olarak anılmakta olup, Mali vatandaşları tarafından İslami hizmetlerin yürütülmesi, İslam kültürünün yayılması ve ülkedeki Müslümanların haklarının korunması amacıyla kurulmuşlardır. İkinci kategori ise, *Uluslararası İslami Kuruluşlardır*. Bu kuruluşlar, "هيئات إسلامية" (İslami STK'lar) veya "منظمات إسلامية")İslami Organizasyonlar) olarak bilinmekte olup, genellikle yabancı kaynaklı finansmanla faaliyet gösterirler. Bu kuruluşlar, doğrudan ya da dolaylı olarak, davet çalışmaları, yardım

faaliyetleri, eğitim hizmetleri, felaketzedeler ve ihtiyaç sahiplerinin desteklenmesi gibi çeşitli alanlarda hizmet sunmaktadırlar. (KONTAO, 2014). Günümüzde Mali'de faaliyet gösteren ve resmi olarak kayıtlı olan yerli ve yabancı İslami derneklerin sayısı 100'ü aşmaktadır. Bu derneklere örnek olarak İslami Dayanışma İmam ve Alimler Birliği, İslami Islah Derneği, Mali Müslüman Gençlik Derneği, Mali Müslüman Gençlik Birliği, Mali Vaizler Derneği, Ansar al-Din, Uluslararası Libya İslam Davet Derneği, Katar Hayır Kuruluşu, Afrikalı Müslüman Komitesi, Kuveyt Yardım Derneği ve Dünya Müslüman Genclik Derneği (Suudi Arabistan) gibi kuruluslar gösterilebilir. Bu derneklerin sayısının fazlalığı göz önüne alındığında, her birinin detaylı olarak incelenmesi zor bir görevdir. Bu nedenle, burada birkaç önemli dinî dernek ve örgütün gelişimi, amaçları ve gerçekleştirdikleri faaliyetler hakkında bilgi vermek daha uygun olacaktır.

Mali İslam Birliği ve İlerleme Derneği (Association malienne pour l'unité et le progrès de l'Islam) "AMUPI"

Mali'de 1960'taki bağımsızlık sonrası kurulan ilk İslami dernek olarak kabul edilmektedir. 1979 yılında askeri hükümetin, resmi bir dini kurulus eksikliğini hissetmesi üzerine yetkililerin girisimiyle kurulmus ve 1980'den itibaren faaliyete başlamıştır. AMUPI, ülkede devlet otoriteleri ile Müslüman halk arasındaki boşluğu doldurmak amacıyla yapılandırılmıştır. Derneğin toplum üzerindeki etkisi, geçmiş yıllara kıyasla azalsa da günümüzde varlığını sürdürmektedir. Bu derneğin amacı ise Mali'deki Müslümanların dini işlerini, devletin laiklik ilkeleri çerçevesinde yönlendirmektir. Dernek, Müslümanları resmi otoriteler karşısında temsil eder, namaz ve cemaat ibadetlerini düzenler ve sosyal medya üzerinden vaaz ve rehberlik faaliyetleri yürütür. Bu sayede, dini bilincin yayılmasına, dini meselelerin ve devletin resmi yönergelerinin anlaşılmasına katkıda bulunmayı hedefler. Ayrıca, Mali'yi ziyaret eden heyetler ve İslami örgütler ile hükümet arasında koordinasyon sağlamayı amaçlamaktadır. Ayrıca AMUPI derneği, Bamako'daki sabit bir ulusal ofis ve Bamako'nun altı ilcesinde ve ülkenin her bölgesinde bulunan şube ofisleri ile yönetilmektedir. Derneğin faaliyetlerinden bazıları şunlardır: Kutsal ayların başlangıcını belirlemek (özellikle Ramazan ayının başlangıcı ve sonunu tespit etmek), cami imamlarını zor durumlarda veya devlet etkinliklerinde Kur'an okumak için görevlendirmek, siyasi parti liderleri ile devlet organları arasında çıkan anlaşmazlıklarda arabuluculuk yapmak ve devletin hassas meselelerinde Müslümanlarla hükümet arasında arabuluculuk görevini üstlenmek. Ayrıca, ulusal ve yerel dillerde hafta boyunca yapılan özel bir radyo yayını ile öğüt verme, rehberlik etme ve dinî konularda farkındalığı artırma amaçlanmaktadır. (KONTAO, 2014).

İslami Yüksek Konsey (Haut Conseil Islamique du Mali - HCIM)

26 Eylül 2000 tarihinde teorik olarak kurulmuş ve 2002 yılında Mali'deki tüm Müslümanları temsil eden resmi bir kuruluş olarak faaliyete geçmiştir. Konsey, Müslüman toplulukla devlet otoriteleri arasındaki ilişkileri düzenleyen ve Müslümanların çeşitli meseleleriyle ilgilenen bir organizasyon olarak hizmet vermektedir. Ülkede faaliyet gösteren diğer İslami dernekler HCIM'nin sorumluluğu altındadır, ancak bu dernekler kendi reform hareketlerinin özgün özelliklerini koruyarak varlıklarını sürdürmektedirler. HCIM'in başkanı her beş yılda bir seçilmektedir. HCIM'nin genel amacı, İslam'ın değerlerini ve prensiplerini korumak, güçlendirmek ve geliştirmek, Müslüman topluluk içindeki faaliyetleri koordine etmek ve devlet yetkilileri ile Müslümanlar arasında arabuluculuk yapmaktır. Ayrıca, ülkenin ekonomik, sosyal ve kültürel gelişimine katkıda bulunmayı hedeflemektedir. Özel amaçları arasında ise Müslümanların birliğini korumak, hayır işleri, teolojik ve mesleki eğitim, vaazlar

ve konferanslar gibi faaliyetleri desteklemek, yoksulluk ve dışlanmaya karşı mücadele etmek, temel özgürlükleri ve insan haklarını savunmak, ulusal ve uluslararası düzeyde dostluk ve iş birliği ilişkileri kurmak, vaazları düzenlemek ve dinî çatısmaları önlemek yer almaktadır. HCIM, hedeflerini gerçekleştirmek amacıyla çeşitli gelir kaynakları elde etmekte ve faaliyetlerde bulunmaktadır. Bu kapsamda taşınır ve taşınmaz mallar edinebilmekte, devredebilmekte, hukuki işlemler yapabilmekte, bağış ve vakıf kabul edebilmektedir. Bu yapısıyla, Konsey, Mali'deki Müslüman toplumun temsil edilmesi ve dini meselelerin yönetilmesinde önemli bir rol oynamaktadır. (Statuts du Haut Conseil Islamique du Mali, s. d.2014).

Müslüman Kadın Ulusal Birliği (L'Union Nationale des Femmes Musulmanes du Mali -**UNAFEM**)

Mali Cumhuriyeti'nde demokratik ve çok partili sistem çerçevesinde, özellikle 20. yüzyılın sonlarına doğru ortaya çıkmıştır. Bu örgütün oluşumunda, Kahire Nüfus Konferansı ve Pekin Konferansı (Çin) gibi küresel kadın hakları hareketlerinin büyük bir etkisi olmuştur. Bu konferanslar kadın haklarını ve özgürleşmeyi vurgularken, Mali'de de Kadın, Çocuk ve Aile Geliştirme Bakanlığı, bu önerilerin uygulanmasını sağlamak amacıyla kurulmuştur. Aynı dönemde, Avrupa, Amerika ve Kanada merkezli çeşitli kadın grupları, aile yapısı, çocuk yetiştirme ve evlilik yaşamını geleneksel Afrika ve İslami değerlerden uzaklaştırmayı amaçlayan girişimlerde bulunmuştur. Bu gelişmeler, doğrudan veya dolaylı olarak, İslam'ı koruma amacı güden ve geleneksel Afrika değerleri ile İslam'ın kadın konusundaki duruşunu savunan İslami yönelimli derneklerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu bağlamda, çeşitli İslami dernekler bir araya gelerek UNAFEM adıyla birleşmiş ve bu çatı altında İslam'ın kadın meselelerindeki konumunu vurgulamayı hedeflemiştir.

UNAFEM'in Temel Hedefleri

Birlik, İslam'ı Kur'an ve Hadis doğrultusunda uygulamayı ve savunmayı, kadın derneklerinin enerjisini İslami bir perspektifte birleştirerek Mali toplumunda barışı ve birliği güçlendirmeyi amaçlar. Aynı zamanda, Mali'deki Müslüman kadınların sorunlarını belirleyerek çözüm üretmeye çalışmak, araştırmacılara ve öğrencilere İslami çözümler bulma konusunda destek olmak da başlıca hedefleri arasındadır. Birlik, temel özgürlükleri güvence altına alarak, özellikle İslam hukuku çerçevesinde kadın haklarını korumayı ve savunmayı amaçlar. Hedeflerine ulaşmak için diyalog ve fikir alışverişine önem veren UNAFEM, şiddete başvurmadan bu amaçları gerçekleştirmeye çalışır. Ayrıca, devletin kadın ve genç Müslümanlar ile ilişkisini düzenlemek ve desteklemek amacıyla sendikalar ve dayanışma ağları aracılığıyla faaliyetlerde bulunur.

Yönetim Sistemi ve Faaliyetleri

Bu birlik, genellikle Fransız kültürel referanslarına sahip ve devlet görevlerinden emekli olmuş Müslüman kadınlar tarafından yönetilmektedir. Bu kadınlar, İslam'ı Fransızca yazılmış eserler ve Mali'deki İslami geleneklerle savunmaya çalışmaktadır. UNAFEM, Mali halkı arasında İslami bilinci yaymak için çeşitli görsel ve işitsel araçlar, yayınlar, sempozyumlar ve atölyeler aracılığıyla faaliyet gösterir. Ayrıca, laik ve ateist kadın derneklerinin aile ve çocuk hakları konularında İslami değerlere yönelik eleştirilerine karşı mücadele eder. Gerekli durumlarda, benzer amaçlara sahip diğer İslami kuruluşlarla iş birliği yaparak ortak hedeflerine ulaşmaya çalışır. (THİAM, 2012).

Mali Öğrenciler İslam Derneği (Ligue Islamique Des Élèves et Étudiants du Mali - L.İ.E.E.MA)

5 Haziran 1992 tarihinde, 28 Mart 1959 tarihli 41 PCG sayılı kanuna dayanarak "Ligue Islamique Foi et Action" adıyla kâr amacı gütmeyen bir dernek olarak kurulmuştur. 9 Şubat 1994 tarihinde gerçekleştirilen Genel Kurul toplantısının ardından, derneğin adı Mali Öğrenciler İslam Derneği olarak değiştirilmiştir. Kültürel ve dini amaçlarla faaliyet gösteren bu dernek, herhangi bir siyasi partiye bağlı olmamakla birlikte, benzer hedefleri paylaşan diğer organizasyonlarla iş birliği yapabilmektedir. Derneğin genel hedefleri arasında Müslümanlar arasında birlik, dayanışma ve yardımlaşmayı teşvik etmek ve Mali'nin sosyokültürel ve ekonomik kalkınmasına katkıda bulunmak yer almaktadır. Özel hedefleri ise, İslami kültürün okul ve üniversite ortamlarında gelişimine katkı sağlamak, İslam'ın kültürel, manevi ve ahlaki değerlerinin öğretilmesini desteklemek, İslam'ın doğru uygulanmasıyla dinin itibarını yükseltmek, üyeler arasındaki kardeşlik ve dayanışma bağlarını güçlendirmek, ülkenin ekonomik gelişimi için İslam'ın ahlaki ve insani prensiplerini dikkate almak ve okul-üniversite ortamlarında İslam kültürünü desteklemektir. Bu dernek, okul ve üniversitelerde İslam eğitiminin yayılmasında önemli bir rol üstlenmektedir. Farklı alanlarda eğitim gören birçok öğrenci, Kur'an ve hadis başta olmak üzere İslami ilimlerde bilgi sahibi olmakta ve ibadetlerini doğru bir şekilde yerine getirebilmektedir. Üstelik, bazı üyeler kendilerini geliştirerek camilerde imam ve vaiz olarak görev almaktadır. Bu vaizler tarafından verilen vaaz ve hutbelerde Fransızcanın sıkça kullanılması, resmi dili Fransızca olan Mali gibi ülkelerde beklenmedik bir etki yaratmaktadır. Bu nedenle, derneğin faaliyetleri hem dini hem de toplumsal açıdan büyük bir öneme sahiptir. (Statuts Et Reglement Interieur Lieema Mandat 2010-2012).

El Faruk Organizasyonu (ONG Al Farouk)

1994 yılında kurulan El Faruk Organizasyonu (ONG Al Farouk), eğitim, yardım, kalkınma, hayır işleri ve davet alanlarında faaliyet gösteren bir hayır kurumudur. İlk olarak Suudi Arabistan'daki Muntada İslami şubelerinin bir parçası olarak Mali'de "Muntada İslami Mali Şubesi" adıyla faaliyetlerine başlamıştır. Ancak, 11 Eylül 2001 saldırılarının ardından ortaya çıkan yeni İslami dayanışma yapılanması doğrultusunda, 2008 yılında örgütün adı "Al-Fârûk Örgütü" olarak değiştirilmiş ve küresel nitelikten daha cok yerel bir kimlik kazanmıştır. El Faruk Organizasyonu'nun ana hedefleri; toplumda doğru ve faydalı bilgiyi yaymak, Mali'deki mağdurları, ihtiyaç sahiplerini, felaketzedeleri, yetimleri ve dul kadınları İslami değerlere ve devletle yapılan anlaşmalara uygun olarak desteklemek, davet ve vaazla ilgili çalışanları sürekli eğitmek ve bazılarına maddi ve manevi destek sağlamak, aynı zamanda Mali'deki İslami faaliyetleri geliştirmek ve bunları çağın gereksinimlerine ve Mali toplumunun gerçeklerine uygun olarak yönlendirmektir. Bu hedeflere ulaşmak amacıyla, örgüt çeşitli merkezler kurma çabası içindedir; bunlar arasında anaokulundan üniversiteye kadar eğitim merkezleri, sağlık merkezleri, davet merkezleri ve genel hizmet merkezleri yer almaktadır. (KONTAO, 2014). El-Faruk Organizasyonu, eğitime özel bir önem atfetmekte ve bu alanı öncelikli hedeflerinden biri olarak belirlediği için bünyesinde bu amaca yönelik bir idari bölüm oluşturmuştur. Bu doğrultuda, El-Faruk Organizasyonu'nun kurmuş olduğu eğitim kurumlarının sayısına baktığımızda, 9 lise, 3 enstitü ve 4 üniversite olmak üzere çeşitli düzeylerde kurumlar kurduğu görülmektedir. Ayrıca, 2008 yılına kadar bu kurumlarda eğitim ücretsiz olarak verilmekteydi ve öğrenci alımı sınavlarla gerçekleştiriliyordu. Ancak, 2009-2010 eğitim-öğretim yılından itibaren, sembolik de olsa, öğrencilerden ücret alınmaya başlanmıştır. Bunun yanı sıra, hayır kurumlarının yatırım vakıflarının önemine dikkat çeken El-Faruk

Organizasyonu, kendi kendine yeterli olma ve faaliyetlerini sürdürebilme amacı doğrultusunda başkent Bamako'da birkaç taşınmaz vakıf oluşturmuştur. (El-Faruk yeni kitapçık https://drive.google.com/file/d/1iKTWdFyAVU4 9D9oA8TQ sWyYa22r2ML/view) Aşağıdaki tabloda, El-Faruk Organizasyonu'nun kurmuş olduğu ve denetim altında bulundurduğu eğitim kurumlarının isimleri, kuruluş tarihleri ve bulundukları ülke içerisindeki konumları yer almaktadır:

Tablo 1: El Faruk Organizasyonu (ONG Al Farouk) tarafından kurulan liseler

Liseler				
Kurum Adı	Açılış Tarihi	Konum (şehir)		
İmam Malik Lisesi	1999	Kayes		
İbn Ebi Zeyd El Kayrevani Lisesi	2003	Sevare-Mopti		
İmam Ez-Zehebi Lisesi	2012	koumantou-Sikasso		
EL-Baraka Lisesi	2014	Bandiagrara -Mopti		
Kankou Moussa Lisesi	2014	Yelimane- Kayes		
Bayan Lisesi	2015	Ngana-Sikasso		
Ahmadou Baba Lisesi	2016	Yanfolila-Sikasso		
Nor Lisesi	2017	Bourem		
Salam Lisesi	2017	Koro		

Tablo 2: El Faruk Organizasyonu (ONG Al Farouk) bağlı enstitüleri

Enstitüler				
Kurum Adı	Açılış Tarihi	Konum		
Arapça Dil Enstitüsü (Yabancılar İçin)	2012	Bamako		
Lanaya Enstitüsü	2017	Kita		
Nor Enstitüsü	2017	Bougouni-Sikasso		

Tablo 3: El Faruk Organizasyonu (ONG Al Farouk) tarafından kurulan Üniversiteler

Universiteler			
Kurum Adı	Açılış Tarihi	Konumu	
Sahel Üniversitesi	2011	Bamako	
Kayes Üniversitesi	2015	Kayes	
Kenedougou Üniversitesi	2016	Sikasso	
Abdul Vahid Üniversitesi	İnşasını devam etmekte	Bamako	

Dernekler ve örgütleri toplum üzerindeki katkıları

Mali'deki yerel ve uluslararası dernekler ile birlikler, karşılaştıkları iç ve dış zorluklara rağmen, Mali toplumunun farklı alanlarında önemli ve etkili bir rol oynadığını görülmektedir. Bu kuruluşlar, özellikle devlet politikaları ve kalkınma stratejileri ihmal ettiği yoksul bölgelerde ve köylerde çeşitli faaliyetler yürütmektedir. Dolayısıyla sadece toplumun manevi bir hayata hazırlanmasına ve genel ekonomik durumunu iyileştirmeye katkıda bulunmakla kalmazlar, aynı zamanda toplumun sosyal, eğitimsel, bilimsel, mesleki, sağlık, çevresel, kentsel ve ekonomik alanlarda güçlenmesine de büyük katkılar sunmaktadırlar. (KONTAO, 2014)

Kültürel, Dini, Bilgi ve Eğitim Alanında

Mali'de kültürel, dini, bilgi ve eğitim alanında geniş kapsamlı hizmetler sunan kuruluşlar. Tüm bölgelerde ve seviyelerde, anaokulundan üniversiteye kadar, genel, mesleki, zanaat ve teknik eğitim kurumları kurarak eğitim altyapısına katkıda bulunmaktadırlar. Ayrıca, toplumun her kesimine bilimsel ve kültürel kitaplar sağlayarak bilgiye erişimi artırmakta ve öğrenciler, öğretmenler ve araştırmacılar için genel bilimsel kütüphaneler inşa etmektedirler. Hem ülke içinde hem de dışında öğrencilere burs imkânı sunan bu kuruluşlar, aynı zamanda farklı alanlarda eğitim ve öğretim kursları düzenleyerek bireylerin gelişimini desteklemektedir. Eğitim programlarının, öğrencilerin ihtiyaçlarına ve geleceğin gereksinimlerine uygun şekilde hazırlanmasına da katkı bulunmaktadırlar. Arapça, Fransızca, yerel diller ve bazen İngilizce' de Kur'an ve diğer dini yayınlar dağıtarak dini bilginin yayılmasını teşvik etmektedirler. Mali'nin çeşitli bölgelerinde cami ve mescitler inşa eden bu kuruluşlar, bazen imamların, vaizlerin ve dini rehberlerin eğitimini ve maddi desteklerini de üstlenmektedirler. Kuran kurslarını ve okullarını destekleyip şeyhlerine yardım sağlamakta, hafızlar arasında yarışmalar düzenlemekte ve cami çevresinde gece dersleri, vaazlar ve rehberlik etkinlikleri organize etmektedirler. Bu çalışmalar hem dini hem de kültürel bilincin artmasına katkıda bulunurken, eğitim ve bilgiye erişimi de genişletmektedir. (KONTAO, 2014)

Sağlık ve Cevre Alanında

Toplum kuruluşlar, Mali'de sağlık ve çevre alanında önemli hizmetler sunmaktadır. Hükümetle koordinasyon içinde çocuklar için aşı kampanyalarının yürütülmesine ve yaşlılar için çeşitli sağlık programlarının uygulanmasına yardımcı olmaktadırlar. Ayrıca, salgın hastalıklarla mücadele etmek ve hastalıkların tedavisi konusunda farkındalık oluşturmak amacıyla sağlık konvoyları düzenlemekte, bu faaliyetleri özel olarak donatılmış kliniklerde ve sağlık merkezlerinde gerçekleştirmektedirler. Uzak kırsal bölgelerdeki köyler için ambulans hizmetleri sağlayarak sağlık hizmetlerine erişimi kolaylaştırmakta ve yetim çocuklar ile engelli bireyler için ücretsiz tıbbi muayeneler düzenleyerek toplumun en savunmasız kesimlerine sağlık hizmeti sunmaktadırlar. (KONTAO, 2014)

Ekonomik ve Kalkınma Alanında

İslami kuruluşlar, Mali'de ekonomik kalkınmaya önemli katkılarda bulunmaktadır. Bu kuruluşların en dikkat çekici çabalarından biri, bireylere ve yerel topluluklara iş kurma, yatırım yapma veya ticaretle uğraşabilmeleri için faizsiz kredi imkânı sunmalarıdır. Bunun yanı sıra, gelir getirici faaliyetlerde insanlara destek olarak köylerdeki kalkınma projelerine katkıda bulunmaktadırlar. Çiftçilere pulluk, sığır, arabalar ve verimli gübre sağlarken, balıkçılara tekneler temin etmekte ve kadınlara, özellikle dul

kadınlara, dikiş makineleri dağıtarak ekonomik bağımsızlık kazanmalarına yardımcı olmaktadırlar. Şehirlerde, kasabalarda ve kırsal bölgelerde yürüttükleri kalkınma projeleri ile bireylerin kendi kendine yetmelerini tesvik etmekte ve çesitli gelişim programları aracılığıyla toplumsal kalkınmayı desteklemektedirler. (KONTAO, 2014)

Sosyal ve Kentsel Gelişim Alanında

Kuruluşlar, Mali'deki sosyal ve kentsel gelişime yönelik çeşitli hizmetler sunmaktadır. Bu çerçevede savaşlar ve doğal afetler nedeniyle zarar görenler, yoksullar ve ihtiyaç sahipleri için farklı bölgelerde, özellikle hapishaneler ve hastaneler gibi yerlerde gıda ve tahıl dağıtımı yapmaktadırlar. Kurban Bayramı öncesinde, yoksullara ve ihtiyaç sahiplerine kurbanlık et dağıtarak toplumun dezavantajlı kesimlerine destek olmaktadırlar. Ramazan ayında camilere pirinç, tahıl, şeker ve yağ yardımı yaparak, dini dayanışmayı güçlendirmektedirler. Yetim çocuklar ve dul kadınlara yönelik sosyal hizmet merkezlerinde destek sağlayarak, bu bireylerin bakımını üstlenmekte, aynı zamanda öğrenciler ve öğretmenler için burs ve destek programları sunmaktadırlar. Arap ve İslam dünyasından gelen insani yardımları farklı zamanlarda ve çeşitli alanlarda dağıtarak toplumun ihtiyaçlarına cevap vermektedirler. Dul kadınlar, yetimler ve engelliler için kalkınma projeleri geliştirmekte, su kaynaklarına erişimi kolaylaştırmak amacıyla kuyu kazmakta ve su temin etmektedirler. Bu çalışmalar, özellikle kadınlar ve çocuklar için temiz suya erişim zorluklarını hafifletmektedir. Kırsal alanlarda tahıl öğütme makineleri ve geleneksel fırınlar sağlayarak yerel ekonomiyi desteklemektedirler. Hapishaneler ve hastanelere gıda, ilaç, mutfak malzemeleri ve dini rehberler temin ederek bu kurumlara da katkı sağlamaktadırlar. Ayrıca, İçişleri Bakanlığı, Dış İlişkiler, Sosyal Dayanışma, Eğitim ve Sağlık Bakanlıkları gibi resmi makamlarla iş birliği yaparak, bu alanlarda yürütülen hizmetlerin koordinasyonunu sağlamaktadırlar. (KONTAO, 2014)

Medya ve Politik Alanında

Bu dernekler, medya ve politik alanlarda çeşitli katkılarda bulunmaktadır. Bu bağlamda, bilimsel kitaplar, makaleler ve belgeler hazırlayarak bunları kütüphanelerde, dergilerde ve gazetelerde yayımlamaktadırlar. Ayrıca, toplumsal bilinci artırmak amacıyla ulusal diller ve Fransızca dillerinde farklı konularda filmler ve videolar üretmekte, bu şekilde din ve kültürle ilgili farkındalığı yaymaktadırlar. Şehirlerde ve köylerde sürekli radyo programları sunarak, dini bilinci artırmakta ve İslam dünyasıyla ilgili güncel haberleri dinleyicilere ulaştırmaktadırlar. Bunun yanı sıra, Arapça yayımlanan yerel gazetelerin finansmanına da katkıda bulunarak, toplumsal meselelerin kamuoyuna duyurulmasında aktif bir rol oynamaktadırlar. (KONTAO, 2014)

Derneklerin faaliyetlerinin Değerlendirme

Yukarıda tarif edilen faaliyetler, Mali'deki İslami derneklerin gerçekleştirdiği geniş kapsamlı çalışmaların yalnızca bir kısmını temsil etmektedir. Ancak, bu derneklerin yürüttüğü faaliyetler arasında büyük bir benzerlik söz konusudur. Hatta denilebilir ki, her bir dernek, benzer işleri tekrar etmektedir. Oysa her İslami derneğin belirli bir alanda uzmanlaşmasının toplum için daha verimli ve faydalı olacağını düşünmekteyiz. Örneğin, eğitimle ilgilenen bir dernek, davet ve vaizlerin yetiştirilmesine odaklanan bir başka dernek, yetim ve dullara yönelik faaliyet gösteren bir dernek, sağlık sorunları ve doğal afetlerle mücadele eden bir dernek, İslam ekonomisinin gelişimi üzerine çalışan bir dernek ve benzeri alanlarda faaliyet gösteren dernekler oluşturulmalıdır. Ancak, her derneğin benzer faaliyetleri

tekrarlaması, rekabeti körükleyebilir, iş birliği ve hoşgörüyü zayıflatabilir ve bencilliğe neden olabilir. Böylece faaliyetlerde samimiyetin azalmasına ve istenen ilerlemenin sağlanamamasına yol açabilir. Ayrıca İslami derneklerin faaliyetlerini sürdürülebilir kılabilmeleri için sabit gelir kaynakları bulmaları ve faaliyet maliyetlerini güvence altına almaları gerekmektedir. Bu dernekler, genellikle üç tür gelir kaynağına dayanarak faaliyetlerini sürdürmektedir: üyelik kartı satışları, bağışlar ve vakıflar. Ancak, bu sınırlı gelir kaynakları, derneklerin uzun vadeli planlarını gerçekleştirmekte ve belirledikleri hedeflere ulaşmakta yeterli olamamaktadır. Bu durumun temel nedeni, devletin derneklerin yönetimine herhangi bir katkıda bulunmamasıdır.

Üyelik kartı satışları, dernek veya kuruluşların giderlerini karşılamak için genellikle yeterli olmamakta; bağışlar ise çoğunlukla acil durumlar için yapılan yardımlarla sınırlı kalmaktadır. Ayrıca, vakıflar Mali kültüründe yaygın bir uygulama olmamakta, fakat bazı kuruluşlar kendi vakıflarını oluşturmaya başlamışlardır. Bununla birlikte Mali'deki İslami derneklerin faaliyetlerini daha verimli ve etkin hale getirebilmek adına, koordinasyon ve is birliğini sağlayacak bir platformun olusturulması önem arz etmektedir. Cünkü Bu tür bir platform dernekler arası iletişimi güçlendirerek, faaliyetlerin yönlendirilmesinde, mevcut boşlukların tespitinde ve kaynakların verimli kullanımında kritik bir rol oynayabilir. Ayrıca, her bir derneğin odak alanlarının net bir şekilde belirlenmesi, derneklerin belirli uzmanlık alanlarına yönlendirilmesini sağlayarak tekrarlanan faaliyetlerin önlenmesine ve uzmanlaşmanın sağlanmasına katkıda bulunacaktır. Bununla birlikte Mali'deki İslami derneklerin sınırlı kaynakları nedeniyle birçok yetkili kişi, yardım ve destek talepleri için Arap ülkelerine ve yurtdışındaki İslami kuruluşlara yönelmiştir. Ancak bu yardımlar genellikle belirli koşullar ve yöntemlerle gelmekte; hatta geldiğinde bile ihtiyaçları karşılamakta yetersiz kalmakta veya derneklerin amaçlarına uygun bir sekilde kullanılmamaktadır. Ayrıca bazı dış yardımlar "zehir" gibi nitelendirilebilir; bu, yardımın bir iyilik kaynağı olma işlevini yitirip ayrılık ve mezhepsel gerginliklerin kaynağına dönüşmesi anlamına gelmektedir. Bu durum, ülkedeki dini anlaşmazlıkların yeni boyutlar kazanmasına ve mevcut sorunların derinleşmesine yol açmaktadır. Ayrıca, her devletin kendine özgü hedefleri bulunmaktadır ve yardım, bu hedeflere yönelik bir şekilde sağlanmaktadır. Ancak, bazı durumlarda yardımın sağlanması, yardımı alan tarafın çıkarlarından çok, yardım eden tarafın amaçlarına hizmet etmektedir. (THİAM,2012 P: 36-38)

Sonuç

STK'lar, vakıflar ve yaptıkları faaliyetler hakkında basit bir sunumun ardından elde edilen sonuçlar doğrultusunda şu söylenebilir: Mali'deki vakıflar ve dini kuruluşlar, yerel toplumun ihtiyaçlarını karşılamada önemli bir rol oynamışlardır. Bu kuruluşlar, hemen hemen her alanda iz bırakarak toplumun çeşitli kesimlerine hizmet sunmaktadır. Özellikle yetimlerin ve dulların bakımı, çatışmalar nedeniyle göç etmek zorunda kalan kişilerin desteklenmesi gibi faaliyetlerde yoğunlaşan bu yardımlar, Ramazan ayı gibi dini bayramlar ve özel dönemlerde daha da artış göstermektedir. Ancak, bu yardımların genellikle belirli bir zaman dilimine bağlı olması ve kısa vadeli olması, toplumun bu yardımlardan sürekli bir şekilde faydalanmasını sınırlamaktadır. Dolayısıyla sadece temel ihtiyaçlara dayalı bir sistemin yoksulluğun temel nedenlerini çözmeyeceğini söylenebilir. Bundan dolayı toplanan fonların bir kısmının sürdürülebilir yatırımlara yönlendirilmesi önerilmektedir. Örneğin, küçük ölçekli projelerin hayata geçirilmesi veya ihtiyaç sahiplerine iş imkânı sağlayacak makinelerin satın alınması, bireylerin

kendi geçimlerini sağlamalarına olanak tanıyabilir. Böylece yardıma muhtaç kişilerin ekonomik bağımsızlıklarını güçlendirmek ve sürekli yardıma olan bağımlılıklarını azaltmaktır.

Mali'deki kurumlar, projeleri uygularken bağışçıların şartlarına sıkı sıkıya bağlı kalmaktadır ve bu şartlar bazen insan onuruyla ya da projenin yürütüldüğü sosyal ve kültürel çevre ile uyumlu olmayabilmektedir. Bu durum, kurumları zor bir duruma sokarak, ya uygun olmasa bile şartlara uymaya ya da projeyi tamamen reddetmeye mecbur bırakmaktadır. Bu sorunu çözmek adına, kurumlar bağışçıları yerel çevrenin ve toplumun özellikleri hakkında bilinçlendirebilir ve bağışçı sartlarının, bölgenin insani ve kültürel değerleri ile uyumlu hale getirilmesi konusunda öneriler sunulmalıdır.

Mali toplumunda vakfın önemine dair farkındalığın artırılması ve vakıf kültürünün yaygınlaştırılması, bireylerin ve kurumların vakıf projelerine bağış yapmalarını ve yatırımda bulunmalarını teşvik etmek, çeşitli sosyal, eğitimsel ve ekonomik girişimlerin finansmanına ve desteklenmesine katkı sağlayacaktır. Mağdur grupların ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik hayır işlerinin, yerel toplumun kendi inisiyatifleriyle şekillenmesi, toplumun öz yeterliliğini güçlendirecek ve sürdürülebilir kalkınmaya olanak sağlayacaktır. Günümüzde bu tür hayır faaliyetleri, genellikle dış kuruluşlar tarafından yürütülmekte ve çoğunlukla bireysel bağışlar ya da zekât fonlarının toplanarak yeniden düzenlenmesi ve dağıtılması esasına dayanmaktadır. Benzer şekilde, Mali'deki yerel toplum da bu tür girişimleri kendi bünyesinde organize edebilir ve bu çabalar, toplumsal dayanışmayı ve bağımsız kalkınmayı destekleyecektir.

Son olarak, hayır işleri faaliyetlerinin beklenen sonuçlara ulaşabilmesi için projeleri yürütenlerin, projelerin kendine ait fonlarından bağımsız gelir kaynaklarına sahip olmaları gerekmektedir. Bu durum, fonların tamamen hedeflenen gruplara ve ihtiyaç sahiplerine yönlendirilmesini sağlayarak projelerin etkinliğini ve sürdürülebilirliğini artırır. Eğer projeyi yürütenlerin ücretleri, yardımlar için ayrılan fonlardan karşılanıyorsa, bu durum ihtiyaç sahibi gruplar için mevcut kaynakların azalmasına yol açabilir ve dolayısıyla yardımların beklenen etkiyi yaratması mümkün olmayacaktır.

Kaynakça

THİAM, T. M. E. H. E. Ş. Ö. (2012). Mali'de İslami Hareketler Tarihi: Bağımsızlık Yılından 2002'ye kadar.

KONTAO, İ. (2014). Mali'de İslami Kurumlar ve Onların Gerçek ve Beklenen Rolü.

Tounkara, B. Le Role Des Ong Dans L'education De Base Au Mali 2001

Raghavan, N. Les ONG au Mali (1992)

El-Faruk kitapçık https://drive.google.com/file/d/1iKTWdFyAVU4 9D9oA8TQ sWyYa22r2ML/view

Journal Officiel De La Republique Du Mali: Loi N°2017-049/ Du 08 Septembre 2017 Relative **Aux Fondations**

Statuts du Haut Conseil Islamique du Mali, s. d. 2014.

Statuts Et Règlement Intérieur L.İ.E.E.MA Mandat 2010-2012).

How Can Blue Ocean Strategy Become a Tool to Overcome Business **Crisis? Studies on Small and Medium Enterprises**

Arief Dwi Saputra¹, Alfina Rahmatia²

Abstract

Blue Ocean Strategy (BOS) offers an innovative approach to overcoming business crises, which are challenging in a dynamic and competitive business environment, especially for small and medium enterprises (SMEs) in Türkiye. This study explores how SMEs can implement BOS as a tool to survive and thrive amidst business crises. Using a qualitative approach, secondary data through reputable journals with keyword reviews were collected. Then, the Vos Viewer application was used to visualize the relationship between key concepts in BOS implementation and its impact on SMEs business performance. After collecting the data, the review was coded using the Nvivo 12 application to identify key themes and patterns of BOS strategies relevant to implementation. The study results indicate that BOS can be implemented as a strategy to overcome business crises for SMEs in Türkiye by offering a business concept based on cluster analysis. This finding is based on all analyses that show a positive trend by prioritizing sustainability as a business strategy for entrepreneurship by reviewing human involvement and the implementation of competitive strategies. BOS has answered the challenges in a dynamic and competitive business environment that have been successfully implemented in business models, investments, innovation, and digital transformation. This study provides important insights for SMEs about BOS that can be integrated as an effective strategy to create sustainable competitive advantage. Another interesting finding is that implementing the BOS strategy is related to the Red Ocean Strategy (ROS) even with research limitations, so it can be explored further for future research.

Keywords: Blue Ocean Strategy; Business Crisis; SMEs; Türkiye

Disipline: Business

Introduction

The background of this study focuses on the application of Blue Ocean Strategy (BOS) in the context of Small and Medium Enterprises (SMEs) in Türkiye, which face various challenges in a dynamic and competitive business environment. In recent decades, SMEs in Türkiye have become the backbone of the national economy, contributing a large share to GDP and employment. Small and medium enterprises (SMEs) are a major part of the economies of developed and developing countries. SMEs play a very important role in the Turkish economy (Basçı & Durucan, 2017). However, they also face pressures from globalization, economic fluctuations, and increasingly intense competition in both domestic and international markets. Previous studies have shown that SMEs in Türkiye are often trapped in fierce competition in saturated markets, where profit margins are very thin and adaptive capability

² Doktora Öğrencisi, Bursa Uludağ Üniversitesi

¹Doktora Öğrencisi, Ankara Üniversitesi

(Uzkurt et al., 2024). A study conducted by Niyazi & Kütahyali (2017) showed that SMEs in Türkiye face difficulties in creating significant added value due to a lack of innovation and dependence on traditional markets and adaptation to innovation. In addition, a report from KOSGEB (SME Development Organization in Türkiye) showed that most SMEs still rely on conventional competitive strategies, which focus on winning the competition in established markets, rather than seeking new opportunities (KOSGEB, 2019). In this context, Blue Ocean Strategy (BOS) emerges as a strategic approach that offers innovative solutions by creating new untapped markets, or "blue oceans," that facilitate SMEs in Türkiye to avoid direct competition and minimize the risks associated with saturated markets. Research by Shafiq et al. (2017) shows that companies that successfully implement BOS are able to create sustainable growth by eliminating competition and focusing on value innovation. However, the challenges in implementing BOS in SMEs cannot be ignored. Another study noted that obstacles in terms of adapting to change, resource constraints, and resistance to innovation are the main barriers for SMEs in implementing BOS effectively (Awladthani et al., 2023). In a study conducted by Papazov & Mihaylova (2016), it was found that only a small number of SMEs were able to overcome these obstacles and successfully adopt BOS with positive results. Referring to the research gap, the implementation of BOS among SMEs in Türkiye has not been studied in depth. The main challenges faced are resource constraints, resistance to change, and lack of understanding on how BOS can be implemented effectively. Based on research conducted by Yazici & Rüzgar (2019), many SMEs in Türkiye have the potential to adopt BOS but face barriers in terms of access to knowledge and technology needed for innovation. This study focuses on a deeper exploration of how SMEs can integrate BOS as an effective strategy in dealing with business crises. Therefore, this study aims to explore how SMEs in Türkiye can adopt and implement BOS as a strategic tool to survive and thrive amidst business crises. This study also maps the relationship between key concepts in BOS implementation and its impact on SME performance in Türkiye. The results of this study are expected to provide valuable insights for SMEs in overcoming market challenges and creating sustainable competitive advantages. Overall, this study is expected to provide significant contributions to the literature on business strategies for SMEs, especially in the implementation of BOS, as well as offer practical guidance for SMEs to create sustainable competitive advantages amidst market uncertainty and business crises.

Literature Review

Blue Ocean Strategy (BOS) is a strategic concept introduced by Konstantinovna (2021) as an innovative approach that allows companies to create new untapped markets, or "blue oceans," rather than competing in existing and saturated markets, known as "red oceans." BOS offers a way out for companies experiencing competitive pressures and resource constraints by encouraging value innovation, which combines differentiation and low cost to create new demand and make competition irrelevant. Research conducted by Chadarava (2018) became the main basis for the development of BOS adds value by redefining the business boundaries, where they identified that many successful companies consistently create new markets rather than trying to beat competitors in existing markets. Previous studies also discussed the strategies they used as the blue ocean strategies of participating banks in Türkiye (Albayrak & Beybur, 2018). This study emphasizes the importance of innovation in achieving competitive advantage, especially for companies with limited resources. In the context of Small and Medium Enterprises (SMEs), previous research has shown that the implementation of BOS can provide

significant benefits for the creation of innovative value and demand (Alam & Islam, 2017). SMEs often face challenges such as limited capital, access to technology, and lack of skilled human resources. BOS, with its focus on value innovation, offers SMEs a way to address these challenges by reducing reliance on saturated markets and seeking opportunities in untapped areas. A study by Yılmaz & Tanyeri (2016) suggests that SMEs in developing countries, including Türkiye, can gain competitive advantage through BOS adoption by creating new markets that focus on unmet needs. However, BOS adoption among SMEs is not without its challenges. A study by Yazici & Rüzgar (2019) highlights several key barriers to BOS implementation of disruptive technologies among SMEs in Türkiye, including resistance to change, lack of adequate resources, and limited knowledge of innovative strategies. These barriers slow down BOS adoption and require special attention in research and practice to ensure successful implementation of innovation performance (Shafiq, 2019). Furthermore, another study by Ghezzi (2017) reveals that although BOS offers great potential for creating competitive advantage with value innovation, SMEs often struggle to visualize and understand the relationships between the various strategic elements involved in BOS implementation. Overall, the existing literature supports the idea that BOS can be an effective strategy for SMEs, especially in dealing with business crises and creating sustainable competitive advantages. However, implementation challenges and the need to adapt to the specific context of SMEs in Türkiye demand further research to provide practical guidance for SMEs in adopting BOS effectively. This study contributes by exploring how BOS can be integrated into SME strategies in Türkiye to overcome resource constraints and intense competition.

Research Method

This study uses a qualitative approach to explore how Small and Medium Enterprises (SMEs) can implement Blue Ocean Strategy (BOS) as a tool to survive and thrive amidst the business crisis. Qualitative methodology was chosen because of the nature of the study which focuses on an in-depth understanding of the processes, patterns, and dynamics in the implementation of BOS among SMEs. Data were collected through secondary data obtained through a literature review of reputable journals collected as many as 200 journals in the period 2015 - 2024. This literature review was focused using Publish or Perish 8.14 software through related keywords such as "Blue Ocean Strategy", "SMEs", "Türkiye" "crisis management" and "innovation" to ensure that the data collected is relevant and supports the research objectives. Previous research has shown that the use of secondary data can provide broad and comprehensive insights into the research context, especially when primary research is difficult to conduct. After the data was collected, data analysis using the Vos Viewer application was used to visualize the relationship between key concepts in the implementation of BOS and their impact on SME business performance. Vos Viewer is an effective tool for mapping literature and identifying relationships between concepts and themes in qualitative research (Van Eck & Waltman, 2014). This visualization helps in understanding how the BOS concept is integrated into SME business strategies and how these strategies impact SMEs' ability to cope with crises. Furthermore, the data that has been collected and visualized will be further analyzed using the Nvivo 12 application. Nvivo 12 is used for the data coding process, where key themes and patterns in BOS implementation are identified. The use of Nvivo 12 facilitates researchers to analyze data systematically and identify patterns that are not visible through manual analysis (Hilal & Alabri, 2013). To ensure the validity of the research results, data triangulation techniques are used. This triangulation involves comparing and combining findings from various literature sources and analysis tools to ensure that the results obtained are consistent and

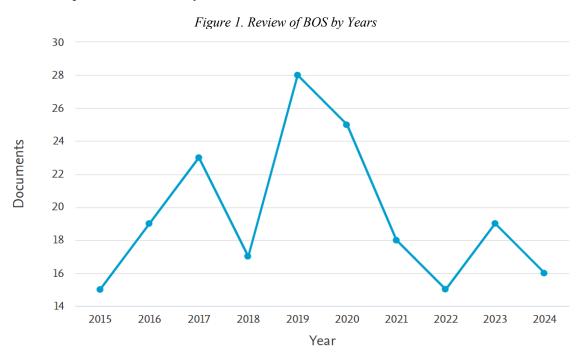

accurate. The use of triangulation in qualitative research is essential to increase the credibility and validity of the findings (Creswell, 2019). The use of tools such as Vos Viewer and Nvivo 12 in this study is important to help map and analyze the relationships between key concepts, as well as to identify key themes and patterns of relevant BOS strategies to implement. The results of the analysis will show how SMEs in Türkiye can adopt BOS to create new, attractive and implementable strategies, and how these strategies can help SMEs reduce their dependence on saturated markets. In addition, this study will identify the challenges faced by SMEs in implementing BOS, such as resistance to change and resource constraints, and provide recommendations on how these challenges can be overcome. Through this comprehensive qualitative approach, this study seeks to provide in-depth insights into the implementation of BOS among SMEs, as well as provide practical guidance for SMEs to create sustainable competitive advantages amidst challenging business conditions.

Results and Discussions

Results

This study (figure 1) reviews the discussion of BOS from 2015 - 2024. In 2015 - 2018 there was a constant increase although in 2019 there was a decrease. However, from 2018 - 2019 it revealed that there was a significant and highest increase. After that, in 2019 - 2022 there was a significant decrease although in the following year it increased again. This condition shows that the discussion of BOS referring to the research gap in the implementation among Turkish SMEs has not been studied in depth. The main challenges faced are limited resources, resistance to change, and lack of understanding of how BOS can be implemented effectively.

Source: Authors' analysis (2024)

Based on figure 2 revealed that Blue Ocean Strategy in Türkiye is often associated with "Innovation Performance" and "Competitive Advantage", indicating that research on BOS usually focuses on

innovation and competitive advantage that is different from conventional market strategies (Red Ocean Strategy). "Sustainability" and "Entrepreneurship" may appear in the same cluster, indicating a strong relationship between sustainability and entrepreneurial practices in responsible business development. "Digital Transformation" is likely to appear together with "Innovation Performance" and "Competitive Advantage", indicating that digital transformation is a key factor in driving innovation and gaining competitive advantage. "Business Models" and "Leadership" may be in a cluster connected to "Decision Making" and "Business Strategy", reflecting a focus on how business models and leadership influence strategic decisions in organizations. Marketing is often associated with "Economic and Social Effects", indicating how marketing strategies impact the economic and social aspects of a business. Red Ocean Strategy may appear as an opposing concept to "Blue Ocean Strategy", but both are complementary in the context of "Competitive Strategy". Profit will be related to almost all other keywords, given the importance of profitability in the context of business and strategy.

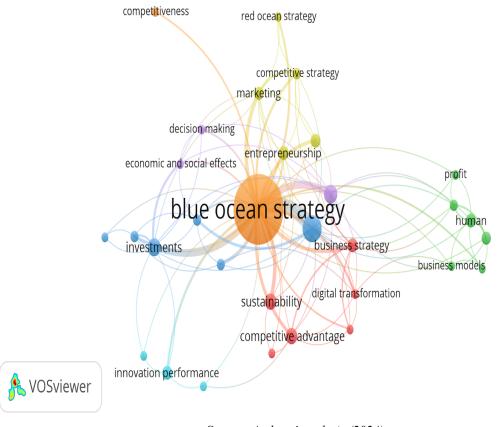

Figure 2. Review of BOS by VOSviewer application

Source: Authors' analysis (2024)

This study also revealed that the BOS strategy can be applied to overcome the business crisis, especially for Small and Medium Enterprises (SMEs) in Türkiye. This condition can be seen from the percentage of positive values above zero and the total sum of all indicators, with a percentage reaching 91% constantly. The word similarity analysis shows that the BOS strategy supports sustainability with the most significant percentage (11%). The BOS strategy can also be used as a business strategy (9%) for

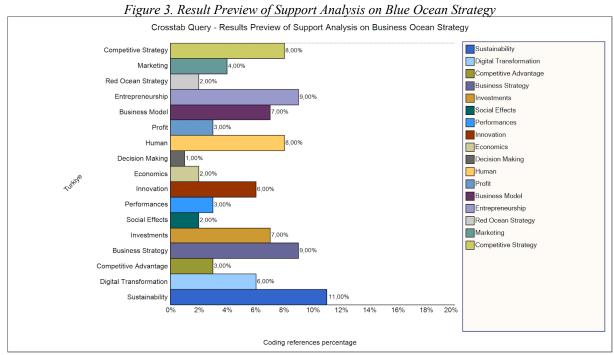

entrepreneurship (9%) by reviewing human involvement (8%) and the implementation of a competitive strategy (8%). In addition, the participation of the BOS strategy also targets business models (7%), investments (7%), innovation (6%), and digital transformation (6%). Meanwhile, marketing (4%), profit (3%), performance (3%), competitive advantage (3%), economics, and social effects (2%) support reviews, and decision-making is the smallest with a percentage (1%). Another interesting finding is that implementing the BOS strategy is related to the Red Ocean Strategy (ROS) although with a small percentage, can be explored further for further research.

Source: Nvivo 12 analysis (2024)

In Figure 4, it explains the sentiment analysis on BOS which shows that all strategy implementations are acceptable because they are positive. This finding can be seen from all indicators that get a percentage above 0, or a percentage with a positive value. It can be seen that the implementation of BOS carries Sustainability, Business Strategy, Human, and Entrepreneurship with stable values above 8%. Other indicators are relatively stable with values above 5% (Digital Transformation, Competitive Strategy, Investment, Innovation, Business Model). While other findings get values below 5% even though all reviews are positive. This finding shows that the implementation of BOS is considered relevant to be a strategy in dealing with inflation in small and medium enterprises.

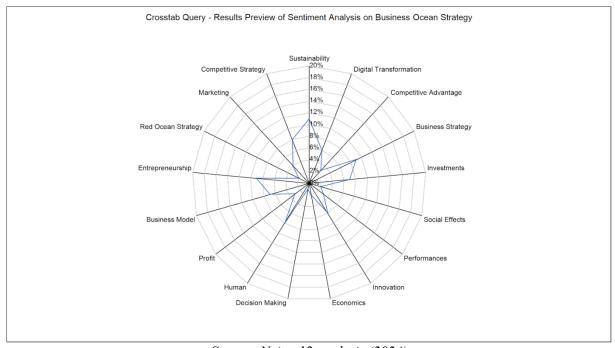

Figure 4. Result Preview of Sentiment Analysis on Blue Ocean Strategy

Source: Nvivo 12 analysis (2024)

Discussion

This study identifies thematic clusters by grouping keywords into clusters that represent key themes in the literature. The business strategy and competitive advantage cluster is divided into Blue Ocean Strategy, Red Ocean Strategy, Competitive Advantage, Competitive Strategy, Business Strategy, Business Models, Profit. This cluster includes concepts related to business strategy to achieve competitive advantage. "Blue Ocean Strategy" and "Red Ocean Strategy" describe approaches to facing market competition, while "Business Models" and "Profit" focus on business structure and profit achievement. Then, the entrepreneurship and innovation cluster is Entrepreneurship, Innovation Performance, Leadership, Decision Making, Human.

This cluster includes aspects related to entrepreneurship, innovation, and human factors in business. "Leadership" and "Decision Making" highlight the role of leadership and decision making in driving innovation and entrepreneurial success. The sustainability and economic/social impact cluster is related to Sustainability, Economic And Social Effects, Marketing, Digital Transformation. This cluster focuses on the sustainability aspect of business and its impact on the economy and society. "Marketing" and "Digital Transformation" show how marketing strategies and digital transformation can support sustainable business practices. The study also reveals that the relationship between keywords can be visualized in the form of a network, where the more often two keywords appear together in the publication, the stronger the relationship between them. The relationship between "Business Strategy", "Innovation Performance", and "Competitive Advantage" is often intertwined, indicating that effective business strategies often involve innovation to achieve competitive advantage. "Entrepreneurship" and

"Business Strategy" show that entrepreneurship is not only seen as an individual activity, but also as an integral part of a broader business strategy. The integration of "Sustainability" and "Economic And Social Effects" is closely related to "Business Strategy" and "Competitive Strategy", reflecting the trend that sustainable business practices are increasingly becoming an integral part of competitive strategy. "Sustainability" with business strategy and innovation, reflects the growing awareness of the importance of sustainable business practices. The role of "Digital Transformation" is connected with various keywords such as "Marketing", "Innovation Performance", and "Business Models", indicating that digital transformation plays a key role in changing business models and marketing strategies to improve innovation and business performance. "Digital Transformation" is increasingly appearing in business literature, indicating that the adoption of digital technologies is a major focus in modern business research and practice. From the results of the analysis that has been carried out, this study answers that BOS can be a tool to overcome business crises in small and medium enterprises that can be applied in Türkiye by dividing the review clusters (figure 5).

Based on the keyword review, it can be concluded that there are several main interrelated themes in the current business literature, including business strategy and competitive advantage, entrepreneurship and innovation, and sustainability and digital transformation. The relationships between these themes reflect the complexity and interconnectivity of the challenges and opportunities faced by modern businesses. Such an analysis not only helps in understanding the existing research landscape but also in identifying future directions and potential areas for further research.

Conclusions

Bibliometric analysis conducted using VOS Viewer on keywords such as "Blue Ocean Strategy, Sustainability, Entrepreneurship, Digital Transformation, Competitive Advantage, Innovation Performance", and others, provides in-depth insights into how these topics are connected and developed in the scientific literature. From the results of co-occurrence and network visualization, it can be concluded that "Blue Ocean Strategy (BOS)" tends to be closely related to topics such as "Innovation Performance" and "Competitive Advantage", indicating that this strategy is often used as an innovative approach to achieve a competitive advantage that is different from the existing market (Red Ocean Strategy).

"Sustainability" and "Entrepreneurship" often appear together, indicating the importance of responsible business practices in modern entrepreneurship. "Digital Transformation" is a major catalyst in driving innovation and competitive advantage, with strong links to "Business Strategy" and "Innovation Performance". "Economic and Social Effects" is connected to other keywords such as "Marketing" and "Business Models", indicating the broad influence of marketing strategies on the economic and social impacts of businesses. "Leadership" and "Decision Making" are often associated with "Business Strategy", reflecting the important role of leadership in determining the strategic direction of the company.

Suggestions for further study on the connection between BOS and sustainability considering the findings that "Blue Ocean Strategy" and "Sustainability" have not been directly connected, further research is needed to explore how BOS strategies can be used to achieve sustainability goals. Exploration of digital transformation in entrepreneurship is needed to understand how digitalization affects innovation performance and business strategy in various sectors. Focusing on the integration of leadership and strategic decisions on how leadership affects the strategic decision-making process can provide important insights for managers and business leaders.

The implications of the findings of this study reinforce the importance of BOS in modern business literature, especially in the context of innovation and competitive advantage. Business practitioners can use these insights to develop more effective strategies in creating new markets that have not been touched by competition. Sustainable entrepreneurship through the integration of "Sustainability" in "Entrepreneurship" shows a trend towards entrepreneurship that focuses not only on profitability but also on environmental and social impacts. This has major implications for the development of responsible business. Furthermore, the importance of digital transformation shows that digital transformation not only impacts innovation but also all aspects of business, from strategy to business model. This highlights the need to continuously adopt digital technologies in business operations to remain competitive.

The limitations of this study are in the database and time period. Research with a wider database coverage or a longer time period will provide different results. In addition, the co-occurrence and network visualization of VOS Viewer is highly dependent on the existing data, and the interpretation of the relationship between keywords can be subjective. Therefore, the results should be considered as one possible perspective, not a definitive conclusion. This analysis only includes the keywords mentioned, so it is possible to miss other important concepts that are relevant but not included in the keyword list.

References

Alam, S., & Islam, M. T. (2017). Impact of Blue Ocean Strategy on Organizational Performance: A literature review toward implementation logic. IOSR Journal of Business and Management, 19(01), 01–19. https://doi.org/10.9790/487x-1901030119

Albayrak, G., & Beybur, M. (2018). In investigation on the implementation of Blue Ocean strategy in participation bank located in Turkey. *Journal of Economics Bibliography*, 5(3), 3–8.

Awladthani, F. S., Porkodi, S., Saranya, R., & Pandurengan, V. (2023). a Systematic Literature Review of the Adoption of a Blue Ocean Strategy By Small and Medium Enterprises for Sustainable Growth. Journal of Sustainability Science and Management, 18(2), 197–230. https://doi.org/10.46754/jssm.2023.02.014

Başçı, S., & Durucan, A. (2017). A Review of Small and Medium Sized Enterprises (SMEs) in Turkey. Yildiz Social Science Review. 3(1),59-79. https://dergipark.org.tr/en/pub/yssr/issue/33541/331666

- Chadarava, P. (2018). Blue Ocean Strategy: A review of literature. FOCUS: Journal of International Business, 05(01). https://doi.org/10.17492/focus.v5i01.13140
- Creswell, J. W. (2019). Research Design: Pendekatan Metode Kualitatif, Kuantitatif dan Campuran. Yogyakarta: Pustaka Pelajar.
- Ghezzi, A. (2017). "Reinventing the wheel" as an emerging business model innovation paradigm. Strategic Direction, 33(5), 1–4. https://doi.org/10.1108/SD-01-2017-0001
- Hilal, & Alabri. (2013). Using NVivo for data analysis in qualitative research. *International Interdisciplinary Journal of Education*, 02(02).
- Konstantinovna, A. D. (2021). The Sustainability of the Blue Ocean Strategy. St. Petersburg University, https://dspace.spbu.ru/bitstream/11701/30258/1/Master Thesis Iakovleva Daria.pdf
- KOSGEB. (2019). Enterprise Assessment Reports containing the data for the 2018-2022 period.
- Niyazi, G., & Kütahyali, D. N. (2017). Perceptions of Social Media by Small and Medium Sized Enterprises (SMEs) in Turkey. International Journal of Business and Information, 12(2), 96-107. https://doi.org/10.6702/ijbi.2017.12.2.2
- Papazov, E., & Mihaylova, L. (2016). Using Key "Blue Ocean" Tools for Strategy Rethinking of a SME: A Case from the Bulgarian Knitwear Industry. Economics and Business, 29(1), 104-110. https://doi.org/10.1515/eb-2016-0028
- Shafiq, M. (2019). Blue ocean strategy and innovation performance, mediated by innovation strategies. Universiti Tun Hussein Onn Malaysia. http://eprints.uthm.edu.my/id/eprint/90
- Shafiq, M., Tasmin, R., Takala, J., Qureshi, M. I., & Rashid, M. (2017). Relationship of Blue Ocean Strategy and Innovation Performance, an Empirical Study. City University Research Journal Special Issue: AIC, Malaysia PP, 74-80.
- Uzkurt, C., Ekmekcioglu, E. B., & Ceyhan, S. (2024). Business ties, adaptive capability and technological turbulence: implications for SMEs' performance in Turkey. Journal of Business & Industrial Marketing, 39(3), 568–580. https://doi.org/10.1108/JBIM-01-2023-0049
- Van Eck, N. J., & Waltman, L. (2014). Visualizing Bibliometric Networks BT Measuring Scholarly Impact: Methods and Practice (Y. Ding, R. Rousseau, & D. Wolfram (eds.); pp. 285–320). Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-319-10377-8 13
- Yazici, M., & Rüzgar, N. (2019). Can Disruptive Technologies be Considered as Blue Ocean Leadership Strategy and be Used as a Tool for Competing in International Markets? Turkish Economy Case. International Journal of Information Research and Review, 06(10), 6489–6497.
- Yılmaz, I. S., & Tanyeri, B. (2016). Global Merger and Acquisition (M&A) activity: 1992– 2011. Finance Research Letters, 17, 110–117. https://doi.org/10.1016/j.frl.2016.02.005

Türkiye'deki Filistinli Öğrenciler Üzerinde Savaşın Etkileri: Psikolojik ve Sosyolojik Bir İnceleme

Enas B. F. Obaid¹, Rana S. A. Almuhisen²

Özet

Bu makale, savaşın Filistinli öğrenciler özelinde Türkiye'deki öğrenciler üzerindeki etkilerini, özellikle karşılaştıkları psikolojik ve sosyal zorluklar çerçevesinde ele almaktadır. Savaş, yalnızca silahlı bir çatışma olmayıp, genç nesiller üzerinde, özellikle psikolojik ve akademik istikrarlarını korumakta zorlanan öğrencilerde, derin izler bırakır. Filistinli öğrenciler, aileleri ve vatanlarına dair endişeler içinde yaşamlarını sürdürmekte olup, bu durum akademik performanslarını ve günlük yaşamlarını olumsuz etkilemektedir. Bu çalışmada, bir grup öğrenciyle yapılan bireysel görüşmeler aracılığıyla savaşın hayatlarına etkisi ve kişisel deneyimleri incelenmiştir. Türkiye'deki eğitime uyum sağlama sürecinde karşılaştıkları zorluklar ile savaş haberlerini takip etmenin ve uzaktaki olayları izlemenin derslerine odaklanma becerilerini nasıl etkilediği araştırılmıştır. Ayrıca bazı öğrencilerin, psikolojik destek veya sosyal destek ağlarından yararlanarak bu krizleri aşmada başvurdukları yollar vurgulanmıştır. Makale, Filistinli öğrencilerin yaşadıkları zorlukların üstesinden gelmelerine yardımcı olabilecek psikolojik destek ve akademik rehberlik gibi çözüm önerilerini tartışarak, tüm zorluklara rağmen akademik olarak başarılı olmayı başaran öğrencilerin gerçek hikayeleriyle sonuçlanmaktadır. Çalışmanın amacı, bu öğrencilerin eğitimlerini tamamlayabilmeleri ve daha iyi bir gelecek inşa edebilmeleri için kapsamlı desteğin önemini vurgulamaktır.

Anahtar Kelimeler: Filistinli Öğrenciler, Savaşın Etkileri, Akademik Performans, Destek Çözümleri, Psikolojik Zorluklar.

Disiplin: Öğrenciler Üzerindeki Çatışmaların Psikolojik ve Sosyal Etkileri.

Giriş

Filistin'deki çatışmanın devam etmesiyle birlikte, Türkiye'deki Filistinli öğrenciler çeşitli psikolojik ve sosyal zorluklarla karşılaşmakta ve bu durum akademik istikrarlarını etkilemektedir. Savaşın etkileri, vatan sınırlarını aşarak bu gençlerin hayatında derin izler bırakmakta; kendilerini vatan özlemi ile farklı bir ortamda akademik başarı sağlama çabası arasında sıkışmış hissetmektedirler. Bu araştırma, Türkiye'deki Filistinli öğrenciler üzerinde savaşın psikolojik ve sosyal etkilerini incelemeyi ve onlara akademik ve psikolojik yolculuklarında destek sağlayacak öneriler sunmayı amaçlamaktadır. Çalışma, Türkiye'deki Filistinli gençlerin psikolojik ve sosyal zorluklarına dikkat çekerek şu soruları yanıtlamaya çalışmaktadır: Filistin'deki süregelen çatışma, Türkiye'deki Filistinli öğrencilerin psikolojik ve sosyal

² Yüksek Lisans Öğrencisi, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Ana Bilim Dalı.

¹ Lisans Öğrencisi, Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi.

istikrarını nasıl etkilemektedir? Bu durum, onların uyum sağlama ve akademik performanslarını nasıl etkilemektedir?

Yöntem

Uygun Yöntemin Seçilmesi: Savaşın psikolojik ve sosyal etkilerini inceleyen bu nitel araştırma kapsamında, öğrencilerin deneyimlerini derinlemesine kesfetmek amacıyla betimsel analiz yöntemi tercih edilmiştir. Bu yöntem, öğrencilerin yaşadıkları gerçek deneyimleri yansıtan ayrıntılı verilerin toplanmasına olanak sağlayarak araştırmanın hedeflerine ulaşmasına katkıda bulunmaktadır.

Araştırma Aracı

Araştırmada kullanılan araçlar, öğrencilerin deneyimlerini ve kişisel görüşlerini esnek ve samimi bir sekilde ifade etmelerine olanak tanıyan yarı yapılandırılmış bireysel görüşmelerden oluşmaktadır. Verinin derinliğini ve kalitesini artırmak amacıyla, açık uçlu ve çoktan seçmeli sorular içeren 23 soruluk bir çevrim içi anket de uygulanmıştır. Bu anket, savaş ve mültecilik bağlamında öğrenci deneyimlerine dair psikolojik ve sosyal yönleri geniş bir veri tabanıyla değerlendirme fırsatı sunmaktadır.

Örneklem

Türkiye'deki üniversitelere kayıtlı, farklı yaş, akademik derece ve sosyal geçmişlere sahip Filistinli öğrencilerden oluşan bir örneklem seçilmiştir. Bu çeşitlilik, öğrencilerin karşılaştıkları farklı zorlukları ve deneyimleri ortaya koymak adına kapsamlı bir temsiliyet sağlamaktadır. Bu özenle secilmis örneklem, elde edilen sonuçların hedeflenen grup üzerinde genellenebilirliğini artırmaktadır.

Veri Analiz Yöntemleri

Verilerin toplanmasının ardından, nitel verilerdeki ortak temaların belirlenmesini amaçlayan Tematik Analiz (Thematic Analysis) uygulanmıştır. Bu analiz yöntemi, Filistinli öğrencilerin yaşamlarını etkileyen temel psikolojik ve sosyal unsurları belirlemeye yardımcı olurken, bireysel deneyimler arasındaki örtük anlamların ve ortak noktaların açığa çıkarılmasını sağlamaktadır. Bu analiz, öğrencilerin ruh sağlığı, sosyal uyum ve akademik başarı gibi çok boyutlu etkilerin anlaşılmasına katkıda bulunarak gelecekteki araştırmalar için derinlemesine içgörüler sunmaktadır.

Filistinli Öğrenciler Üzerindeki Savaşın Sosyal, Psikolojik ve Akademik Zorlukları

Sosyal Zorluklar

Filistinli öğrenciler, sürekli devam eden çatışmalar nedeniyle sosyal zorluklarla karşı karşıya kalmaktadır. Bu durum, ailelerin ve toplulukların temel ihtiyaçlarını karşılamada zorlanmalarına neden olmaktadır. Sürekli saldırılar, Filistin topluluklarının altyapısını tahrip ederken, ailelerin gıda ve barınma gibi temel gereksinimlerini karşılamasını zorlaştırmaktadır. Ayrıca, aile üyeleri ve arkadaşların kaybı, öğrencilerin sosyal destek ağlarını zayıflatmakta ve bu da yalnızlık ve stres duygularını artırmaktadır (UNICEF, 2024).

Psikolojik Zorluklar

Sosyal zorlukların yanı sıra, öğrenciler sürekli savaşın getirdiği psikolojik etkilerle de başa çıkmak zorundadır. Araştırmalar, Filistinli öğrencilerin büyük bir kısmının kaygı, depresyon ve travma sonrası

stres bozukluğu (TSSB) yaşadığını göstermektedir. Sık sık yaşanan travmatik olaylar, öğrencilerin ruh sağlığını olumsuz etkilerken, akademik başarılarında da düşüşe neden olmaktadır (Human Rights Watch, 2023). UNICEF'in verilerine göre, devam eden psikolojik baskılar, öğrencilerin dikkat dağınıklığı ve zihinsel karmaşa yaşamalarına yol açarak, günlük yaşamlarını olumsuz etkileyebilmektedir.

Akademik Zorluklar

Akademik alanda, güvenlik sorunları nedeniyle birçok zorluk ortaya çıkmaktadır. Okul ve üniversitelerde sık sık yaşanan kapanmalar, eğitim süreçlerini aksatmakta ve okulların geçici sığınaklar olarak kullanılmasına neden olmaktadır. Eğitim kaynaklarının, kitaplar ve elektronik ekipmanlar gibi, eksikliği, eğitim kalitesini düşürmekte ve öğrencilere nitelikli eğitime erişim konusunda sınırlamalar getirmektedir. Ayrıca, devam eden çatışmalar, öğrencilerin eğitim yükümlülükleri ile ailelerinin temel ihtiyaçlarını karşılamaya çalışmaları arasında bir iç çatışmaya girmelerine neden olmakta, bu da akademik başarılarını olumsuz yönde etkilemektedir (UNESCO, 2024).

Zorlukların Birbirine Etkisi

Filistinli öğrencilerin karşılaştığı sosyal, psikolojik ve akademik zorluklar, birbiriyle yakından ilişkilidir. Sosyal istikrarsızlık, psikolojik başkıyı artırırken bu durum, öğrencilerin akademik basarılarını olumsuz yönde etkilemektedir. "Uluslararası Ruh Sağlığı Dergisi"nde yayınlanan bir araştırma, silahlı çatışmalarla ilişkili psikolojik sorunlar yaşayan öğrencilerin, istikrarlı ortamlarda yaşayan akranlarına göre çok daha düşük akademik performans sergilediklerini ortaya koymuştur (International Journal of Mental Health, 2021). Buna ek olarak, birçok araştırma, bu bölgelerdeki öğrencilere çok boyutlu bir destek sağlamanın önemini vurgulamakta; böylece yaşamlarının farklı yönlerinde biriken olumsuz etkilerin hafifletilmesi ve güvenli bir eğitim ortamı sağlanması amaçlanmaktadır (Jones & Khamis, 2020).

Uyum Sağlama ve Zorlukları Aşma Araçları

Savaşlar ve krizler sırasında bireyler, psikolojik ve sosyal açıdan ciddi zorluklarla karşı karşıya kalmakta, bu durum psikolojik sağlıklarını, sosyal istikrarlarını ve günlük yaşamlarını sürdürme yeteneklerini olumsuz etkilemektedir. Sağlık, bedensel ve zihinsel bütünlük olarak tanımlanmaktadır (ICRC, 2015). Bu bağlamda, psikolojik ve sosyal destek, vazgeçilmez bir unsurdur. Bu destek, bireylerin zorlu kosullara uyum sağlamasına doğrudan katkı sunarak, dayanıklılıklarını insa etmelerine yardımcı olmaktadır. Psikolojik destek, bireysel veya grup oturumları aracılığıyla sağlandığında, bireylerin endişelerini ifade edebilecekleri güvenli bir ortam sunmaktadır. Bu durum, bireylerin stresle başa çıkmalarını ve bu durumla nasıl başa çıkacaklarını anlamalarını kolaylaştırmaktadır. Bireyler, destek grupları veya yakın sosyal çevreleri aracılığıyla endişelerini paylaştıklarında, yalnız olmadıklarını ve benzer zorluklarla karşılaşan başkalarının da olduğunu hissederler. Bu duygu, kaygının yoğunluğunu azaltarak, psikolojik zorlukların daha az ağır gelmesine yardımcı olmaktadır. Ayrıca, psikolojik ve sosyal sağlık, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin koruma, kamu sağlığı ve eğitim alanındaki yaklaşımının ayrılmaz bir parçasıdır (UNCHR, 2023). Bu bağlamda, toplum, bireylerin zorluklarla yüzleşmelerini kolektif destek aracılığıyla sağlamakta merkezi bir rol oynamaktadır. Bireylerin, isbirlikçi ve dayanısma içinde bir grubun parçası olduklarını hissetmeleri, öz güvenlerini artırmakta ve zorlu koşullar altında dayanma yeteneklerini güçlendirmektedir. Kriz

anlarında bireyler, yaşamlarının akışını kaybettiklerini hissedebilirler; bu durum öz güvenlerini olumsuz etkileyebilir. Psikolojik ve sosyal destek, bireylerin yeteneklerine odaklanmalarını teşvik eder ve küçük başarıları kutlamalarına yardımcı olur; bu da, bireylerin kendilerini yetkin hissetmelerini sağlamaktadır. Ayrıca, destek, bireyleri daha olumlu bir bakış açısı benimsemeye yönlendirmekte ve kriz zamanlarında bile yaşamda iyileştirilmesi gereken yönlerin olduğunu kabul etmelerine yardımcı olmaktadır. Bu bakış açısı, bireylerin kendilerine ve zorluklarla başa çıkma yeteneklerine olan güvenlerini artırmaktadır.

Savaşlar ve krizler döneminde psikolojik danışmanlarla konuşmanın önemi, bireylerin ve toplulukların psikolojik sağlıklarını güçlendirmek için açil bir ihtiyac haline gelmistir. Psikolojik danısmanlar, bireylerin savaş deneyimlerinden kaynaklanan travmaları, sevilenleri kaybetme veya şiddete maruz kalma gibi durumları ele almalarına yardımcı olmakta; bu da, psikolojik acıyı hafifletmektedir. Bu bağlamda, psikoterapist Dr. Ahmed Beni Mufric, "Psikoterapi, bireyleri kabullenme ve stresle başa çıkma yöntemleri konusunda eğitmede belirgin bir rol oynamakta ve onlara psikolojik durumlarını iyilestirmeye katkı sağlayan olumlu düsünme yollarını öğretmektedir" (Aljazeera) demektedir. Bu profesyoneller, duygusal destek sunarak bireylerin duygularını ve düşüncelerini ifade edebilecekleri güvenli ve rahat bir ortam sağlamaktadır; bu da yalnızlık ve kaygı duygularını azaltmaktadır. Bunun yanı sıra, danışmanlar, bireylere barınaklar, mali yardımlar ve sağlık hizmetleri gibi mevcut kaynaklara vönlendirme yaparak pratik destek de sunmaktadır. Bu tür yönlendirmeler, karşılaşabilecekleri yaşam zorluklarını aşmalarına yardımcı olmaktadır. Dahası, psikolojik destek, genel psikolojik sağlığı güçlendirerek kaygı ve depresyon semptomlarını azaltmakta ve bireylerin günlük aktivitelere odaklanmalarını sağlamaktadır. Leyla Ali (24|05/2021) bu konuda "Filistin çocukları, dünyanın diğer çocuklarından tamamen farklı bir yaşam deneyimine sahiptir; işgalciye karşı direnerek vatanlarının tarihini yazmakta, kendilerinden çalınan detayları içeren bir hayatı nasıl yasayacaklarını öğrenmektedirler; birçoklarının terk ettiği bir davayı taşımakta ve gerektiğinde bunun bedelini ödemektedirler" demektedir.

Dr. Vefa Abu Musa, çocuklara psikolojik destek alanında doktorasını yapmış bir psikolojik danışman olarak, "Dünyanın çocukları, okulda kitaplardan tarih öğrenirken, Filistin çocukları, ülkelerinin tarihini her an yaşayarak deneyimlemekte; üzerlerine gelen tüm saldırıları ve yaşadıkları hayatı bizzat gözlemlemektedirler" (Aljazeera) şeklinde ifade etmektedir. Sonuç olarak, psikolojik ve sosyal destek, özellikle psikolojik danışmanlarla yapılan görüşmeler yoluyla, savaş ve kriz koşullarında yaşayan bireylerin psikolojik sağlıklarını artırmada kilit bir faktördür. Danışmanların sunduğu profesyonel yönlendirme ve duygusal destek sayesinde bireyler, psikolojik travmaları aşabilmekte ve yaşam zorluklarıyla baş edebilmektedirler. Ayrıca, uyum sağlama ve dayanıklılık inşa etme yeteneklerini artırmaktadırlar. Psikolojik danışmanlar, bireylerin duygularını ve düşüncelerini ifade edebileceği güvenli bir alan sağlayarak, stres ve baskı yönetiminde etkili stratejiler öğretmekte; bu da bireylerin günlük yaşam kalitelerini ve sosyal ilişkilerini güçlendirmelerine katkı sağlamaktadır. Kriz dönemlerinde, psikolojik ve sosyal destek bir ihtiyaç haline gelmekte; bireylerin öz güvenlerini yeniden inşa etmelerine ve psikolojik istikrar hissetmelerine olanak tanımaktadır. Psikolojik danışmanlarla yapılan görüsmeler, toplumu yeniden ayakta tutma kapasitesini artırmakta ve zorlukları umut ve pozitif bir tutumla aşabilen güçlü ve dengeli bir toplum inşa etmeye katkıda bulunmaktadır.

Savaş Ortasında Filistin Halkının Gücünden İlham Almak

Filistin, onlarca yıl boyunca savaşın ve çeşitli zorlukların ortasında bireylerin ve toplumların, kişisel, sosyal, eğitim ve ekonomik alanlarda kayda değer başarılar elde etmek için verdikleri ilham verici hikayelere tanıklık etmiştir. Süregelen zorlu koşullara rağmen, Filiştin halkının uyum sağlama, yenilik yapma ve en karanlık anlarda bile ilerleme kaydetme kapasitesini yansıtan başarılar öne çıkmaktadır. Eğitim alanında, çeşitli kısıtlamalara rağmen eğitimlerine devam etme kararlılığı gösteren birçok öğrencinin hikayesi öne çıkmaktadır. Bu öğrencilerden biri, Karabük Üniversitesi İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden üstün başarı ile mezun olan Asil Anwar Mikheimer'dır. Asil'in hikayesi, ağır zorluklara rağmen Filistinli gençlerin akademik başarıya ulaşma azmini yansıtmaktadır. Gazze'de ise azim ve kararlılığın sembolü olan Yasemin Kahil'in hikayesi dikkat çekmektedir. Yirmili yaşlarında bir Filistinli yüksek lisans öğrencisi olan Yasemin, zorlu savaş koşullarına ve günlük zorluklara rağmen mühendislik alanında eğitimine devam etmektedir. Çeşitli akademik etkinliklerde ve konferanslarda aktif olarak yer alarak kendini gelistirme yolunda adımlar atmaktadır. Yasemin'in azmi, savasın akademik ve mesleki hayallerinin önünde bir engel olmamasını isteyen bir neslin umut dolu mücadelesini temsil eder. Hikayesi, dünya çapında birçok öğrenciye ilham kaynağı olmaktadır (Kahil, 2024).

Gazzeli bir kız, halkının soykırım savaşında yaşadığı acıları ve bu acımasız gerçeklikle nasıl başa çıktığını şu sözlerle dile getiriyor: "Savaş sırasında duygularımızı ifade etmek kolay değil. Ben burada başka bir ülkedeyim, ailem ise kendi topraklarımızda savaşın, açlığın, kuşatmanın, zorla göç ettirilmenin ve zulmün acılarını yaşıyor. Bu yük oldukça ağır. Keşke onların yanında olabilseydim, acılarını paylaşabilseydim. Onlar topçu ateşi ve hava saldırıları altında evlerimizi terk ederken, güvenlik arayışında yer değiştirirken duygularımı tarif etmek güç. Bir aydan fazla süre boyunca onlarla iletişim kuramadığımda, çaresizlik, üzüntü ve korkunun verdiği hisleri yasadım. Nerede olduklarını, sağlık durumlarını ya da güvende olup olmadıklarını bilmiyordum. Defalarca aramaya çalıştım ama işgalci, onlarla her türlü iletişim yolunu kesmişti. Yüzlerce kez ulaşmaya çalıştık ama sonuçsuz kaldı. İşgalciler, dünya kamuoyunun önünde onların elektrik, su ve yiyecek kaynaklarını kesti; oysa dünya, insan haklarını, çocuk haklarını ve hayvan haklarını savunduğunu iddia ediyor! Bütün bu sloganlar artık bizim için sadece bir yanılsamadan ibaret. Ocak 2024'ten beri işgal tarafından gözaltına alınan kardeşimden haber alamamış olmanın verdiği endişe ve acıyı nasıl tarif edebilirim? Her gece rüyamda onu sağ salim eve dönerken görüyorum, sabah uyanır uyanmaz onlardan bir haber almak için yeniden aramaya koyuluyorum, ancak yine sonuçsuz kalıyor. Onlar, bir gece boyunca tank ateşi altında yardım çığlıkları atan 40 akrabamızı şehit ettiler. Bu üzüntü ve acı duyguları her yanımızı sarmış durumda. Arkadaşım Meryem, bir bombardımandan mucize eseri sağ kurtulduktan sonra beni ziyaret ettiğinde hissettiğim üzüntüyü ve ağlayarak yıkıldığım anı nasıl tarif edebilirim? Arkadaşımız Rond'un ailesinin enkaz altında kaybedildiğini öğrendiğimizde yaşadığımız çaresizliği anlatacak kelimeler yok. Aylardır ailemden haber alamadığım bu acı dolu süreçte elimden gelen tek şey, yüzlerce kez aramak oldu. Ancak sadece "Maalesef, Gazze ile bağlantı kesildi" yanıtını duyuyoruz. Ailemizle birlikte olmak, onların yanında direnmeyi paylaşmak ve onların hissettiklerini hissetmek istiyoruz. Burada, onlardan uzakta, onlara ulaşamamanın acısını, evlerini kaybetmelerini ve bombardıman altında uzun süre yer değiştirmek zorunda kalmalarını yaşıyoruz.

Yıllardır hayatımın bir parçası olan arkadaşlarımızın şehit düştüğünü öğrendiğimde hissettiğim üzüntüyü tarif etmek mümkün değil. Bu zorlu zamanlarda, kayıpların, acıların ve çaresizliğin ortasında yaşıyoruz. Soykırım savaşı henüz sona ermedi; aksine, bu savaş sistematik bir aç bırakma savaşı. Uzun zamandır uyku nedir bilmedim, gece gündüz Gazze'den haberleri takip ediyorum, neredeyse hiç iştahım yok, çünkü onların yemek bulamadıklarını düşünüyorum. Gazze'nin trajedisi karşısında tüm etik değerler ve ahlak çökmüş durumda. Nefretin hâkim olduğu bir dünyada zalim, destek görürken halkımız acı çekiyor. Ama Allah'ın yardımının yakın olduğuna inanıyoruz, cünkü biz hak sahibiyiz ve topraklarımızın gerçek sahipleriyiz. Gazze'ye ve Filistin'e geri döneceğiz. Tüm bunlara rağmen, doktora eğitimimi tamamlamak zorundaydım. Acı ve kaybolmuşluk duygularımı yenmek ve dengemi yeniden kazanmak için çok çaba sarf ettim. Zorluklara rağmen eğitim yolculuğuma devam etmeye karar verdim. İşte buradayım ve devam edeceğiz; çünkü bizi bekleyen yeni bölümler var. Ne kadar uzun sürerse sürsün, Allah'ın izniyle her türlü zorluğun üstesinden gelebileceğimizi ispatlamalıyız. Doktora tezimi bitirmeye çok yakınım." (Dr. N. N.2024).

Tartışma ve Sonuçlar

Filistinli öğrencilerin savaşın etkileri nedeniyle yurtdışında yaşadığı zorlu koşullar altında, yaşadıkları psikolojik, sosyal ve akademik etkileri kesfetmek amacıyla bir anket gerçeklestirdim. Anket, Türkiye'de yaşayan Filistinli öğrencileri kapsayan bir grup WhatsApp üzerinden yayımlandı ve toplamda 32 yanıt alındı. Bu örnek, mevcut koşullar altında öğrencilerin karşılaştığı zorlukları anlamak için başlangıç düzeyinde bir anlayış sağlamak amacı taşımaktadır. Anket, öğrencilerin yaşadığı kaygı ve stres seviyelerine ilişkin sorular içermekte ve savaşın genel ruh halleri üzerindeki etkisini incelemektedir. Ayrıca, duygusal zorlukları anlamaya yönelik olarak, mevcut koşulların akademik başarı üzerindeki etkilerine de değinilmektedir. Bu bağlamda, öğrencilerin derslerine odaklanma yetenekleri, akademik görevleri yerine getirme kapasiteleri ve bu durumların getirdiği diğer akademik zorluklar ele alınmıştır. Ayrıca, savaşın sosyal iletişim ve aile desteği üzerindeki etkileri ile öğrencilerin bu zorluklar altında sosyal ilişkilerini sürdürme becerileri de sorular arasında yer almıştır. (Şekil 1(

Şekil 1: Yayınlanan anket

Filistinli Öğrencilerin Türkiye'deki Psikolojik ve Sosyal Durumlarına Savaşın Etkisi Anketi

Lütfen aşağıdaki soruları dürüstçe ve eksiksiz bir şekilde yanıtlayın. Bu çalışma, Türkiye'de yaşayan Filistinli öğrenciler olarak savaşın psikolojik ve sosyal etkilerini anlamayı amaçlamaktadır. Tüm yanıtlar gizli tutulacak ve sadece bilimsel araştırma amacıyla kullanılacaktır.

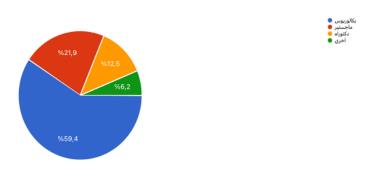

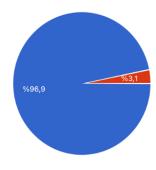
Daire grafiği (1), Türkiye'deki Filistinli öğrenciler üzerinde savaşın etkisini ele alan ankete katılanların akademik düzeylerine göre dağılımını göstermektedir. Sonuçlara göre, lisans öğrencileri %59,4 ile en büyük grubu oluşturarak örneklemde lisans düzeyindeki öğrencilerin başkın olduğunu göstermektedir. Yüksek lisans öğrencileri %21,9'luk bir oran ile kayda değer bir ilgi sergilemiş, lisansüstü düzeydeki öğrencilerin katılımını vurgulamıştır. Doktora öğrencileri ise %12,5 oranında yer almakta olup, daha ileri eğitim seviyesindeki öğrencilerin varlığını yansıtmaktadır. Son olarak, "Diğer" kategorisi %6,2 oranını temsil etmekte olup, muhtemelen geleneksel olmayan eğitim yollarına sahip katılımcıları içermektedir. Bu çeşitli dağılım, savaşın Filistinli öğrenciler üzerindeki etkisi hakkında farklı bakış açılarını zenginleştirerek çalışmanın kapsayıcılığını ve sonuçların derinliğini artırmaktadır.

Daire Grafiği (1)

Daire Grafiği (2), katılımcıların Filistin'deki siyasi durumlar ve savaşın kaygı ve stres duyguları üzerindeki etkisine dair soruya verdikleri yanıtların dağılımını göstermektedir. Sonuçlar, katılımcıların %96,9'unun Filistin'deki siyasi durumlar nedeniyle kaygı veya stres hissettiğini belirttiğini ortaya koymuştur; bu da Türkiye'deki Filistinli öğrenciler arasında yaygın bir psikolojik etki olduğunu yansıtmaktadır. Öte yandan, yalnızca %3,1'lik bir kesim kaygı veya stres hissetmediğini ifade etmiştir; bu durum, bazı bireylerin baskı ile başa çıkmada farklı uyum yolları geliştirebildiğini göstermektedir. Bu sonuçlar, mevcut durumların geniş bir öğrenci kesimi üzerindeki ciddi psikolojik etkisini öne çıkarmakta olup, bu aşamada bu öğrencilere yönelik özel psikolojik destek sağlanmasının önemini vurgulamaktadır.

Daire Grafiği (2)

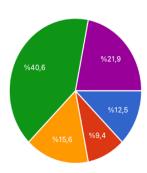

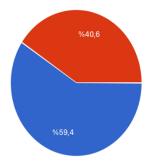
Daire grafiği (3), katılımcıların Filistin'deki siyasi durumlar ve savaşın yol açtığı psikolojik semptomlar hakkındaki yanıtlarının dağılımını göstermektedir. Bu soru, "Evet" veya "Bazen" şeklinde yanıt veren katılımcılara yöneltilmiştir. Sonuçlar şu şekilde sıralanmıştır: Katılımcıların %40,6'sı depresyon yaşadığını belirtmiş olup, bu semptomun Türkiye'deki Filistinli öğrenciler arasında en yaygın olanı olduğunu göstermektedir. %21,9'u umutsuzluk hissettiğini ifade ederek, olayların duygusal açıdan derin bir etki bıraktığını ortaya koymuştur. %15,6'sı aşırı sinirlilik yaşadığını belirtmiş olup, bu tepki, baskıya karşı yaygın bir psikolojik yanıt olarak değerlendirilebilir. Buna ek olarak, %12,5'i uykusuzluk veya uyuma güçlüğü çektiğini ifade etmiş olup, bu oran, baskının uyku kalitesine etkisini yansıtmaktadır. Katılımcıların %9,4'ü ise kaygı yaşadığını belirtmiştir. Bu sonuçlar, öğrenciler arasında farklı psikolojik semptomların yaygın olduğunu ortaya koymakta ve mevcut duruma bağlı psikolojik zorluklarla başa çıkmalarına yardımcı olacak psikolojik destek sağlanmasının önemini vurgulamaktadır.

Daire grafiği (3)

Grafik (4), savaşa ilişkin haber ve raporların katılımcıların psikolojik durumları üzerindeki etkisine dair yanıtların dağılımını göstermektedir. Katılımcı sayısı 32'dir. Sonuçlara göre, katılımcıların %59,4'ü etkinin yoğun olduğunu belirtirken, %40,6'sı etkinin orta düzeyde olduğunu ifade etmiştir. Bu sonuçlar, çoğunluğun savaşla ilgili haber ve raporları takip etmenin psikolojik olarak kayda değer bir etki yarattığını hissettiğini yansıtarak, bu olayları takip etmenin psikolojik sonuçlarını anlamanın önemini ortaya koymaktadır.

Daire Grafiği (4)

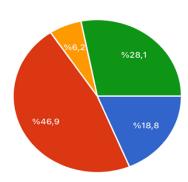

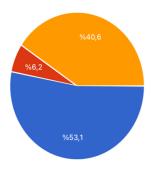
Daire grafiği (5), katılımcıların "Psikolojik baskıları hafifletmek için herhangi bir yönteme başvuruyor musunuz?" sorusuna verdikleri yanıtların dağılımını göstermektedir. Toplam yanıt sayısı 32'dir. Sonuçlar, katılımcıların %46,9'unun psikolojik baskıları hafifletmek için ana yöntem olarak arkadaşları veya aileleriyle konuşmayı tercih ettiğini (kırmızı renkte) ortaya koymaktadır. %28,1'i diğer yöntemleri kullandığını (yeşil renkte), %18,8'i spor yaptığını (mavi renkte) belirtmiş, %6,2'si ise baskılarla başa çıkmak için psikolojik danışmanlık almayı seçmiştir (turuncu renkte). Bu sonuçlar, katılımcıların çoğunluğunun psikolojik başkılarla başa çıkmada temel bir strateji olarak yakınlarıyla iletişimi tercih ettiğini yansıtarak, sosyal desteğin zihinsel sağlığı güçlendirmedeki önemini vurgulamaktadır.

Daire Grafiği (5)

Daire grafiği (6), katılımcıların "Bu psikolojik baskılar nedeniyle eğitimimin olumsuz etkilendiğini düşünüyor musunuz?" sorusuna verdikleri yanıtların dağılımını göstermektedir. Toplam yanıt sayısı 32'dir. Sonuçlar, katılımcıların %75'inin psikolojik baskılar nedeniyle eğitimlerinin olumsuz etkilendiğini belirttiğini (mavi renkte), %25'inin ise eğitimlerinde herhangi bir olumsuz etki hissetmediğini (kırmızı renkte) ortaya koymaktadır. Bu sonuçlar, katılımcıların büyük çoğunluğunun psikolojik baskıların akademik başarıları üzerindeki etkisini fark ettiğini yansıtarak, bu baskıların ele alınmasının akademik performansın iyileştirilmesi açısından önemini vurgulamaktadır.

Daire Grafiği (6)

Daire grafiği (7), katılımcıların "Filistinli bir öğrenci olarak karşılaştığınız durumlar hakkında Türkiye'deki Filistin ve Türk toplumundan destek hissediyor musunuz?" sorusuna verdikleri yanıtların

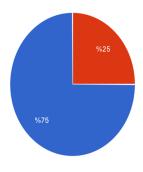

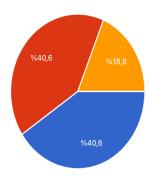
dağılımını göstermektedir. Sonuçlar şu sekilde gelmiştir: Katılımcıların %53,1'i destek hissettiklerini belirtmiştir (mavi renkte), %40,6'sı ise kısmen destek hissettiklerini ifade etmiştir (turuncu renkte), %6,2'si ise herhangi bir destek hissetmediklerini belirtmiştir (kırmızı renkte). Toplam 32 yanıt arasından, bu sonuçlar katılımcıların büyük çoğunluğunun destek hissettiğini yansıtarak, yarısından fazlasının "Evet" yanıtını vermesiyle Türkiye'deki Filistinli öğrencilere sunulan destek düzeyinin kayda değer olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte, "Kısmen" seçeneğini işaretleyen yüksek oran, mevcut zorluklarla başa çıkabilmek için bu desteğin güçlendirilmesi gerekliliğini vurgulamaktadır.

Grafiği (7)

Daire grafiği (8), katılımcıların "Sizce, Filistin'deki savaş ve siyasi durumlar, Türkiye'deki akademik performansınızı etkiliyor mu?" sorusuna verdikleri yanıtların dağılımını göstermektedir. Sonuçlar şu şekilde gelmiştir: Katılımcıların %40,6'sı savaş ve siyasi durumların akademik performanslarını büyük ölçüde etkilediğini belirtmiştir (mavi renkte), aynı oranda %40,6'sı ise etkisinin az olduğunu ifade etmiştir (kırmızı renkte), %18,8'i ise herhangi bir etki olmadığını belirtmiştir (turuncu renkte). Toplam 32 yanıt arasında, katılımcıların yaklaşık %81,2'si Filistin'deki savaş ve siyasi durumların akademik performanslarını etkilediğini düşünmektedir, bu da siyasi durumların Türkiye'deki Filistinli öğrencilerin akademik deneyimlerinde önemli bir rol oynadığını göstermektedir. Öte yandan, %18,8'lik bir kesim bu durumların kendilerini etkilemediğini düşünmektedir.

Daire Grafiği (8)

Daire

Sonuç

Türkiye'de yaşayan Filistinli öğrenciler üzerinde yapılan araştırma, siyasi durum ve savaş nedeniyle yaşanan psikolojik, sosyal ve akademik etkileri ortaya koymuştur.

İşte en önemli sonuçlar: Kaygı ve Stres: Katılımcıların %96,9'u siyasi durum ve savaş nedeniyle kaygı ve stres hissettiklerini bildirmiştir. Bu durum, siyasi başkıların öğrencilerin psikolojik durumu üzerindeki etkisini göstermektedir.

Psikolojik Belirtiler: En yaygın psikolojik belirtiler arasında depresyon oranı %40,6'ya kadar çıkarken, %21,9'u umutsuzluk, %15,6'sı aşırı sinirlilik ve %12,5'i uykusuzluk yaşamaktadır. Bu belirtiler, psikolojik sağlık üzerinde derin etkilerin olduğunu ve bunun öğrencilerin akademik ve sosyal yönelimlerini etkileyebileceğini göstermektedir. Haberlerin Psikolojik Etkileri: Öğrencilerin %59,4'ü savaşla ilgili haberlerin ve raporların psikolojik sağlıkları üzerinde ciddi etkisi olduğunu belirtmiştir. Bu durum, kaygı duygularını artırmaktan kaçınarak bilgilerin dikkatli bir şekilde sunulmasının önemini vurgulamaktadır.

Baş Etme Stratejileri: Öğrencilerin %46,9'u stres azaltma amacıyla arkadaşlarıyla veya aileleriyle konuşmaya başvururken, yalnızca %6,2'si psikolojik danışmanlık almaktadır. Bu eğilim, psikolojik baskılarla başa çıkmak için güçlü bir sosyal desteğe duyulan ihtiyacı göstermektedir.

Sosyal İletişim: Öğrenciler arasında en çok kullanılan başa çıkma yöntemi olarak sosyal iletişim ve konuşma öne çıkmaktadır; bu da sosyal ağların psikolojik sağlığı destekleme konusundaki önemini yansıtmaktadır.

Akademik Performansa Etkisi: Öğrencilerin %75'i, psikolojik baskılar nedeniyle eğitimlerinin olumsuz etkilendiğini belirtirken, %81,2'si savaşın akademik performanslarını çeşitli sekillerde etkilediğini düşünmektedir. %40,6'sı ise bu etkinin büyük olduğunu ifade etmiştir. Bu durum, akademik ortamı güçlendirmeye ve öğrencilerin başkılarla başa çıkmalarına yardımcı olmaya yönelik müdahaleleri gerektirmektedir.

Toplumsal Destek: Katılımcıların %53,1'i Türkiye'deki Filistin ve Türk toplumundan destek hissettiklerini belirtirken, %40,6'sı kısmi destek hissetmektedir. Bu sonuçlar, toplumsal desteğin iyileştirilmesi ve genişletilmesi gerektiğini göstermektedir.

Eğitim Düzeyleri: Örneklem, farklı akademik seviyelerdeki öğrencileri içermektedir. Lisans öğrencilerinin oranı %59,4, yüksek lisans öğrencileri %21,9 ve doktora öğrencileri %12,5'tir. Ayrıca %6,2'si farklı eğitim yollarına aittir. Bu dağılımlar, farklı eğitim seviyeleri arasında psikolojik etkilerdeki farklılıkları gösterebilir. Depresyon ve Kaygı Duyguları: Katılımcıların %40,6'sı en yaygın belirti olan depresyon yaşamaktadır. Bunu %21,9 ile umutsuzluk ve %15,6 ile aşırı sinirlilik takip etmektedir. Ayrıca, %12,5'i uykusuzluk, %9,4'ü ise kaygı yaşamaktadır. Bu sonuçlar, bu öğrencilere uygun psikolojik destek hizmetlerinin sağlanmasına yönelik bir odaklanmanın gerekliliğini vurgulamaktadır.

Öneriler

Derinlemesine Araştırmalar Yapılması: Gazze gibi çatışma bölgelerinde çatışmaların öğrencilerin akademik performansı üzerindeki etkilerini inceleyen, psikolojik, sosyal ve ekonomik boyutları ele alan derinlemesine çalışmalar yapılması önerilmektedir.

Psikolojik ve Sosyal Destek Sağlanması: Filistinli öğrencilere yönelik psikolojik destek hizmetlerinin sağlanması ve bu programların eğitim kurumlarında etkinliğinin düzenli olarak değerlendirilmesi tavsiye edilmektedir.

Eğitim Altyapısının İyileştirilmesi: Kuşatma ve çatışmaların getirdiği kısıtlamaları aşmak için dijital kaynakların ve uzaktan eğitimin geliştirilmesine yönelik çabaların artırılması gereklidir.

Akademik İşbirliğinin Güçlendirilmesi: Filistinli öğrencilere burs, değişim programları ve araştırma projelerine katılım imkânı sağlayarak, yerel ve uluslararası üniversiteler arasında iş birliğinin güçlendirilmesi önerilmektedir.

Lisansüstü Öğrencilere Destek Sağlanması: Çatışma bölgelerinden gelen lisansüstü öğrenciler için mali yardım ve akademik rehberlik içeren özel destek programlarının geliştirilmesi gereklidir.

Uluslararası Farkındalığın Artırılması: Çatışma bölgelerindeki öğrencilerin karşılaştığı zorluklar hakkında farkındalık yaratmak amacıyla insan hakları ve eğitim alanındaki kuruluşlarla ortaklaşa bilinçlendirme programları oluşturulması tavsiye edilmektedir.

Basarı Hikayelerinin Belgelendirilmesi: Filistinli öğrencilerin basarı hikayelerinin dayanıklılık ve uyum faktörlerini anlamaya katkı sağlayacak bir araştırma aracı olarak belgelenmesi önemlidir.

Kaynakça

Al Jazeera. (2021, 24 Mayıs). Gazze Çocukları Neden Diğer Çocuklardan Farklıdır? .adresinden alındı لماذا-يختلف-أطفال-غزة-عن-باقي-أطفال/2021/5/24 لماذا-يختلف-أطفال-غزة-عن-باقي

Ürdün Al Jazeera. (2023,31 Aralık). Psikiyatristler Derneği Baskanı. .https://www.aljazeera.net/health/2023/12/31/رئيس-جمعية-الأطباء-النفسيين-الأردنية/adresinden alındı.

Human Rights Watch. (2023). Gazze: Yoğunlaşan Çatışmalar Ortasında Artan Çocuk Travması. https://www.hrw.org adresinden alındı.

Jones, L., & Khamis, V. (2020). Çatışma Bölgelerindeki Öğrenciler İçin Çok Boyutlu Destek İhtiyacını Anlamak. Academic Press.

Save the Children. (2023). Ates Altında Eğitim: Silahlı Çatışmaların Filistinli Çocukların Eğitimi ve Refahı Üzerindeki Etkisi. https://www.savethechildren.org adresinden alındı.

Uluslararası Kızılhaç Komitesi. (2015). Yardım Edenlere Yardım Etmek – Psikososyal Destek Neden Önemlidir? https://www.icrc.org/en/document/helping-helpers-why-does-psychosocial-supportmatter adresinden alındı.

Uluslararası Ruh Sağlığı Dergisi. (2021). Çatışma Bölgelerindeki Ruh Sağlığı Sorunlarının Akademik Başarıya Etkisi. Tech Science Press. https://www.techscience.com/IJMHP/v23n3/43941 adresinden alındı.

UNHCR. (2023). Ruh Sağlığı ve Psikososyal Destek. https://www.unhcr.org/media/annualreport-2023-mental-health-and-psychosocial- adresinden alındı.

UNESCO. (2024). Krizde Eğitim: Süregelen Çatışmalar Ortasında Filistinli Öğrencilerin Karşılaştığı Zorluklar. https://www.unesco.org adresinden alındı.

UNICEF. (2024). Kuşatma Altında Masumiyet: Filistinli Çocuklar Üzerindeki Çatışmanın Psikolojik ve Sosyal Maliyeti. https://www.unicef.org adresinden alındı.

The Impacts of Perceived Risk in Using Online Payment Services in Indonesia

Riska Dwinda Elsyah¹

Abstract

This study aims to depict the concept of perceived risk thoroughly using online payment services in Indonesia. Perceived risk investigated in this study included systematic and transactional risks consisting of 8 dimensions, namely psychological risk, service risk, economic risk, time risk, privacy risk, functional risk, social risk, and security risk that can influence user's behavior in making electronic payment. A quantitative research method with SEM-Model test was performed using the data collected from 870 users of e-payment in Indonesia to gain insight into variables. This study finds that the 8 dimensions of perceived risk phenomenon significantly proven to be occured during the use of epayment, and it negatively influences trust of users. The result of this study in practical implications suggest the online payment companies to carefully analyze and consider the potential risk affecting to users by escalating the benefits in using e-payment to gain user's trust. This study provides the first comprehensive insight about perceived risk phenomenon in using online payment in Indonesia

Keywords: perceived risk, online payment, trust, economic risk

Discipline: Psikoloji

Introduction

Electronic payment or e-payment is very hype in this century proven by the developing new trend in society called the cashless era (Abdullah, Redzuan and Daud, 2020; Alabdan and Sulphey, 2020; Możdżyński and Cellary, 2022). The proliferation of this new habit is fully supported by the open innovation in business and industry which capable to create new business model in financial aspect (Yun et al., 2020). This new technology is one of the most important elements in the rapidly digitized world's economy (Xie et al., 2021). E-payment simply described as the process of payment using the medium of the internet (Yang et al., 2015; Chen, Chen and Chen, 2019; Roeckert, Kim and Lorenz, 2019). It offers the convenience, speed, efficiency and effective way in financial transactions (Widayat, Masudin and Satiti, 2020) that motivates people to switch their transaction method to an electronic base. Besides, the increasing adoption of online services in many industries encourage people to use electronic payment as the most convenience payment method (Yang et al., 2021). The ubiquitous use of e-payment also emerges in Indonesia. Research from Yang et al. (Yang et al., 2021) mentioned that Indonesian consumers are very receptive towards new products within the digital economy because the internet has inherent to human's lives in many aspects (Farmania, Elsyah and Tuori, 2021) including financial aspect using electronic wallet. Indonesia has a very dynamic market with a high level consumption using technology. According to the survey conducted by Statista.com (www.statista.com) mentioned that in 2023 there are 128.2 millions users of digital payments in Indonesia. This number is predicted to

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

continously increase in the next few years. It indicated the high interest of users in Indonesia in using electronic payment while buying or paying anything. The acceleration of e-payment adoption may also increased by the condition of Covid-19 pandemic (Xie et al., 2021) because this condition improves the demand for information and communication technology (Farmania, Elsyah and Fortunisa, 2022). This number increased more than twenty times compared to 2018 that only reached \$1.5 billion transaction (www.iprice.co.id). It implies the large demand of e-payment usage in Indonesia, the advance of prior knowledge of online payment in Indonesia's society, and the highly innovative users who willing to adopt new technology (Park, Im and Noh, 2016) as well as the high absorptive capacity in social transformation. This collaboration between the users, the e-payment service companies and the government is the example of innovation in digital financial sector (Ortiz et al., 2019; Widayat, Masudin and Satiti, 2020). In Indonesia, the ecosystem of e-payment is supported by Indonesian government through Indonesian Bank as the Central Bank by issuing policies named Gerakan Nasional Non Tunai (GNNT) or (Non-Cash National Action) with regulation number of 11/12/PBI/2019 about electronic money (www.bi.go.id) to push the community to use non-cash payment system. E-money or e-payment has been validated as a new form of payment system in Indonesia.

Even though the use of e-payment has been protected by the proper regulations and more collaboration with industries, however, e-payment usage inevitably has uncertainty (Im, Kim and Han, 2008) leads to the sensitive issues such as privacy, service error, trust issue and insecurity. Many consumers are afraid of risks like being failed to do the transaction or losing their money because of this uncertainty. This phenomenon scientifically can be identified as the phenomenon of perceived risk. According to (Chen, Chen and Chen, 2019; Wagner Mainardes, de Almeida and de-Oliveira, 2019) consumers can be afraid of risk after they review information about a product or service. For example, the local news platform in Indonesia namely Idntimes (www.idntimes.com) in 2019 reported the experience of an Indonesian artist who lost her money saved in her e-payment. As the result this news would potentially impacted other users to feel sceptic about e-payment. Therefore, understanding about perceived risk in using epayment is essential to analyze the technology readiness of users. It is because in using e-payment, users not only focus on positive aspects or the advantages but also on negative aspects such as insecurity and uncertainty (Parasuraman, 2000). The uncertainty of electronic payment is the main obstacles that impacts individual's use of e-payment services (Featherman and Pavlou, 2003; Chopdar et al., 2018) particultarly in Asian societies such as Indonesia. this condition has been discussed in the study of (Gladwin and Hofstede, 1981; Priyono, 2017) that mentioned in the USA, societies are more risk-takers which is contradicted in Asian societies (Gladwin and Hofstede, 1981). According to (Gladwin and Hofstede, 1981) members of cultures that are high in uncertainty avoidance (UA) are typically adverse to taking action in uncertainty such as e-payment usage. Although many previous studies have been discussed about the urgency of perceived risk in technology acceptance, there is still limited study that discuss this topic in Indonesian market though Indonesia has large potential market in new technology. This study aims to discuss comprehensively about the phenomenon of perceived risk by analyzing eight types of risk perceived by the e-payment users which are security risk, economic risk, functional risk, privacy risk, service risk, time risk, social risk, and psychological risk (Cunningham, 1967; Corbitt, Thanasankit and Yi, 2003; Featherman and Pavlou, 2003; Yousafzai, Pallister and Foxall, 2003; Yang et al., 2015) and analyze the impact of perceived risk towards the Indonesian users' trust [26]–[28], intention to use (Lee, Lee and Rha, 2019; Możdżyński and Cellary, 2022), and their evaluation (Yang

et al., 2015) to use e-payment in the future. The complexity of this research's framework is our novelty offered to explain the whole situation of e-payment usage in Indonesia in the context of negative aspect which is perceived risk. Based on the discussion above, the objectives of this study were to answer the following research questions:

- 1. How is the level of eight types of risk perceived by the e-payment users' in Indonesia?
- 2. What is the impact of perceived risk on users' trust in using e-payment in Indonesia?
- 3. What is the impact of user's trust on intention to use e-payment in Indonesia?
- 4. What is the impact of intention to use e-payment on evaluation in Indonesia?
- 5. What is the impact of perceived usefulness on perceived risk in using e-payment in Indonesia?
- 6. What is the impact of perceived ease of use on perceived risk in using e-payment in Indonesia?

The following sections of this study are theoretical background to describe the concept of variables, research model and hypotheses. Further, research method and results of analysis are presented in section four. This study uses quantitative research method by analyzing Indonesian users' perspective about using e-payment services related to the concept of variables. Finally, this study provides discussion section of results of analysis, conclusion and contributions.

Literature Review

E-Payment as new business model arise from the advance of technology; is an open innovation that would create added value for the firm as well as for the users in easing their life (Marques, 2014; West et al., 2014). However, e-payment has huge potential risks compared to traditional payments because the process of payment relies on the technology of communication network which is out of the control of users. Perceived risk is the personal factor arise from psychological and perception of users that potentially prevent users in using e-paymet to avoid the uncertainty and risk. Perceived risk is defined as the uncertainty experienced by consumers in the transaction process (Im, Kim and Han, 2008). Perceived risk is subjective and it refers to the loss experienced by consumers on their willingness to a target. The uncertainty in online transaction process would create invisible alarm in customer's mind to capture any risks that confront them whilst levels of perceived risk are various based on how wide the tolerance they build for the risk (Dowling and Staelin, 1994; Pavlou, 2003). It influences customer's decision to make a purchase (Pavlou, 2003; Im, Kim and Han, 2008; Ackermann et al., 2011). Previous study has addressed some types of risk that might potentially happened to the users in using e-payment such as economic risk, time risk, privacy risk, functional risk, social risk, and security risk (Cunningham, 1967; Corbitt, Thanasankit and Yi, 2003; Featherman and Pavlou, 2003; Yousafzai, Pallister and Foxall, 2003; Yang et al., 2015). Economic risk can be defined as the potential lost of cost or payment done in using e-payment but the services are not aligned with the user's expectations. Social risk is how the social environment perceive the product, psychological risk refers to the consumer's psychological condition on the product like whether they will be happy to purchase or to use the product or not. Time risk is related to the perception losing time when purchasing or using the products or services and lost opportunity risk referring to the satisfaction of using the product. Privacy and security risk is the user's fears of his data given to the e-payment account will be leaked and used by third parties.

The convenience and time efficiency offered by the e-payment attracts the attention of consumers. However, it is undeniable that it has some weaknesses affecting the society acceptance like the high perceived risk level in using the tool. Identifying the perceived risk experienced by communities can help the e-payment companies to understand the users behavior in accepting and using the app. Therefore, this current study wanted to test the following hypothesis:

Hyphothesis H1. Perceived risk in using e-payment in Indonesian market can be caused by many factors such as economic risk, functional risk, security risk, time risk, service risk, privacy risk, security risk, and social risk.

Further, The uncertainty can promote risks and therefore, users' trust is essentially needed in using epayment. According to (Lee, 2009) trust is the variable affected by perceived risk that can influence the level of willingness to use the e wallet. Perceived risk based on the literature is a predictor of trust (Hong and Cha, 2013). The study from (Yang et al., 2015; Ventre and Kolbe, 2020) found perceived risk can reduced trust. Thus, this study wanted to investigate if trust influences the e-payment perceived risk of e-payment users in Indonesia with the following hypothesis:

Hypothesis H2. Perceived risk has a negative impact on customer's trust in using e-payment

Methodology

The study employed a quantitative method by distributing an online questionnaire to the e-payment users in Indonesia. Questions were formulated based on the items asked in earlier studies' instruments including perceived risk (Schierz, Schilke and Wirtz, 2010; Hong and Cha, 2013; Ozturk, 2016) and trust (Pavlou, 2003; Yang et al., 2015). this study using 8 factors of perceived risk (economic risk, service risk, psychological risk, time risk, privacy risk, functional risk, social risk, security risk), trust, perceived usefulness, perceived ease of use, intention, and evaluation as the scales of the questionnaire which consisted of 34 questions. The study underwent three stages including EFA (Explanatory Factor Analysis) test to measure the validity of each factor of perceived risk using SPSS 25 software, and ultimately SEM (structural equation modelling) will be applied to test the research model using AMOS Graphics software. This study also provides the result of goodness-of-fit model using the number of GFI (Goodness of Fit Index), AGFI (Adjusted Goodness Fit of Index), CFI (Comparative Fit Index), TLI (Tucker Lewis Index), NFI (Normed Fit Index), and RMSEA (Root Mean Square Error of Approximation).

Findings Demographic Analysis

870 data from respondents were collected for this study. The analysis of respondents profile considered the respondents' genders, regionals, ages, and frequencies to use e-payment as their demography characteristics. The respondents of this research came from different cities in Indonesia which might be able to cover large perception of the users in different background and places regarding to the topic of research. The characteristics of respondents can be seen in the table below:

Table 1. Sample Characteristics

	Number of Users	Percentages			
Genders					
Male	312 Users	35,86% 64,14%			
Female	558 Users				
	Ages				
18-25 years old	846 Users	97,25% 2,75%			
26-35 years old	24 Users				
Domiciles					
Kalimantan & Sulawesi	44 Users	5,06%			
Sumatera	107 Users	12,30%			
East Java	72 Users	8,27% 38,85% 16,43% 2,98%			
Jabodetabek	338 Users				
West Java	143 Users				
Bali	26 Users				
Central Java	140 Users	16,09%			
	Jobs				
Employees	35 Users	4,02%			
Students	835 Users	95,98%			
The frequencies to use an e-payment					
>45 times	46 Users	5,28%			
0-15 times	571 Users	65,32% 23,56% 5,52%			
16-30 times	205 Users				
31-45 times	48 Users				

Explanatory Factor Analysis (EFA)

Explanatory Factor Analysis is conducted using SPSS 21 software 21 to measure the influence of instruments on the factor. The first test was performed to see the values of Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) and Bartlett's Test, and the results are presented in the table below:

Table 2. KMO and Bartlett's Test

Kaiser-Meyer-Olkin Measur	0,790	
	Approx. Chi-Square	36977,586
Bartlett's Test of Sphericity	Df	666
	Sig.	0,000

Based on table 2 above, the value of KMO and Bartlett's Test is 0.790 and has passed the minimum standard value (0.6), meaning that the data can be continued for further analysis. The next of EFA test is Eigenvalue. Based on the results of table 4 of Eigenvalue below, all instrument items were good except x8 (social risk) with the eigenvalue of (0,768) and the probability value of x8.1 (0,979) and x8.2 (0,959). These numbers were bigger than the probability significance (0.5) and lower than the minimum eigenvalue (1.00). Therefore, this study only involved 7 factors of perceived risk (excluding the social risk). It indicates that the users of e-payment in Indonesia are not afraid of social opinions about the use of e-payment.

Structural Equation Modelling (SEM-Model) Test

Before this study analyzed SEM-Model, the goodness-of-fit model was analyzed first. The result of goodness-of-fit model indicates that all items in this study have met the standard value for each measurement (GFI, AGFI, CFI, TLI, NFI, and RMSEA). The model fit of this research can be seen in table below:

Table 3. Model Fit

		GFI	AGFI	CFI	TLI	NFI	RMSEA
	Model Fit	0-1	>0.8	>0.9	>0.8	>0.9	< 0.08
	CFA Model	0.651	0.55	0.729	0.67	0.687	0.139
	CFA Revision	0.849	0.850	0.919	0.875	0.905	0.072
	SEM Model Fit	0,800	0,834	0,988	0,862	0,915	0,063

Note: **GFI** = Goodness of Fit Index, **AGFI** = Adjusted Goodness Fit of Index, **CFI** = Comparative Fit Index, TLI = Tucker Lewis Index, NFI = Normed Fit Index, RMSEA = Root Mean Square Error of Approximation All items shown in table 3 above are appropriate for the hypothesis test based on the model fit above. To test the hypothesis, this study conducts SEM-Model test. This test is using two standard values which are t-value and p-value. If the correlation shows the t-value >1.96 and p-value <0.05, it means that the variable affects another variable (Bagozzi and Yi, 1988). The results of SEM-Model test on this study are shown in figure below:

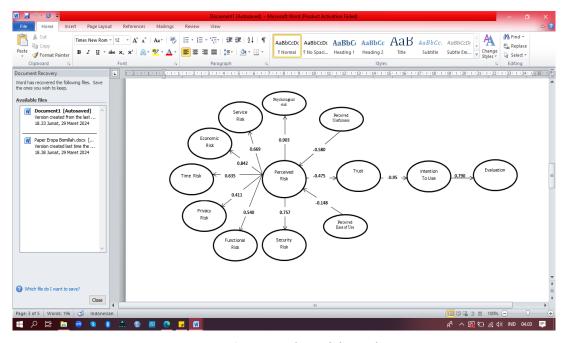

Figure 1. Research Model Result

Figure 1 above represents the SEM-Model results of this study. As we can see, there are positive and negative correlations between each variables. Based on the SEM Model results above, each instruments of perceived risk was accepted, meaning that all respondents perceive the economic risk, functional risk, privacy risk, time risk, service risk, psychological risk, and security risk while using e-payment. Further, psychological risk has the high correlation with perceived risk with the path coefficient of 0.903 (p <0.05), indicating that all respondents experience the high level of anxiety and worry if the payment can not be transferred and confirmed timely. Moreover, the SEM-Model results show that perceived ease of use and perceived usefulness negatively influence the perceived risk with path coefficients of -0.148 (p < 0.05) and -0.58 (p < 0.05) respectively which makes hypothesis 4 and 6 are accepted. This findings depict that the advantages offer by e-payment service such as easily to operate, faster to use, and more efficient can be able to decrease the sense of risk perceived by the users of e-payment in Indonesia.

Further, this study also found the correlation between perceived risk and trust. It shows that consumer perceived risks have negative impact on trust (-0.475, p < 0.05) while trust has positive impact on intention to use online payment and positively related to intention. It confirms that when user has high perception of loss and risk in purchasing via e-payment, it will negatively impact their trust on this service and inhibit their intention to use and reuse in the future. This results confirm that hypothesis 1 and 2 are accepted.

Conclusions

This study describes the current situation of financial technology in Indonesia. The e-payment technology is a disruptive business model because it changes conventional payment to digital. According to the study conducted by (Farmania, Elsyah and Tuori, 2021), the new disruptive business

model needs information disclosure from internal companies and outside, especially from consumers, because this business arises from changes in consumer behavior. The study presents information about the consumers' perspective from a psychological aspect as they have the chance to perceive risk and be affected by the uncertainty of e-payment technology. Therefore, information collected from consumers presented in the study is expected to significantly contribute to developing a new strategy applied to epayment technology.

The findings of this study reveal the adoption of an e-payment service in Indonesia through a psychological aspect. It shows that users tend to perceive some risk while using e-payment, and this study mentions eight elements that positively affect the users: economic risk, time risk, privacy risk, functional risk, service risk, psychological risk, and security risk. Based on the analysis of the study, the users of e-payment in Indonesia do not perceive social risk while using e-payment, indicating that they do not care about social assumptions in choosing payment options.

In addition, this perceived risk directly affects the users' trust level. This finding reveals that a user's perceived risk negatively influences trust, which means that the higher users perceive the risk of e-wallet service, the more untrustworthy it will be. It is crucial to be attentive to all e-payment service companies because, based on these findings, if users do not trust the service, it will prevent users from having the intention to use an e-wallet and evaluation to reuse shortly. This finding supports the research from (Xie et al., 2021) that mentioned perceived risk negatively impacts individuals' Fintech adoption intention; therefore, this phenomenon needs serious concern from the e-payment server.

Implications

This research therefore contributes to describe comprehensively about digital financial management by explaining consumer behavior as the key determinant of the success on this new business model. The findings of this study are also not only describe the relationship between independent variable and dependent variable of the research model but also contributes to explain the habit of e-payment users in Indonesia that unexpectedly quite different with other previous researches findings on other countries. It will give knowledge for digital financial industries to understand the flow of user's perception in facing uncertainty from digital application that potentially can bring new idea for innovation in the future. The results of this study suggest the online payment companies to consider the risk perceived by consumers by escalating the benefits perceived by consumer and introduce them to consumers in the marketing strategy. Knowing that users have high concern about risk can be the best insight for the company to bring good system in order to reduce the risk of their technology.

Recommendations

Thereby, this study suggests the e-payment company to ensure the system may facilitate the users to use e-payment easily by provide clear guideline and thus, this way will enhance the intention to use epayment service in Indonesia.

References

- Abdullah, N., Redzuan, F. and Daud, N. A. (2020) 'E-wallet: Factors influencing user acceptance towards cashless society in Malaysia among public universities', Indonesian Journal of Electrical Engineering and Computer Science. doi: 10.11591/ijeecs.v20.i1.pp67-74.
- Ackermann, T. et al. (2011) 'Taxonomy of technological IT outsourcing risks: Support for risk identification and quantification', in 19th European Conference on Information Systems, ECIS 2011.
- Alabdan, R. and Sulphey, M. M. (2020) 'Understanding proximity mobile payment acceptance among Saudi individuals: An exploratory study', International Journal of Advanced Computer Science and Applications. doi: 10.14569/ijacsa.2020.0110436.
- Bagozzi, R. P. and Yi, Y. (1988) 'On the evaluation of structural equation models', *Journal of* the Academy of Marketing Science. doi: 10.1007/BF02723327.
- Chen, W. C., Chen, C. W. and Chen, W. K. (2019) 'Drivers of mobile payment acceptance in China: An empirical investigation', Information (Switzerland). doi: 10.3390/info10120384.
- Chopdar, P. K. et al. (2018) 'Mobile shopping apps adoption and perceived risks: A crosscountry perspective utilizing the Unified Theory of Acceptance and Use of Technology', Computers in Human Behavior. doi: 10.1016/j.chb.2018.04.017.
- Corbitt, B. J., Thanasankit, T. and Yi, H. (2003) 'Trust and e-commerce: A study of consumer perceptions', in Electronic Commerce Research and Applications. doi: 10.1016/S1567-4223(03)00024-
- Cunningham, S. M. (1967) 'The major determinants of perceived risk', in Risk Taking and Information Handling in Consumer Behavior.
- Dowling, G. R. and Staelin, R. (1994) 'A Model of Perceived Risk and Intended Risk-Handling Activity', Journal of Consumer Research. doi: 10.1086/209386.
- Farmania, A., Elsyah, R. D. and Fortunisa, A. (2022) 'The Phenomenon of Technostress during the COVID-19 Pandemic Due to Work from Home in Indonesia', Sustainability (Switzerland), 14, pp. 1–21. doi: https://doi.org/ 10.3390/su14148669.
- Farmania, A., Elsyah, R. D. and Tuori, M. A. (2021) 'Transformation of crm activities into ecrm: The generating e-loyalty and open innovation', Journal of Open Innovation: Technology, Market, and Complexity. doi: 10.3390/joitmc7020109.
- Featherman, M. S. and Pavlou, P. A. (2003) 'Predicting e-services adoption: A perceived risk facets perspective', International Journal of Human Computer Studies. doi: 10.1016/S1071-5819(03)00111-3.
- Gladwin, T. N. and Hofstede, G. (1981) 'Culture's Consequences: International Differences in Work-Related Values', The Academy of Management Review. doi: 10.2307/257651.

- Hong, I. B. and Cha, H. S. (2013) 'The mediating role of consumer trust in an online merchant in predicting purchase intention', International Journal of Information Management. doi: 10.1016/j.ijinfomgt.2013.08.007.
- Im, I., Kim, Y. and Han, H. J. (2008) 'The effects of perceived risk and technology type on users' acceptance of technologies', *Information and Management*. doi: 10.1016/j.im.2007.03.005.
- Lee, J. M., Lee, B. and Rha, J. Y. (2019) 'Determinants of mobile payment usage and the moderating effect of gender: Extending the UTAUT model with privacy risk', International Journal of Electronic Commerce Studies. doi: 10.7903/ijecs.1644.
- Lee, M. C. (2009) 'Factors influencing the adoption of internet banking: An integration of TAM and TPB with perceived risk and perceived benefit', Electronic Commerce Research and Applications. doi: 10.1016/j.elerap.2008.11.006.
- Liew, Y. S. and Falahat, M. (2019) 'Factors influencing consumers' purchase intention towards online group buying in Malaysia', International Journal of Electronic Marketing and Retailing. doi: 10.1504/IJEMR.2019.096627.
- Marques, J. P. C. (2014) 'Closed versus Open Innovation: Evolution or Combination?', International Journal of Business and Management. doi: 10.5539/ijbm.v9n3p196.
- Możdżyński, D. and Cellary, W. (2022) 'Determinants of the acceptance of mobile payment by e-merchants', Journal of Electronic Commerce in 10.4018/JECO.286777.
- Ortiz, J. et al. (2019) 'Construction of open innovation ecology on the internet: A case study of Xiaomi (China) using institutional logic', Sustainability (Switzerland). doi: 10.3390/su11113225.
- Ozturk, A. B. (2016) 'Customer acceptance of cashless payment systems in the hospitality industry', International Journal of Contemporary Hospitality Management. doi: 10.1108/IJCHM-02-2015-0073.
- Parasuraman, A. (2000) 'Technology Readiness Index (Tri): A Multiple-Item Scale to Measure Technologies', Journal Readiness Embrace New of Service Research. doi: 10.1177/109467050024001.
- Park, S. T., Im, H. and Noh, K. S. (2016) 'A Study on Factors Affecting the Adoption of LTE Mobile Communication Service: The Case of South Korea', Wireless Personal Communications. doi: 10.1007/s11277-015-2802-7.
- Pavlou, P. A. (2003) 'Consumer acceptance of electronic commerce: Integrating trust and risk with the technology acceptance model', International Journal of Electronic Commerce. doi: 10.1080/10864415.2003.11044275.
- Priyono, A. (2017) 'Analisis pengaruh trust dan risk dalam penerimaan teknologi dompet elektronik Go-Pay', Jurnal Siasat Bisnis. doi: 10.20885/jsb.vol21.iss1.art6.

- Roeckert, P., Kim, D.-Y. and Lorenz, M. (2019) 'Online Payment Systems: Are We on the Same Page?', Journal of International & Interdisciplinary Business Research.
- Schierz, P. G., Schilke, O. and Wirtz, B. W. (2010) 'Understanding consumer acceptance of mobile payment services: An empirical analysis', Electronic Commerce Research and Applications. doi: 10.1016/j.elerap.2009.07.005.
- Sukis Warningsih, N. M. (2021) 'Determining Factors of Digital Wallet Usage', Jurnal Manajemen, 25(2), p. 271. doi: 10.24912/jm.v25i2.740.
- Ventre, I. and Kolbe, D. (2020) 'The Impact of Perceived Usefulness of Online Reviews, Trust and Perceived Risk on Online Purchase Intention in Emerging Markets: A Mexican Perspective', Journal of International Consumer Marketing. doi: 10.1080/08961530.2020.1712293.
- Wagner Mainardes, E., de Almeida, C. M. and de-Oliveira, M. (2019) 'e-Commerce: an analysis of the factors that antecede purchase intentions in an emerging market', Journal of International Consumer Marketing. doi: 10.1080/08961530.2019.1605643.
- West, J. et al. (2014) 'Open innovation: The next decade', Research Policy. doi: 10.1016/j.respol.2014.03.001.
- Widayat, W., Masudin, I. and Satiti, N. R. (2020) 'E-Money payment: Customers' adopting factors and the implication for open innovation', Journal of Open Innovation: Technology, Market, and Complexity. doi: 10.3390/JOITMC6030057.
- Xie, J. et al. (2021) 'Understanding fintech platform adoption: Impacts of perceived value and perceived risk', Journal of Theoretical and Applied Electronic Commerce Research. doi: 10.3390/jtaer16050106.
- Yang, M. et al. (2021) 'Cashless transactions: A study on intention and adoption of e-wallets', Sustainability (Switzerland). doi: 10.3390/su13020831.
- Yang, Q. et al. (2015) 'Exploring consumer perceived risk and trust for online payments: An empirical study in China's younger generation', Computers in Human Behavior. Elsevier Ltd, 50, pp. 9-24. doi: 10.1016/j.chb.2015.03.058.
- Yousafzai, S. Y., Pallister, J. G. and Foxall, G. R. (2003) 'A proposed model of e-trust for electronic banking', Technovation. doi: 10.1016/S0166-4972(03)00130-5.
- Yun, J. H. J. et al. (2020) 'Business model, open innovation, and sustainability in car sharing industry-Comparing three economies', Sustainability (Switzerland). doi: 10.3390/su12051883.

The role of the Palestine war in accelerating the Third World War

Ossama Sayed Ramadan Abd El Kader¹, Aya Abdelhafez Mahmoud Abdelhafz²

Abstract:

The current conflict in Palestine has the potential to escalate into a global conflict, thus accelerating the Third World War. The ongoing violence and tensions in the region have already drawn in several international players, including the United States, Russia, and other major powers. The situation is further complicated by the involvement of non-state actors such as Hamas and Hezbollah. The conflict in Palestine has the potential to spark a wider regional war that could quickly spiral out of control and draw in other countries. The use of advanced weapons systems and technology by both sides further increases the risk of escalation. Additionally, the deep-rooted religious and political divisions in the region make it difficult to find a peaceful resolution to the conflict. If left unchecked, the conflict in Palestine could serve as a catalyst for a larger global conflict involving multiple countries with competing interests. The international community must act swiftly to de-escalate tensions and work towards a peaceful resolution to prevent the situation from spiraling out of control. Failure to do so could have catastrophic consequences for not only the region but also for global peace and security.

The methodology in this paper is **National Interest** to explain events and how every country uses the Palestine issue to increase its power and achieve its national interest and it will lead us to the third world war. Our main question is: To what extent the role of the Palestine war in accelerating the Third world war.

Key Words: Non-states actors, Military technological development, Military expansion, multi-polar system, Proxy war.

Introduction

The Palestinian war began more than a century ago, when the British Foreign Secretary Balfour issued the Balfour Declaration in 1917. The aim of this declaration was to establish a national homeland for the Jews in Palestine. This declaration was called "the promise of those who do not own to those who do not deserve" as Britain does not own the state of Palestine in order to give it to others, and at the same time the Jews do not deserve this land because it is not their land. The declaration of the establishment of the State of Israel in 1948 on the Palestinian land, and the Palestinian-Israeli conflict began to take different forms of conflict. The Palestinian-Israeli conflict did not stop, but it returned to the forefront again on October 7 of last year and was called the Al-Aqsa Flood. The Palestinian resistance group Hamas launched a land, sea and air attack on the Israeli areas near the Palestinian Gaza Strip, and the spokesman for this group called on the free peoples of the world to participate and support them in this war. However, the October 7 war changed many concepts and equations not only in the

² Yüksek Lisans Öğrencisi, Süleyman Demirel Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü

Yüksek Lisans Öğrencisi, Süleyman Demirel Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü

Middle East but also in the whole world. International actors want to participate in this war. Israel is considered America's representative in the Middle East and America extends a helping hand to it in financial, military and political support. Other international powers are also working to participate in this war, such as Russia, China and Iran and its military arms in the region of course. The participation of international powers in this war led to the possibility of expanding the scope of the war, such as southern Lebanon, Yemen and other regions, which will be addressed in this study. The Gaza war has accelerated the outbreak of a third world war between international actors, between powers that reject the unipolar system, such as Russia and China, and the state that founded the unipolar system, the United States of America.

Historical background of the conflict

Palestine was part of the Ottoman Empire from 1517 to 1917 and it was only for the Ottoman Empire, After the Ottoman Empire lost World War I and the Sykes-Picot Agreement was held in 1916, Palestine became under the British occupation under the name of Britian mandate from 1922 to 1948. Britain worked to increase the number of Jewish people in Palestine through waves of Zionism and Jewish immigration from Europe to Palestine, and through the declaration that was announced by the British Foreign Secretary Balfour issued the Balfour Declaration in 1917. The aim of this declaration was to establish a national homeland for the Jews in Palestine. This declaration was called "the promise of those who do not own to those who do not deserve" as Britain does not own the state of Palestine in order to give it to others, and at the same time the Jews do not deserve this land because it is not their land. (Pappé, 2006) On 29 November 1947 While Palestine was under British occupation, the General Assembly adopted resolution 181 (II), which became known as the Partition Resolution. The resolution provided for the establishment in Palestine of a Jewish State and an Arab State, with Jerusalem as a distinct entity subject to a special international regime. And after less than a year Britain announced the occupation of Palestine would be terminated on May 15, 1948. (Tahhan, 2018) If we need to see the numbers of Jewish People in Palestine during the Ottoman Empire it was around 50 thousand inside Palestine, while the end of British mandate it reached to 650 thousand in 1948, until they became 29.5% of the population, and the number of colonies increased to 60. (Morris, evisiting the Palestinian Exodus of 1948., 2000)

In the same year that Britain left Palestine, Israel declared its independence on May 14, 1948, based on the United Nations resolution that divided Palestine into two lands, one for the Arabs and one for the Jews, Palestine became divided into the West Bank, Israel, East Jerusalem and the Gaza Strip, and thus the Arab state within Palestine became divided into two separate parts, between which Israel. (Assembly, 1947) The United States recognized the State of Israel on the same day and was the first country to recognize the right of the Jews to establish a state under the name of Israel. This of course led to an increase in the conflict between the Arabs and Israel directly and America indirectly. Because Israel is considered America's closest ally, and they have strong historical and cultural relations. (Segev, 2001) Many wars broke out between the Arabs and Israel, including the 1948 war, the Nakba War, the 1956 Suez War, the 1967 Naksa War, the 1973 October War, and the 1982 Lebanon War, which claimed more than 200,000 lives. The Arabs lost some of them and won others as a result of the massive support Israel received from its strategic ally, America. In the 1967 war, Israel expanded its territory to include Gaza, the West Bank, East Jerusalem, the Golan Heights, and Sinai. During the wars some of them get

back again to Arap. (Morris, 1948: A History of the First Arab-Israeli War, 2008) The Palestine Liberation Organization was established in 1964, and in 1974 it was considered the sole legitimate representative of the Palestinian people in international forums. The organization worked to obtain selfrule for the West Bank and Gaza Strip at the Oslo Conference in 1993, which led to the emergence of Palestinian nationalist movements calling for Palestinian rule. One of the most important movements is the Islamic Resistance Movement Hamas, as Hamas won the local and legislative elections in the Gaza Strip, and this transformation is considered the beginning of a new chapter in the conflict. (Kuttab, 2015) Hamas has a military wing called the Izz ad-Din al-Qassam Brigades, and that wing carries out military operations to liberate Palestine and Jerusalem from Israel. It is the basis of the October 7, 2023 operation, as it carried out the Al-Aqsa Flood operation. (Aljazeera, 2023)

Geopolitical dynamics:

Many world powers play a prominent role in the Palestinian-Israeli war directly and indirectly.

The United States of America:

America considers Israel its main and strategic ally in the region, and supports it politically, militarily, strategically and technically, in order to win the war and eliminate the Qassam Brigades. (Mearsheimer & Stephen M, 2007) America also supports Israel in all international forums, such as lifting the veto in the United Nations, especially in the Security Council, against any resolution issued against Israel and turning a blind eye to its violations in Palestine and civilians, where the number of civilian deaths has reached more than 40 thousand martyrs, most of whom are women and children. (Israel) America is also working to support Israel militarily, not only by directly providing Israel with weapons, which are among the best weapons in the entire region, but also by supporting Israel against its enemies in the region, such as the Houthi group in Yemen. After Hamas began attacking Israel, in October 10 of last year, leader of the Houthi movement announced his readiness to enter the war and support Hamas, the Houthis began launching attacks on Israel and stopping ships going to Israel with food and weapons, so the Houthis were targeting American and British support ships going to Israel. This led to an American and British attack on Yemen in multiple areas from January 2024. (Gelvin, 2021)

Russia

There is a war between United States and Russia but its not like the war that is between Palestine and Israel. The US-Russian war over who will rule the world, because the world after the cold war it became unipolar system ruled by the United States, and Russia working to be the ruler and the leader of the world. As we explained before that how much United States supporting Israel, Russia is working to the support the other party that America does not support, for that Russia supporting Palestine and Palestine is the important part now for the Arap and Islamic world. (Maulana, 2024) So, when Russia needs to defeat United States it uses Hamas through Iran, In the same time it provides a political support in the international organizations. In October 2024, Russia proposed a ceasefire in the UN Security Council, regardless of whether the proposal was accepted or rejected, but of course it was rejected by America and some European countries for reasons related to their support for Israel. (Nation, 2024) But Russia has worked to support Palestine, especially Hamas, to reduce American influence in the Middle East and open up space for it in the region. (Reuters, 2024) During the war, Russia even received Palestinian President Mahmoud Abbas in August this year to talk about how Russia supports Palestine politically

and strategically in international forums, and about Russia's role in stopping the war. (Vorobyov, What's behind Russia's 'soft power' moves on Israel-Palestine?, 2024) This does not negate the amount of Russian military and intelligence support to Iran. And all this support during the Russian-Ukrainian war, which began since February 2022. When Russia wanted to intervene more in the Middle East through the Palestinian-Israeli war, to keep it away from the scene in the Middle East, America increased American support for Ukraine, which weakened the Russian presence in the Palestinian issue, because it was busy in its war with Ukraine. This action brought the Russian-American conflict back to the forefront, but through proxy warfare, through Russia's support for Hamas and Iran and America's unlimited support for Israel. (Vorobyov, What Russia wants from Israel-Iran escalation: Chaos good, war bad, 2024)

Iran

Iran considers Israel its biggest enemy in the region. Iran and Israel are launching attacks on each other directly and indirectly. Iran is also supporting factions and military movements in the region to launch attacks on Israel through the so-called proxy war. Iran supports Hamas and provides it with weapons to launch attacks on Israel. (Ertl, 2023) It also supports the Lebanese Hezbollah, which is the largest Iranian-backed military entity in the region, and Hezbollah participated in the Al-Aqsa flood War One day after it was launched by the Palestinian resistance movement Hamas. This slightly reduces the Israeli attacks on Gaza and distracts the Israelis 'attention on Gaza. (Fawcett, 2022) Iran is also working to support the Houthi Ansar Allah movement in Lebanon and provides it with all forms of support, because of the importance of this group, as its strategic location overlooking the Bab al-Mandab strait in the Red Sea is important, in addition, with this support it has encircled Israel from the north through Hezbollah and from the south through the Houthi group. The Houthi group also participated in the Al-Aqsa flood War, Of course, after receiving the order from Iran, and even the leader of the Houthi Ansar Allah movement, Abdul Malik al-Houthi, threatened the United States if it supported Israel by launching attacks on military ships and foo0d ships to supply Israel with several and equipment, which led the Houthi attacks to declare the port of Eilat bankrupt and declare work stopped, Israel's losses in the port amounted to nearly 14 million dollars last July. (Braverman, Ganzeveld, Wells, Kishore, & Ben, 2024)

European Union

The European Union plays a prominent role in the Palestinian-Israeli war as it calls for a two-state solution based on the 1967 borders and two independent states coexisting peacefully. But the Union. The EU actively participates in diplomatic efforts to mediate peace between Israel and the Palestinians. It is a member of the Middle East Quartet, which seeks to facilitate dialogue and find common ground between the conflicting parties. (team, 2024) The EU is one of the largest donors to the Palestinian territories, providing significant financial aid aimed at humanitarian relief and development projects. This support is crucial for addressing the needs of the Palestinian population, particularly in areas affected by conflict, such as Gaza. (Jacqué & Ricard, 2024) The EU funds various programs to improve infrastructure, health care, and education, aiming to promote stability and improve living conditions. However, the Al-Aqsa flood war led to the division of the EU countries into countries that recognized Palestine and countries that did not recognize it, but it is no longer a single bloc with a single decision. Some countries of the Union, such as Spain, Ireland and Norway, recognized the Palestine state. (Utucu, 2024)

Global Polarization and Tensions

The post-Cold War world is considered unipolar under the presidency of the United States of America, but there are multiple events that contributed to the change of the world's unipolarity to become multipolar. The most important of which is the current Palestine-Israel war The ongoing Palestinian-Israeli war has significantly contributed to the polarization of global powers, threatening to accelerate the possibility of a broader conflict. (Wright, 2023)

Geopolitical Rivalries

The conflict has intensified geopolitical rivalries, particularly between the U.S., Russia, and China. The U.S. has reaffirmed its commitments in the Middle East, while Russia and China exploit the situation to undermine Western influence. China has also tried to make peace between the Palestinian Hamas and Fatah movements for the sake of unity and for the sake of openly intervening in the Middle East. Russia portrays itself as a supporter of the oppressed, while China seeks to strengthen ties with key Middle Eastern countries, positioning itself as a peace broker. These rivalries turn the conflict into a proxy battleground, increasing the risk of miscalculations that could lead to a broader war. (Kissinger, 2014)

Ideological Conflicts

The war has deepened ideological divides, with competing narratives around human rights and sovereignty shaping international discourse. The West often portrays Israel as a defender, while the Global South views Palestinian resistance as legitimate. Propaganda campaigns exacerbate these divides, making diplomatic resolutions more challenging. We see this clearly in the illegal genocides that Israel is waging on Palestine and Gaza in particular, as well as on those who join the movement inside and outside Gaza, such as Lebanon and Iran. The war has deepened ideological divides, with competing narratives around human rights and sovereignty shaping international discourse. (Buzan, 2015)

Israel assassinated Ismail Haniyeh, the head of Hamas 'political bureau in Iran, and America did not react against Israel, as Israel assassinated Hezbollah Secretary General Hassan Nasrallah, and America did not react against .Before the assassination of Hassan Nasrallah, Israel carried out a cyber attack against Hezbollah in Lebanon through the use of artificial intelligence and detonated the pagers used by Hezbollah for communication, killing 8 individuals and injuring nearly 2,800 individuals, but America did not respond to that operation. But when Iran launched many missiles on the first of October this year as an Iranian response to many blatant violations committed by Israel against Iran, America immediately helped Israel shoot down those missiles in addition to America considering that this operation is a terrible act of aggression, and Biden announced America to Israel in its response to Iran, we clearly see the duality of the standards. (Berg, Spender, & Beale, Why have Israel and Iran attacked each other?, 2024)

Regional Instability

The conflict's impact extends beyond Palestine and Israel, increasing regional instability. Countries like Lebanon and Syria experience heightened tensions

as militant groups become involved. Iran's support for these groups raises the potential for a broader regional confrontation, drawing in other nations and escalating the conflict further. When the Al-Aqsa deluge and the Palestine war began, Israel was only between Palestine through the Hamas movement and its military arm, the Qassam Brigades, and Israel, and the number of entities participating in the war from outside Palestine, such as the Lebanese Hezbollah, and the Houthi movement in Yemen, in addition to the participation of countries such as Iran, increased recently at the beginning of October this year. (Byman, G. Jones, & Palmer, 2024)

The participation of these groups will accelerate the pace of the regional war and expand the war, then it will not only be between Palestine and Israel, but it will include many countries loyal to Iran and, of course, Russia, which provides Iran with various types of support, and some countries rejecting American hegemony in the world in exchange for Israel. (Caleb Weingarten, 2023) Which is supported by America and Western countries such as Britain and France. When the war expands, this will lead to the fact that it will not be just a proxy war, but it will be at first a wider regional war, and then soon it will move to a World War and include many countries among the countries rejecting Western domination through established international institutions after America's victory in World War II and Western countries working to continue this system. (Vatikiotis, 2024)

Conclusion

Israel is working reshape the middle east, and to expand the war to include more countries such as Syria and Iraq in order to end the arms of Iran in the entire region, which is the axis of resistance, represented by Hamas and Hezbollah in Lebanon, armed groups in both Syria and Iraq, and Houthi movements in Yemen. By helping America to Israel, Israel is working to defeat this axis, and then when it is eliminated, the war will expand to include the head of these military groups to reach Iran, especially after the recent and delayed Iranian strikes on Israel, America will support Israel in its response to Iran, and at the same time Russia supports Iran and provides it with advanced missiles and important strategic information in its war with Israel. The world is now considered to be on the verge of a third World War by America, Western countries, Russia and countries hostile to American influence in the world.

References

What (2023).Aljazeera. Hamas's armed wing, the **Oassam** Brigades? Aljazeera. https://nz.sa/iwszC

Assembly, U. G. (1947). United Nations Partition Plan for Palestine (Resolution 181). https://nz.sa/CyrRB

Berg, R., Spender, T., & Beale, J. (2024). Why have Israel and Iran attacked each other? BBC *News*. https://nz.sa/LCBjs

Braverman, A., Ganzeveld, A., Wells, K., Kishore, S., & Ben, R. (2024). Iran Update, October 2, 2024. Institute for the Study of War.

- Buzan, B. &. (2015). The Global Transformation: History, Modernity and the Making of International Relations. Cambridge University Press.
- Byman, D., G. Jones, S., & Palmer, A. (2024, October 4). Escalating to War between Israel, Hezbollah, and Iran. Center For Strategic & International Studies.
- Caleb Weingarten. (2023). Weingarten: Why Israel-Hamas war could lead to World War III. Iowa State Daily. https://nz.sa/iMiPg
- Ertl, T. D.-C. (2023). Palestine, Israel, Iran and a complex history. University of Applied Science Fresenius.
  - Fawcett, L. (2022). International Relations of the Middle East. Oxford University Press.
- Gelvin, J. L. (2021). The Israel-Palestine Conflict: One Hundred Years of War. Cambridge University Press.
- U. https://il.usembassy.gov/our-relationship/policy-Israel, Ε. (n.d.). history/. https://nz.sa/JtdIe
- Jacqué, P., & Ricard, P. (2024). War in Gaza: The European Union's diplomatic failure. Le Monde. https://nz.sa/mprJa
- Khalidi, R. (2020). The Hundred Years' War on Palestine: A History of Settler Colonialism and Resistance, 1917–2017. Metropolitan Books.
- Khalidi, R. (2020Metropolitan Books). The Hundred Years' War on Palestine: A History of Settler Colonialism and Resistance, 1917–2017.
  - Kissinger, H. (2014). World Order. Penguin Books.
- Kuttab, Palestinians D. (2015).yearn for of hope. ray Aljazeera. https://nz.sa/ahdeY
- Maulana, M. A. (2024). A Comparative Analysis of Western Nations' Actions in Russia-Ukraine and Israel-Palestine Conflicts. Nation State Journal of International Studies.
- Mearsheimer, J. J., & Stephen M, W. (2007). The Israel Lobby and U.S. Foreign Policy. Farrar, Straus, and Giroux.
  - Morris, B. (2000). evisiting the Palestinian Exodus of 1948. The Jerusalem Quarterly, 5–21.
  - Morris, B. (2008). 1948: A History of the First Arab-Israeli War. Yale University Press.
- Nation, U. (2024, June 10). Adopting Resolution 2735 (2024) with 14 Votes in Favour, Russian Federation Abstaining, Security Council Welcomes New Gaza Ceasefire Proposal, Urges Full Implementation. 9650th Meeting (PM) SC/15723. https://nz.sa/wMwPK
- Pappé, I. (2006). A History of Modern Palestine: One Land, Two Peoples. Cambridge University Press.

- Reuters. (2024). Russia's Putin to talk Middle East crisis with Palestinian President Abbas, Kremlin says. *Reuters*. https://nz.sa/XXKNq
- Segev, T. (2001). One Palestine, Complete: Jews and Arabs under the British Mandate. Henry Holt,.
- Tahhan, Z. A. (2018). More than a century on: The Balfour Declaration explained. Aljazeera. https://nz.sa/ncCIZ
- team, P. a. (2024, June). The European Joint Strategy in Support of Palestine 2021-2024. Implementation Report . https://nz.sa/cZjfO
- Utucu, S. B. (2024). Europe needs to find a common answer to Gaza war, Palestinian diplomat tells Euronews. Euronews. https://nz.sa/gKoyz
- Vatikiotis, M. (2024). The Western-led "rules-based order" is fraying, but nothing seems to be emerging that might replace it. *The Diplomat*. https://nz.sa/UBanW
- Vorobyov, N. (2024). What Russia wants from Israel-Iran escalation: Chaos good, war bad. Alizeera. https://nz.sa/SHVeV
- Vorobyov, N. (2024). What's behind Russia's 'soft power' moves on Israel-Palestine? Aljazeera. https://nz.sa/gYaUt
- Wright, R. (2023, October 31). The Five Global Dangers from the Gaza War. Part of The Hamas-Israel War and Regional Security in MENA.

www.internationalstudentsymposium.com

"Bu proje T.C. İçişleri Bakanlığı Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü tarafından desteklenmektedir."